

DET TEKNISK-NATURVITENSKAPELIGE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Fagansvarlig:
Anne Merethe Skogland

Veileder(e):
Line Grubb

Tittel på masteroppgave:
Livability i urbane miljøer med høy tetthet
-Et casestudie av Stavanger Øst.

Engelsk tittel:
Livability in Urban Environments With High Density
-A Case Study of Stavanger East.

Studieprogram/spesialisering:

Vårsemesteret, 2015

Femårig master i byutvikling
og urban design.

Åpen/Konfidensiell

Studiepoeng:
30

Emneord:

Livability, livskvalitet,
Stavanger Øst, byutvikling,
urbanisering

Sidetall: 86

+ vedlegg/annet: 7

Forfatter:

Marita Navjord Nicolaysen

Marita N. Nicolaysen

(Signatur forfatter)

Stavanger, 15.06.2015

LIVABILITY I URBANE MILJØER MED HØY TETTHET -EN CASESTUDIE AV STAVANGER ØST

Våren 2015
Marita Navjord Nicolaysen
Byutvikling og Urban Design

Masteroppgave, våren 2015

Det teknisk-naturvitenskapelige fakultet

Institutt for industriell økonomi, risikostyring og planlegging

Prosjektittel: Livability i urbane miljøer med høy tetthet

-En casestudie av Stavanger Øst.

Engelsk tittel: Livability in urban environments with high density

-A Case Study of Stavanger East.

Prosjektets varighet: 1. februar 2015 til 15. juni 2015

Sider: 86 + 7 vedlegg

Marita Navjord Nicolaysen

Byutvikling og Urban Design

Universitetet i Stavanger

Forord

Masteroppgaven markerer avslutningen på mitt femårige masterstudie i Byutvikling og Urban Design ved Universitetet i Stavanger. Det har vært fem interessante, spennende og lærerike år som har skapt engasjement innenfor planleggingsfaget.

Det er mange tema innen byutvikling og urban design som opptar meg og som jeg synes er spennende, så det var vanskelig å bestemme seg for hva jeg ville skrive masteroppgave om. Jeg ønsket å skrive om et tema jeg ikke kunne så mye om fra før og benytte dette semesteret til å tilegne meg ny kunnskap.

Da jeg var på utveksling i San Diego høsten 2014 snakket flere av professorene om livability. Dette er et dagsaktuelt tema, men mangler en klar konsensus og en universell betydning. I tillegg fikk oppholdet mitt i USA meg til å se konsekvensene av å bo i et bildominert samfunn med lav og sprett bebyggelse og store avstander mellom bolig, skole, handel og rekreasjon.

Jeg bestemte meg derfor for å skrive masteroppgave om livability i urbane områder med høy tetthet. På den måten kunne jeg både lære mer om hva livability er og hvordan vi kan skape et mer kompakt samfunn hvor mennesker kan trives og unngå noen av problemene San Diego og andre amerikanske byer opplever i dag.

Gjennom prosessen med å definere og skrive masteroppgaven har min veileder Line bidratt med ideer, oppmuntring og konstruktiv kritikk. Uten deg hadde ikke oppgaven blitt det samme og en helt spesiell takk går derfor til deg. Du har vært positiv og behjelpelig gjennom hele prosessen, noe som har inspirert meg til å fortsette å skrive i frustrerte situasjoner. Tusen takk for hyggelige kafé-dater med god veiledning og interessante diskusjoner.

Jeg ønsker også å takke Moa Sundberg, byutvikler og urban designer ved Urban Sjøfront, og Else Dybkjær, seksjonsleder ved Rambøll Stavanger, for hyggelige og informative intervju. Deres kunnskap har vært til stor hjelp i min masteroppgave.

Til slutt ønsker jeg å takke familie, venner og medstudenter. Jeg setter stor pris på all støtte og oppmuntrende ord dere har gitt meg, både gjennom hele studietiden og prosessen med å skrive denne oppgaven.

Stavanger, juni 2015

Marita N. Nicolaysen

Marita N. Nicolaysen

Sammendrag

Siden oljeeventyret startet på 1960-tallet har Stavanger gått fra å være en industri- og sildeby til å bli en internasjonal servicevirksomhet. Dette har ført til at byen både må konkurrere om økonomisk aktivitet med andre byer over hele verden, samtidig som den bør tilby gode bomiljøer til den økende befolkningen (Saitluanga, 2014).

I dag er Stavanger en kommune med lav og sprett bebyggelse. For å unngå at bebyggelsen fortsetter å spre seg utover og at vi i fremtiden må bruke dyrebar jordbruksjord for å få plass til den økende befolkningen må vi bygge høyere og tettere. Men fortetting og transformering av eksisterende områder er ikke nok. Områdene må også bygges og utvikles med kvaliteter som gjør at innbyggerne kan trives og ønske å bo i et urbant miljø med høy tetthet. Målet med studien har derfor vært å finne ut hva vi kan lære om livability fra eksisterende områder med høy tetthet, og hvordan denne kunnskapen kan anvendes for å skape samfunn med god livskvalitet i fremtiden. Dette har blitt gjort ved å studere tre områder lokalisert i Stavanger Øst.

Innen planlegging-, design-, og ingeniørkretser har det blitt populært å bruke uttrykket livability. Uttrykket blir ofte brukt, men det mangler en klar konsensus til hva det faktisk betyr. Generelt fokuserer livability på å beskrive menneskers opplevelse av steder og de ulike aspektene som former et godt samfunn.

For å sjekke hvor attraktivt et miljø er eller for å kontrollere effekten av endringer i bymiljøet kan ulike indikatorer på livability anvendes. I denne studien har fem brede dimensjoner blitt identifisert for å studere urbane samfunns livability. Dimensjonene har så blitt konvertert til 13 sett med indikatorer som anvendes for å evaluere Stavanger Østs livability. Indikatorene er fordelt mellom sosiale, fysiske, funksjonelle og sikkerhetsmessige dimensjoner, samt mangfold og sammenhengskraft som ser på ulike egenskaper ved samfunnet.

Stavanger Østs livability er middels. Det vil si at alle kvalitetene som skal til for at mennesker skal trives ikke er tilstede eller tilfredsstillende nok. Indikatorene er med på å påvirke det totale resultatet, hvor noen kvaliteter trekke ned områdets livability, mens andre trekker den opp. I tillegg påvirker indikatorene hverandre.

Det er mye som påvirker et miljøes livability og individers ulike preferanser på hva god livability er gjør det vanskelig å planlegge for. Det er allikevel noen faktorer som bør være tilstede for at livskvaliteten til innbyggerne skal være bra. Blant annet er gode offentlige rom viktige i områder med blokkbebyggelse hvor innbyggerne har lite eller ingen private utearealer, fasadeuttrykk og siktlinjer er viktig for innbyggernes trygghetsfølelse og mixed-use fører til at man kan bo, jobbe og leve i ett miljø.

Definisjoner og ordforklaringer

I det norske planfaglige språket mangler det begreper som er dekkende for engelske begrepers betydning. Engelske begreper har derfor bli anvendt i studien. De begrepene det gjelder blir presentert her med en forklaring av hva de betyr og hvilken mening dette studiet tillegger dem. Det er også benyttet noen forkortelser i oppgaven som blir beskrevet her.

Livability

Livability er hovedtemaet for oppgaven og begrepet vil bli gjennomgått og definert i teoristudiet, men for at leseren skal få en forståelse av oppgavens innhold kommer en kort forklaring her. Livability er et begrep som mangler en presis og universell definisjon. Det kan likevel enkelt defineres som «menneskers evne til å leve komfortabelt». Uttrykket kan beskrive en rekke komplekse faktorer som påvirker individuelle og sosiale gruppers velvære og fokuserer generelt på å beskrive menneskers opplevelse av steder og de ulike aspektene som former et godt samfunn.

Mixed-use

Mixed-use vil si at en bygning inneholder flere funksjoner eller at et område har flere funksjoner. Eksempler på dette er en bygning som har kommersielle funksjoner i første etasje med boliger ovenfor, eller et område med en miks av bygninger som inneholder detaljhandel, bolig og næring.

ÅDT

ÅDT står for årsgjennsnitt for trafikktell. Det vil si det totale antall kjøretøy som passerer et snitt av en veg i løpet av ett år, dividert med 365 (Transportøkonomisk Institutt, 2012, s. 821).

Kommunen

Stavanger kommune blir ofte omtalt som kommunen i teksten. Dersom det er snakk om en annen kommune vil dette bli spesifisert.

Innholdsfortegnelse

Forord.....	III	3 Metode.....	29
Oppsummering.....	IV	3.1 Kvalitative metoder.....	30
Definisjoner og ordforklaringer.....	V	3.1.1 Casestudie som forskningsstrategi.....	31
Figurliste.....	IIIX	3.2 Begrunnelse for valg av metode.....	31
Tabelliste.....	X	3.3 Innsamling av data.....	31
1 Introduksjon.....	11	3.3.1 Observasjon.....	32
1.1 Bakgrunn.....	12	3.3.2 Intervju.....	33
1.2 Tema og problemstilling.....	13	3.4 Forskningsetiske retningslinjer.....	33
1.2.1 Tema.....	13	3.5 Validitet og reliabilitet.....	34
1.2.2 Problemstilling.....	14	4 Casestudie.....	37
1.3 Oppgavens oppbygging og innhold.....	14	4.1 Studieområdene.....	38
2 Teori.....	17	4.2 Østre bydels historie.....	38
2.1 Hvordan er livability og livskvalitet definert?.....	18	4.3 Planlegging og regulering av Stavanger Øst.....	40
2.1.1 Livability.....	18	4.3.1 Visjoner og strategier.....	42
2.1.2 Livskvalitet.....	19	4.4 Sosiale dimensjoner.....	44
2.1.3 Arbeidsdefinisjon.....	20	4.5 Fysiske dimensjoner.....	46
2.2 Etisk rammeverk for livability.....	20	4.5.1 Miljøkvalitet.....	46
2.3 Livskvalitet og bomiljø.....	21	4.5.2 Offentlige roms kvalitet.....	48
2.4 Indikatorer på livability.....	21	4.5.3 Infrastrukturens kvalitet.....	54
2.4.1 Sosiale dimensjoner.....	23	4.6 Funksjonelle dimensjoner.....	56
2.4.2 Fysiske dimensjoner.....	24	4.7 Sikkerhetsmessige dimensjoner.....	58
2.4.3 Funksjonelle dimensjoner.....	26	4.7.1 Trygghetsfølelse.....	58
2.4.4 Sikkerhetsmessige dimensjoner.....	26	4.7.2 Kriminelle handlinger.....	61
2.4.5 Mangfold og sammenhengskraft.....	27	4.8 Mangfold og sammenhengskraft.....	52
2.5 Oppsummering.....	28	4.8.1 Inntekt.....	62
		4.8.2 Boliger.....	63

4.8.3 Husholdninger.....	64
4.8.4 Jobb og utdanning.....	64
5 Resultat.....	67
5.1 Studieområde 1.....	69
5.2 Studieområde 2.....	70
5.3 Studieområde 3.....	71
5.4 Sammenligning.....	72
6 Diskusjon.....	73
6.1 Indikatorenes påvirkning på det totale resultatet.....	74
6.2 Dimensjonenes påvirkning på hverandre.....	80
7 Konklusjon.....	83
7.1 Hva kan vi lære om livability fra Stavanger Øst?....	84
7.2 Hvilke retningslinjer bør videre utvikling følge?.....	84
7.3 Refleksjon.....	85
Litteraturliste.....	87
Vedlegg.....	93
Vedlegg 1 - Intervjuguide Urban Sjøfront.....	94
Vedlegg 2 - Intervju med Urban Sjøfront.....	95
Vedlegg 3 - Samtykkeerklæring Urban Sjøfront.....	100
Vedlegg 4 - Intervjuguide Rambøll.....	101
Vedlegg 5 - Intervju med Rambøll.....	102
Vedlegg 6 - Samtykkeerklæring Rambøll.....	105
Vedlegg 7 - Observasjoner av sosiale dimensjoner.....	106

Figurliste

Figur 1.1 - Oppgavens oppbygning.....	15
Figur 4.1 - Stavanger Østs lokasjon.....	39
Figur 4.2 - Industriområdet Strømstein, Badedammen og bebyggelse fra 1930-tallet.....	40
Figur 4.3 - Industriområdet ved Lervig.....	40
Figur 4.4 - Stavanger Øst inndelt i nordre, midtre og søndre område.....	41
Figur 4.5 - Urban Sjøfronts ulike roller gjennom transformasjonsprosessen.....	42
Figur 4.6 - Helen & Hards visjon for Stavanger Øst.....	42
Figur 4.7 - Oversikt over observasjonssteder.....	43
Figur 4.8 - Statestikk over personer som beveger seg gjennom og oppholder seg i de offentlige rommene.....	44
Figur 4.9 - Illustrasjon av personer som beveger seg gjennom og oppholder seg i offentlige rom.....	45
Figur 4.10 - Aktiviteter utført av de som beveger seg gjennom rommene.....	45
Figur 4.11 - Aktiviteter utført av de som oppholder seg i rommene.....	45
Figur 4.12 - Aktiviteter utført av de som oppholder seg på lekeplassen ved Tou Scene.....	45
Figur 4.13 - Aktiviteter utført av de som beveger seg gjennom Breivikparken.....	45
Figur 4.14 - Fordeling mellom barn, voksne og seniorer.....	45

Figur 4.15 - Kjønnfordeling i de ulike offentlige rommene.....	46	Figur 4.38 - Lukkede fasader, slitte bygninger, belysning og vegetasjon i Studieområde 1.....	59
Figur 4.16 - Illustrasjon av sosiale aktiviteters intensitet.....	46	Figur 4.39 - Lukkede fasader, slitte bygninger, forsøpling, belysning og vegetasjon i Studieområde 2.....	59
Figur 4.17 - Sosiale aktiviteters intensitet.....	46	Figur 4.40 - Lukkede fasader, belysning og vegetasjon i Studieområde 3.....	60
Figur 4.18 - ÅDT og støy i Stavanger Øst.....	47	Figur 4.41 - Lukkede fasader, forsøpling og slitte fasader i studieområdene.....	60
Figur 4.19 - Luftforurensing i Stavanger Øst.....	47	Figur 4.42 - All kriminalitet i Storhaug politisone, Stavanger kommune og Norge per 1.000 innbygger.....	61
Figur 4.20 - Badedammen.....	48	Figur 4.43 - Kriminelle handlinger per 1.000 innbygger i Storhaug politisone etter lovbruddsgruppe.....	61
Figur 4.21 - Offentlige rom i Stavanger Øst.....	49	Figur 4.44 - Kriminelle handlinger per 1.000 innbygger i 2014 etter lovbruddsgruppe.....	62
Figur 4.22 - Fellesarealet mellom verven 36 og 38.....	50	Figur 4.45 - Konsumprisindeksen og indeks for median inntekt etter skatt.....	62
Figur 4.23 - Fellesarealet mellom Verven 10-18.....	50	Figur 4.46 - Medianinntekt etter skatt fordelt mellom husholdningstyper.....	62
Figur 4.24 - Sjøparken.....	51	Figur 4.47 - Boliger, etter bygningstyper.....	63
Figur 4.25 - Lekeplassen ved Tou Scene.....	51	Figur 4.48 - Forholdet mellom personer som eier og leier bolig.....	63
Figur 4.26 - Fellesarealet ved Vannkanten.....	51	Figur 4.49 - Boligprisindeksen og indeks for median inntekt etter skatt.....	63
Figur 4.27 - Det store fellesarealet ved Tou Park.....	52	Figur 4.50 - Privathusholdninger etter husholdningstyper.....	64
Figur 4.28 - Det lille fellesarealet ved Tou Park.....	52	Figur 4.51 - Privathusholdninger etter husholdningsstørrelse.....	64
Figur 4.29 - Lekeplassene ved Siriskjeret 2, 4 og 6.....	52	Figur 4.52 - Folkemengde etter alder og kjønn.....	64
Figur 4.30 - Breivikparken.....	53		
Figur 4.31 - Fellesarealet ved Lervig Brygge.....	53		
Figur 4.32 - Atriet i Sjøkvartalet.....	53		
Figur 4.33 - Fellesarealet ved Lervig Pluss boligene.....	54		
Figur 4.34 - Høye fortauskanter og manglende fot- overgangsfelt.....	54		
Figur 4.35 - Adkomster med og uten universell utforming.....	54		
Figur 4.36 - Infrastruktur for gående og syklende i Stavanger Øst.....	55		
Figur 4.37 - Funksjoner i Stavanger Øst.....	57		

Figur 4.53 - Aktivitetsstatus.....	65
Figur 4.54 - Sysselsatte etter næring.....	65
Figur 4.55 - Utdanningsnivå.....	65
Figur 5.1 - Skala for måling av livability etter indikatorene.....	68
Figur 5.2 - Sammenligning av resultatene fra Studieområde 1, 2 og 3.....	72
Figur 6.1 - En dimensjons påvirkning på andre dimensjoner.....	81

Tabelliste

Tabell 2.1 - Eksempler på livability dimensjoner og faktorer....	22
Tabell 2.2 - Oppsummering av livability dimensjoner og indikatorer.....	23
Tabell 2.3 - Forholdet mellom kvalitet på uterom og forekomst av aktiviteter.....	25
Tabell 3.1 - Type og antall observasjoner.....	32
Tabell 4.1 - Mengde og type funksjoner i Stavanger Øst og de enkelte studieområdene.....	58
Tabell 4.2 - Avstanden mellom studieområdene og ulike funksjoner.....	58
Tabell 5.1 - Resultatene fra studieområde 1.....	69
Tabell 5.2 - Resultatene fra studieområde 2.....	70
Tabell 5.3 - Resultatene fra studieområde 3.....	71

INTRODUKSJON

1 Introduksjon

1.1 Bakgrunn

Levelige byer og menneskers livskvalitet er temaer som har opptatt planleggere og arkitekter over lang tid. Gjennom historien har byutvikling vært en respons på dens tids utfordringer, og i dag kan en se Stavangerregionens sterke befolkningsvekst som en slik utfordring.

Flere urbane områder betraktes i dag som «vekstmaskiner», og i den forbindelse er livability avgjørende. Byene skal både konkurrere om økonomisk aktivitet med andre byer over hele verden, samtidig som de skal tilby gode bomiljøer til en økende befolkning (Saitluanga, 2014). Siden det norske oljeeventyret startet på 1960-tallet har Stavanger gått fra å være en industri- og sildeby til å bli en internasjonal servicevirksomhet. Samtidig har befolkningen i kommunen økt med 75 % (SSB, 2001, 2015a). En konsekvens av dette er at kvaliteten på urbane miljøer har gått ned.

I dag består 70 % av Stavanger kommunes bebyggelse av eneboliger, tomannsboliger og rekkehus (SSB, 2011b). Samtidig huser 67 % av boenhetene én til to personer (SSB, 2011a). Vi står ovenfor en tid hvor mennesker lever lengre, og andelen av eldre innbyggere øker. Man kan derfor anta at flere mennesker vil bo alene eller med én partner i fremtiden og antallet personer per boenhet vil synke. Både for å skape en mer miljøvennlig by, og for å få plass til alle innbyggerne, må vi bygge høyere og tettere.

Stavangerregionens struktur og utvikling har flere likhetstrekk med amerikanske storbyområder. Blant annet har regionen en polesentrisk struktur med lav og spredt bebyggelse. I tillegg er regionen delt opp i sentrums-, bolig- og næringsområder. Dette har ført til at mennesker bosetter seg utenfor byene og anvender bilen for å handle, dra på jobb og gjøre andre dagligdagse gjøremål.

I USA snakker en ofte om «the American dream». Dette er en drøm om et land hvor livet er bedre, rikere og fyldigere for alle (Library of Congress). En drøm hvor velstand og suksess kan oppnås av alle, gjennom hardt arbeid og gode prestasjoner. I 2002 uttalte president George W. Bush at han tror på den amerikanske drømmen (Peters & Woolley, 2002). I følge presidenten er en del av denne drømmen å eie sin egen bolig, og dersom man eier sin egen bolig har man realisert drømmen. Boligdrømmen har lenge vært en enebolig med hvitt stakittgjerde og dobbel garasje lokalisert i en drabantby. Dette er også en drøm man tydelig kan se spor av her i Norge. Store deler av Norges befolkning har vokst opp i en enebolig eller et rekkehus, og ser på dette som det ideelle stedet å stifte og oppdra en familie.

I følge Time magazine (Frizell, 2014) har den amerikanske drømmen forandret seg. Amerikanerne forlater nå husene med hvite stakittgjerder og doble garasjer til fordel for toppleiligheter i

sentrum med god utsikt og kort gåavstand til jobb. Statistikk viser at færre mennesker kjøper eneboliger, samtidig som utbygging av boligblokker er på sitt høyeste siden 1973.

Amerikanerne opplever en urban renessanse av uventede dimensjoner (Frizell, 2014). Unge, nyutdannede mennesker strømmer til byene for å leve et annet liv enn tidligere generasjoner. I motsetning til sine foreldre er denne generasjonen mer interessert i fasilitetene byen har å tilby. Unge mennesker ønsker å bo i et samfunn med attraktive offentlige rom, hvor man kan bevege seg til fots, hvor man møter ulike mennesker og hvor man kan delta i ulike aktiviteter. Unge mennesker foretrekker å bo i urbane sentre med kort avstand til butikker, kafeer, restauranter og arbeidsplass.

Mange unge i Norge foretrekker også å bo i urbane områder med mixed-use og avstander som er overkommelige til fots. Når man er singel eller før man får barn er ofte det urbane livet attraktivt. Når man senere skal etablere en familie, trekkes man ofte mot rekkehus eller eneboliger i utkanten av byen. Dette skyldes at mange har en oppfattelse av at urbane strøk ikke kan tilby de samme livskvalitetene som boligområder i drabantbyer (Venstre, 2014).

Som tidligere nevnt må vi bygge høyere og tettere i fremtiden. Når nye områder med blokkbebyggelse blir oppført, er det viktig at disse blir designet og planlagt med tanke på alle byens innbyggere. Disse områdene må både ha kvaliteter som tiltrekker seg unge, familier som ønsker trygge omgivelser for sine barn og eldre som ønsker nærhet til nabolaget.

Tanker rundt hvorfor mennesker flytter ut av urbane områder når de etablerer familie og hvorfor et urbant liv med høy tetthet ikke passer for alle har vært motivasjonen bak masteroppgaven. I Stavangerområdet vokser det for tiden frem områder med høy og tett bebyggelse. Hvordan livskvaliteten i disse områdene er og hvilke faktorer som er med på å skape denne livskvaliteten er temaer som vil bli tatt opp i denne oppgaven. Oppgaven vil også se på om dette er områder for alle typer mennesker eller om de bare passer for noen i samfunnet.

1.2 Tema og problemstilling

1.2.1 Tema

Temaet for oppgaven er livability og omhandler levelige byer og menneskers livskvalitet. Oppgaven vil se nærmere på hvilke kvaliteter urbane områder med høy tetthet har, og hva vi kan lære om livability fra disse områdene.

Hva er livability?

Innen planlegging-, design- og ingeniørkretser har det blitt populært å bruke uttrykket «livability». Uttrykket blir ofte brukt, men det mangler en klar konsensus til hva livability faktisk betyr, og ikke minst metoder for å måle og oppnå det. Uttrykket kan beskrive en rekke komplekse faktorer som påvirker individuelle og sosiale gruppers velvære.

Generelt fokuserer livability på å beskrive menneskers opplevelse av steder og de ulike aspektene som former et godt samfunn. Uttrykket kan defineres som summen av de faktorene som bidrar til et samfunn med god livskvalitet. Dette inkluderer det bygde og naturlige miljøet, sosial stabilitet og egenkapital, økonomisk velstand og kultur, underholdning og rekreasjonsmuligheter.

1.2.2 Problemstilling

Gjennom arbeidet med masteroppgaven søkes det å finne svar på følgende problemstilling:

«Hva kan vi lære om livability av eksisterende områder med høy tetthet, og hvordan kan dette implementeres i videre utvikling av et samfunn med god livskvalitet?»

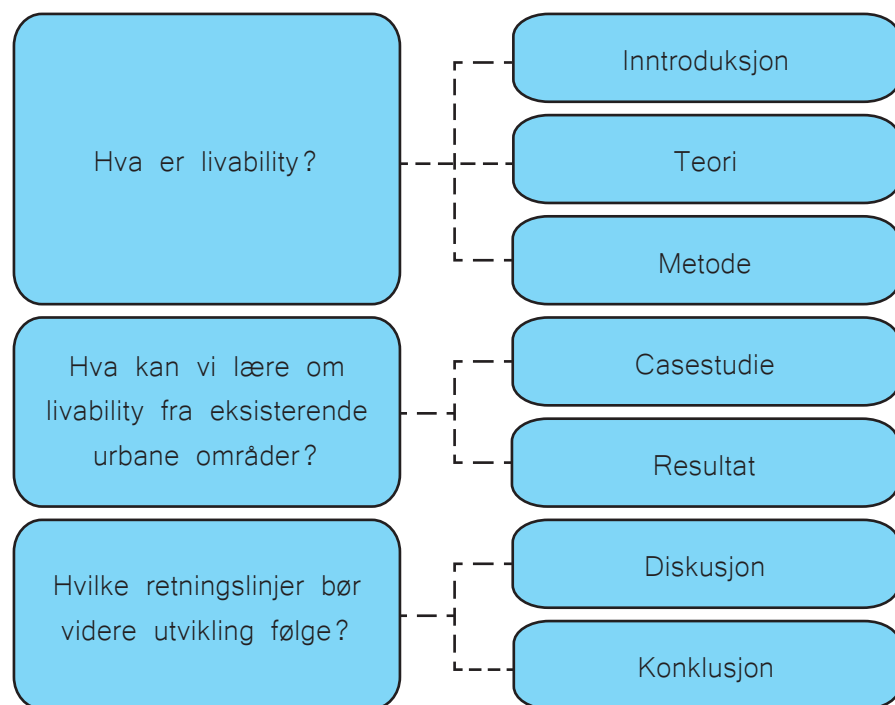
For å finne svar på problemstillingen vil det bli utført et casestudie av tre områder lokalisert i Stavanger Øst. Det er også definert noen forskningsspørsmål for å angripe oppgavens tema. Disse følger i neste kolonne.

- Hva er «livability»?
- Hva sier tidligere forskning/teori om temaet? (Hvordan kan tidligere teorier anvendes for å si noe om Stavanger Østs livability?)
- Hvilke faktorer skaper gode livskvaliteter i studieområdene?
- Hvilke faktorer har vært i fokus ved regulering og planlegging av Stavanger Øst?
- Hva kan vi lære om livability fra studieområdene? (Hva fungerer og hva fungerer ikke?)
- Hvilke retningslinjer bør videre utbygging følge? (Kan man lage retningslinjer for utviklingen av lignende områder?)

Hvilke faktorer som er viktige for å skape miljøer med god livskvalitet varierer fra samfunn til samfunn. Problemstillingen tar her utgangspunkt i et miljø med høy tetthet og casestudiet legger grunnlaget for forståelse. Målet er at erfaringer og funn gjort i Stavanger Øst kan danne retningslinjer for videre utvikling av lignende områder med god livability.

1.3 Oppgavens oppbygning og innhold

Oppgaven kan generelt deles opp i tre deler (se figur 1.1). Siden livability er et uttrykk som mangler en klar konsensus, vil den første delen fokusere på å gi en klar forståelse av hva uttrykket betyr og hvordan det vil bli brukt i denne studien. I del to vil det bli sett på hva vi kan lære om livability fra eksisterende urbane områder, mens den siste delen dreier seg om hvordan denne kunnskapen kan danne retningslinjer for videre utvikling.

Figur 1.1 – Oppgavens oppbygning (M. Nicolaysen).

Den første delen består av et introduksjonskapittel, et teorikapittel og et metodekapittel. Introduksjonen forteller litt om bakgrunnen for oppgaven og presenterer tema og problemstilling for studiet. I teorikapittelet vil teori som omhandler livability bli presentert. Kapitlet vil se på hva som er gjort tidligere og hvilke metoder man kan bruke for å måle, forstå og bedømme et samfunns livability.

I metodekapittelet vil metodene som har blitt benyttet for å finne svar på problemstillingen bli presentert. Innsamling av data,

forskningsetiske retningslinjer og metodenes validitet og reliabilitet blir også diskutert her.

Del to består av et casestudie og et resultatkapittel. Med bakgrunn i teorikapittelet blir det gjort undersøkelser rettet mot Stavanger Østs livability. Funnene gjort ved hjelp av casestudiet vil så bli lagt frem i resultatkapittelet.

Den siste delen består av en drøftingsdel og en konklusjon. I drøftingsdelen blir resultatene fra casestudiet vurdert og tolket, både i forhold til hverandre og sett i sammenheng med teorien. Avslutningsvis kommer en konklusjon om hva vi har å lære om livability fra casestudiet og retningslinjer for videre utvikling av samfunn med god livability.

TEORI

2 Teori

Målet med teoristudiet er å etablere en forståelse for hva livability er og hvordan en kan måle et samfunns livability. Teoristudiet vil også gi en større innsikt og forståelse for viktigheten av samfunn med gode livskvaliteter, og faktorer som påvirker menneskers livability.

2.1 Hvordan er livability og livskvalitet definert?

Livability og livskvalitet er begreper som mangler en presis eller universell definisjon. Uttrykkenes definisjon kan avvike fra en kultur til en annen, og betydningen avhenger ofte av sted, tid og formål (Saitluanga, 2014). Uttrykkene brukes ofte synonymt med hverandre, samtidig som de knyttets til bekymringer for sosial velferd. Følgende delkapittel vil kort beskrive den vanligste bruken av uttrykkene og avslutte med et forslag til arbeidsdefinisjon for denne studien.

2.1.1 Livability

Generelt fokuserer livability på å beskrive menneskers opplevelse av steder og de ulike aspektene som former et godt samfunn. Livability er avledet fra ordene «livable» (levelig) og «ability» (evne), og kan bredt defineres som «menneskers evne til å leve komfortabelt».

Uttrykket ble svært populært i USA på 1980-tallet da planleggere begynte å studere endringer i utbyggingsmønstre. På denne tiden opplevde man en nedgang i bosetninger

i bysentrene, samtidig som forstadsområdene opplevde en sterk vekst. Rapporter fra studiene utfordret tradisjonelle vekstforutsetninger og fremhevet regioner som jobbet med innovative løsninger for å gjøre samfunn mer levelige. (Vanzerr & Seskin, 2011).

Begrepet har også blitt populært gjennom årlige undersøkelser som rangerer verdens mest levelige byer. Undersøkelsene anvender ulike kriterier når de vurderer byene, men benytter ofte faktorer som politisk stabilitet, sikkerhet, helsevesen, utdanning, offentlige tjenester, transport, rekreasjon, bolig- og miljøkvalitet. Disse undersøkelsene startet delvis for å hjelpe multinasjonale selskaper å rettferdiggjøre internasjonal utplassering av ansatte, men har utviklet seg til et ettertraktet symbol på urban planleggingsuksess. (Vanzerr & Seskin, 2011).

I 2009 ble uttrykket anerkjent da representanter fra «the Partnership for Sustainable Communities» kom opp med seks prinsipper for livability. Disse prinsippene er inkorporert i føderale finansieringsprogrammer, politikk og fremtidige lovforslag i USA (Sustainable Communities, 2013a). Prinsippene gikk ut på å tilby flere transportvalg, fremme rimelige boliger, forbedre økonomisk konkuranseevne, støtte eksisterende lokalsamfunn, koordinere og utnytte føderal politikk og investering og verdsette lokalsamfunn og nabolag (Sustainable Communities, 2013b).

Litteraturstudier og undersøkelser av nåværende livability-programmer viser at livability generelt har flere dimensjoner. For eksempel hevder Victoria Transport Policy Institute (VTPI, 2010) at «*et samfunns livability påvirkes av offentlig sikkerhet, miljøkvalitet, samhold, vennlighet, estetikk, tilgjengelighet, stolthet og muligheter*». Mens the Australian Major Cities Unit mener at urban livability handler om at «*byene skal være levelige, sosialt inkluderende, rimelige, tilgjengelige, sunne, trygge og takle konsekvensene av klimaendringene*» (Badland et al., 2014, s. 65). Andre studier viser at det finnes varierte utvalg av målsetninger for livability (Vanzerr & Seskin, 2011). Disse målsetningene kan deles inn i seks hovedmål: miljømessige mål, økonomiske mål, mål for areal-bruk, transportmål, rettferdighetsmål og samfunnsutviklingsmål.

Elementene som anses å bidra til et samfunn med god livability er varierende og omfatter deler av det naturlige, økonomiske og sosiale miljøet. Det er likevel en ting alle refererer til, og det er aspektet med det bygde og naturlige miljøet. (Vanzerr & Seskin, 2011).

2.1.2 Livskvalitet

På lik linje med livability er livskvalitet et veldig generelt uttrykk som brukes i en rekke sammenhenger og som kan bety ulike ting for ulike mennesker. Uttrykket brukes til å evaluere enkeltpersoner og samfunns generelle velvære (definisjoner.no), og er direkte

knyttet til flere begrep og sosiale indikatorer. Eksempler på slike begrep og sosiale indikatorer er lykke, subjektiv velvære, sosial velvære, livstilfredshet, økonomisk velferd, åndelig velvære, følelsesmessig velvære og psykisk velvære (Vanzerr & Seskin, 2011).

Innen planleggingsfeltet fokuseres det generelt på samfunns livskvaliteter og sosiale velværeindikatorer, og det er vanligvis snakk om ytre forhold som bidrar til å styrke livskvaliteten. For eksempel refererer indikatorer på et samfunns livskvaliteter til fordeler ved å puste ren luft, ha tilgang til flere typer fremkomstmidler, bo i et behagelig og trygt miljø og å ha en følelse av sosial tilhørighet for å nevne noen. (Vanzerr & Seskin, 2011).

Aspektene ved et samfunns livability og livskvalitet har mange likheter, og som tidligere nevnt brukes ofte uttrykkene synonymt med hverandre. Det er likevel noen forskjeller mellom uttrykkene. Livability fokuserer på tilstedeværelsen og kvaliteten på fasiliteter ved det bygde og naturlige miljøet, mens livskvalitet fokuserer på brukeropplevelsen av disse fasilitetene og eventuelt tilknyttede helsemessige fordeler. Med andre ord refererer livability til samfunnets tjenester og fasiliteter, mens livskvalitet refererer til hvordan disse fasilitetene former og forbedrer menneskelige erfaringer. (Vanzerr & Seskin, 2011).

2.1.3 Arbeidsdefinisjon

Det er flere faktorer som er viktige for at mennesker skal trives i et miljø. Blant annet har det naturlige og bygde miljøet en innvirkning på stedets atmosfære, mens økonomisk stabilitet og sosial kontakt spiller inn på menneskers velvære. Når kvalitetene i Stavanger Øst skal kartlegges og studeres vil både miljøets tjenester og fasiliteter bli analysert. Samtidig vil brukernes opplevelse av stedet bli observert. Livability og livskvalitet vil derfor være to viktige nøkkelord gjennom studiet.

Denne oppgaven tar utgangspunkt i at miljøers livability og livskvalitet påvirkes av sosiale, fysiske og funksjonelle faktorer. For at mennesker skal trives i miljøet er det viktig at arealet mellom bygningene er inviterende, funksjonelle og vedlikeholdte. I tillegg er det viktig at miljøet fremstår som trygt og inkluderer alle medlemmene av samfunnet.

2.2 Etisk rammeverk for livability

I følge Appleyard et al. (2014) kan livability best forstås som et individs evne til å tilegne seg muligheter for å forbedre hans eller hennes personlige livskvalitet. Men en persons jakt på bedre livskvalitet kan nedgradere livskvaliteten til andre. Når en tar dette med i betraktningen ser man at livability verken kan eller bør bli sett i individuelles perspektiv. Livability bør handle om å tilby alle innbyggerne gode livskvaliteter, ikke bare noen få heldige.

Dersom retningslinjer for å fremme livability fokuserer på

enkeltpersoner kan de faktisk forverre tilstanden for de sårbare og mindre heldige i samfunnet. Det er derfor behov for en omfattende moralsk base for å måle, forstå og bedømme tiltak gjennom et etisk rammeverk for livability.

Livability avhenger ikke bare av arealbruk og fysiske karakterer ved steder og miljøer, men også menneskers livsstil og livssituasjon. Appleyard, et al. (2014) mener derfor det er viktig å ta hensyn til forholdet mellom egenskapene til et sted og en situasjon, i tillegg til den subjektive naturen av hvordan og hvorfor mennesker opplever stedene og situasjonene som levelige, når en utvikler et etisk rammeverk for livability. I følge dem bør et etisk rammeverk forsøke å:

- megle mellom konkurrerende handlinger i jakten på livability,
- forsikre at muligheten for å oppnå gode livskvaliteter er rettfærdige, miljømessig bærekraftige og økonomisk levedyktige
- og/eller gir omfattende retningslinjer for planleggings-, design- og ingeniørprosesser.

I artikkelen «toward livability ethics» skisserer Appleyard, et al. (2014) fire brede etiske prinsipper for å veilede planleggere mot rettfærdig oppnåelse av et samfunns livability. Disse prinsippene dreier seg om å (1) fremme trivsel og erkjenne viktigheten av glede, lykke, selvrealisering, komfort osv., (2) fokusere på tilgjengelighet fremfor mobilitet og hastighet, (3) hjelpe mennesker til å gjenkjenne ulevelige forhold rundt dem og gi dem verktøy og tiltak

for å gjøre ting bedre, og (4) verdsette de mest sårbarens behov i samfunnet. I tillegg til de etiske prinsippene har Appleyard, et al. (2014) kommet opp med fem tilhørende prosessprinsipper som bør vurderes. Disse prinsippene dreier seg om å gjøre så lite skade som mulig, tenke bredt, koordinere transport og arealbruk med tilgjengelighet, prioritere nettverksbygning og inkludering, samt megle i konflikter i og rundt offentlige rom for å optimalisere samfunns livability.

2.3 Livskvalitet og bomiljøer

Forskere innen planleggingsfeltet har lenge argumentert for at «kvaliteten» på enhver enhet har en subjektiv dimensjon som er perseptuell, samt en objektiv virkelighet. Sentralt for denne påstanden er forestillingen om at miljøer kan defineres ved hjelp av bygde, naturlige og sosiokulturelle dimensjoner. Alle disse dimensjonene er tilstede i miljøene der mennesker bor og danner viktige komponenter for menneskers livskvalitet eller subjektive velvære. (Marans & Stimson, 2011).

Mennesker lever sine liv på ett sted eller en serie av steder som har spesielle miljøegenskaper. Disse stedene kan sees på i ulike nivåer eller skalaer og det kan argumenteres for at stedet der folk bor vil påvirke deres liv, og derfor deres livskvalitet. Opplevelsen av livskvalitet er innebygd i den sosiale og kulturelle konteksten av emnet og objektive kjennetegn ved samfunnet bidrar til hvordan mennesker vurderer deres liv. Urbane miljøer bør derfor utformes for å øke nivået av tilfredshet for beboerne. (Marans & Stimson, 2011).

2.4 Indikatorer på livability

Livability er et vidt begrep som omfatter en rekke egenskaper ved urbane miljøer. Egenskapene et miljø besitter påvirker dets attraktivitet som sted å bo. Blant annet har design, vedlikehold og bruk av bygningsmiljøer mye å si for et samfunns atmosfære. Menneskers livskvalitet påvirkes også av tilgjengelighet og nærhet til offentlige rom, tilstedeværelse av vegetasjon og grøntområder, tilgjengelighet til parker og åpne områder, samt estetiske kvaliteter i samfunnet. Det er også viktig at et miljø fremstår som trygt. (Norouzian-Maleki, Bell, Hosseini & Faizi, 2015).

For å sjekke hvor attraktivt et miljø er eller for å kontrollere effekten av endringer i bymiljøet kan ulike indikatorer på livability anvendes. Disse indikatorene omfatter både objektive og subjektive kriterier. Objektive kriterier henviser generelt til kvantitative data, mens subjektive kriterier vanligvis er kvalitative. De objektive kriteriene kan som oftest beskrives ved hjelp av statistikker og blir mye brukt fordi dataene blir sett på som svært nøyaktig. De subjektive kriteriene baserer seg på personlige følelser, oppfatninger og holdninger. Kriteriene kan innlemme faktorer som ikke direkte berøres av det bygde miljøet og som kan være utenfor planleggernes kontroll. Et eksempel på en slik faktor er naboskap. (Norouzian-Maleki, et al., 2015).

Blant urbane designere og planleggingsetater har lokale innbyggenes meninger og oppfatninger i økende grad blitt benyttet for å identifisere faktorer som påvirker et bestemt steds livability.

Men objektive kriterier er også viktige når man skal se på miljøtilstander der folk bor. Det er derfor behov for både subjektive og objektive mål når man skal undersøke miljøers livability. (Norouzian-Maleki, et al., 2015; Saitluanga, 2014).

Norouzian-Maleki, et al. (2015)	Saitluanga (2014)	Leby og Hashim (2010)
Fysiske formfaktorer	Økonomiske dimensjoner	Sosiale dimensjoner
Romlige kvalitetsfaktorer	Sosiale dimensjoner	Fysiske dimensjoner
Sosiale- og fellesskapsfaktorer	Husholdning	Funksjonelle dimensjoner
	Tilgjengelighet	Sikkerhetsmessige dimensjoner
	Tilfredshet fra sosioøkonomiske miljø	
	Tilfredshet fra fysiske miljøet og infrastruktur	

Tabell 2.1 - Eksempler på livability dimensjoner og faktorer.

Det finnes mange internasjonale akademiske og politiske dokumenter samt rapporter som er knyttet til livability. Disse dokumentene og rapportene har anvendt ulike indikatorer på livability for å identifisere og vurdere domener knyttet til livskvalitet og sosial velferd. For eksempel benyttet Norouzian-Maleki, et al. (2015) tre hovedkategorier av faktorer da de utviklet og testet et rammeverk for å vurdere nabolags livability. Benjamin Saitluanga (2014) identifiserte 51 indikatorer fordelt på seks brede dimensjoner for å se på det romlige mønsteret av urban livability i Himalaya-regionen, mens Leby og Hashim (2010)

anvendte fire dimensjoner av livability da de utførte sitt studie av Selangor, Malaysia. Disse dimensjonene og kategoriene er vist i tabell 2.1.

Etter å ha sett på dokumenter og rapporter som er knyttet til livability viser det seg at flere har benyttet funksjonelle, fysiske og sosiale dimensjoner i sine studier. Disse dimensjonene kan reflektere folks felles forståelse av levelige miljøers kvalitet. I tillegg er bolig og sikkerhet utbredt i de fleste studiene. (Leby & Hashim, 2010).

Valg av indikatorer avhenger av de sosioøkonomiske egenskapene og det fysiske miljøet i studieområdet, samt målet ved forskningen (Saitluanga, 2014, s. 547). I denne studien har fem brede dimensjoner blitt identifisert for å studere urbane samfunns livability. Dimensjonene har så blitt konvertert til 13 sett med indikatorer som skal brukes for å evaluere Stavanger Østs livability. Dimensjonene og indikatorene er vist i tabell 2.2.

I følge Carr et al. (1992, s. 26-27) er det minst tre kulturelle krefter som former det offentlige liv. Den første kraften er hovedsakelig sosial og fokuserer på det sosiale livet i et samfunn. Den andre er en funksjonell kraft som tjener de grunnleggende behovene til et samfunn, mens den tredje kraften er utviklet fra folks felles mening om fysiske innstillinger og ritualer som oppstår i det offentlige. I tillegg er sikkerhet og sosial rettferdighet viktig for at mennesker skal trives i samfunnet.

Dimensjon	Indikator	Subjektiv	Objektiv
Sosiale	Bruk av offentlige rom	✓	
	Type sosiale aktiviteter	✓	
Fysiske	Miljøkvaliteter		✓
	Offentlige roms kvalitet	✓	✓
	Infrastrukturens kvalitet	✓	✓
Funksjonelle	Tilgjengelighet og nærhet til funksjoner		✓
	Mengde av funksjoner		✓
Sikkerhet	Kriminelle handlinger		✓
	Følgelse av trygghet	✓	✓
Mangfold og sammenhengskraft	Inntekt		✓
	Boliger		✓
	Husholdning		✓
	Jobb og utdanning		✓

Tabell 2.2 - Oppsummering av livability dimensjoner og indikatorer.

2.4.1 Sosiale dimensjoner

For å måle status og relasjoner av ulike sosiale elementer i Stavanger Øst vil indikatorer som fokuserer på elementer ved samfunnslivet og sosial kontakt bli anvendt. Bruken av offentlige rom og type sosiale aktiviteter vil indikere de sosiale dimensjonene i casestudie-områdene.

Et sosialt liv kan referere til et individs mellommenneskelige forhold eller sosiale relasjoner. For å leve et sunt liv er individer avhengige av en balanse mellom private og offentlige relasjoner og mennesker trenger muligheten til å engasjere seg i begge domene (Carr, et al., 1992, s. 44). For folk flest er de ulike delene av en dag

fordelt over offentlige og private sfærer og hver kultur har sin egen offentlige-private profil.

Gjennom historien har lokalsamfunn utviklet offentlige rom som støtter deres sosiale behov og som symboliserer deres kultur. Bestemte steder tilegner seg betydning gjennom deres funksjoner og utgjør en rolle i menneskers liv. For eksempel har offentlige rom aktivert sosial utveksling av en rekke problemstillinger som berører både enkeltpersoner og samfunnet. Samfunnslivet har også vært en integrert del av danning og videreføring av sosiale grupper. (Carr, et al., 1992, s. 22-23).

I følge Jan Gehl (2011, s. 9-12) kan aktivitetene som oppstår i offentlige rom generelt deles inn i tre kategorier. Disse er nødvendige-, valgfrie- og sosiale aktiviteter. De nødvendige aktivitetene er man mer eller mindre tvunget til å delta i. Alle hverdagslige oppgaver tilhører denne kategorien. De valgfrie aktivitetene deltar man i dersom man ønsker det, og tid og sted gjør det mulig. Disse aktivitetene foregår kun når ytre forhold er gunstige, og været og stedet er inviterende. De sosiale aktivitetene er alle aktiviteter som krever at andre mennesker er tilstede i det offentlige rom. Sosiale aktiviteter inntreffer spontant og er en direkte konsekvens av at mennesker beveger seg rundt og oppholder seg på samme sted. De sosiale aktivitetene kan også beskrives som «resulterende» aktiviteter fordi de i nesten alle tilfeller utvikler seg fra aktiviteter knyttet til de to andre aktivitets-kategoriene.

Ved å se og høre andre mennesker i miljøet der man bor kan man tillegge seg verdifull informasjon om det sosiale miljøet man bor i og menneskene man lever med. Alle trenger å være oppdatert på den verdenen man lever i for å kunne fungere i samfunnet. Dette gjelder ikke bare store, oppsiktsvekkende hendelser man hører om i media, men de mer vanlige hendelsene man lærer om ved å være sammen med andre mennesker. (Gehl, 2011, s. 21).

Sosiale aktiviteters karakter kan variere fra passiv kontakt til relasjoner mellom nære venner og avhenger av konteksten de oppstår i. I boligområder kan de sosiale aktivitetene være svært omfattende og variere mellom hilsener, samtaler og diskusjoner som oppstår fra felles interesser og at mennesker kjenner hverandre. I bygater og bysentrum er ofte de sosiale aktivitetene mer overfladiske. Her er det somregel passiv kontakt mellom mennesker som ser og hører hverandre. Uansett om det er passiv kontakt eller kontakt mellom nære venner er sosiale aktiviteter tiltalende. Aktivitetene gir mennesker muligheten til å være sammen med andre mennesker på en avslappende og lite krevende måte. (Gehl, 2011, s. 13–17).

2.4.2 Fysiske dimensjoner

Det fysiske miljøet er stedet der mennesker bor, arbeider, lever og utvikler sosiale nettverk. Det fysiske miljøet er en ekstern faktor, men kan ha en positiv eller negativ virkning på menneskers oppfattelse og følelser. Dokumenter og rapporter som er knyttet til livability fokuserer ofte på det naturlige miljøet i lokalsamfunn,

og retter oppmerksomheten mot tilgjengeligheten og kvaliteten til offentlige rom, parker og grøntområder. Men miljøkvaliteter som forurensning, forsøpling, støy og vedlikehold er også faktorer som spiller inn på det fysiske miljøet (Leby & Hashim, 2010). I casestudien vil det bli fokusert på tre hoved-indikatorer. Disse er miljøkvaliteter, offentlige roms kvalitet og infrastrukturens kvalitet.

Miljøkvaliteter

Miljøkvalitet er et sentralt begrep i forurensningsloven og uttrykker fraværet av forurensning. Et av formålene med loven er å verne det ytre miljøet mot forurensning og «*loven skal sikre en forsvarlig miljøkvalitet, slik at forurensning og avfall ikke fører til helseskade, går ut over trivsel eller skader naturens evne til produksjon og selvfornyelse*» (Forurensningsloven, 2015, §1).

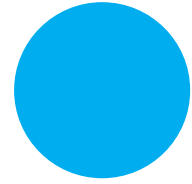

Når man ser på miljøkvalitet i sammenheng med et samfunns livability er det luftkvalitet og støy som er de mest kritiske typene. I følge Miljødirektoratet (2014a) avhenger helserisikoen knyttet til lokal forurensning av hvor høy konsentrasjonen av de forurensede stoffene er, og hvor lenge en blir utsatt for dem. Det er særlig svevestøv som gir risiko for helseskader, men NO_x, SO₂ og CO bidrar også. Lokal forurensning kan også skade økosystemet og vegetasjonen.

I Norge er støy det miljøproblemet som rammer flest mennesker (Miljødirektoratet, 2014b). Veitrafikk er den dominerende støykilden og antallet som utsettes for støy har økt kraftig de siste

tiårene. Dersom mennesker utsettes for støy over lengre tid kan det føre til psykisk stress og helseplager. Ren luft og lite støy er derfor viktig for at mennesker skal trives og ha det bra.

Offentlige roms kvalitet

Det finnes en klar forbindelse mellom kvaliteten på uterom og forekomsten av utendørsaktiviteter (Gehl, 2011, s. 11). Dersom et offentlig rom er i dårlig stand vil bare nødvendige aktiviteter finne sted, mens både nødvendige og valgfrie aktiviteter vil foregå når kvaliteten er høy. Kvaliteten på offentlige rom påvirker også mengden og intensiteten av sosiale aktiviteter. Se tabell 2.3.

	Kvaliteten på det fysiske miljøet	
	Dårlig	God
Nødvendige aktiviteter		
Valgfrie aktiviteter		
Sosiale aktiviteter		

Tabell 2.3 – Forholdet mellom kvalitet på uterom og forekomst av aktiviteter (Gehl, 2011, s. 11).

Utendørsaktiviteters karakter og omfang er sterkt påvirket av fysisk planlegging. Planleggingsbeslutninger kan påvirke aktivitetsmønster,

skape bedre eller dårligere forhold for utendørsarrangementer og skape livlige eller livløse miljøer. Forbedring av det fysiske miljøet har i flere tilfeller resultert i en sterk økning av fotgjengere, forlengelse av gjennomsnittlig tid brukt utendørs og en økning i antall og typer utendørsaktiviteter. (Gehl, 2011, s. 33).

Ved å studere og observere hvordan mennesker anvender offentlige rom i New York fant William H. Whyte (2009) flere prinsipielle faktorer som gjør at offentlige rom fungerer. Han fant blant annet ut at de mest populære torgene har et bredt utvalg av steder å sitte, trær som gir en kombinasjon av skygge og sollys og vannelementer som er tilgjengelige og kan berøres.

Infrastrukturens kvalitet

Flere studier har vist at fysiske problemer, som feilaktig plassering av gangveier, høyt trafikkvolum og utilstrekkelige offentlige tjenester og vedlikehold, forverrer miljøers livability (Mahmoudi, Ahmad & Abbasi, 2015). Blant annet gjennomførte Appleyard og Lintell en studie av biltrafikkens påvirkning på tre boligkater i San Fransisco (Gehl, 2011, s. 35). I studiet registrerte de frekvensen av utendørsaktiviteter og kontakten mellom naboer i tre parallelle gater. Den ene gaten hadde lite trafikk, den andre moderat trafikk, mens den siste hadde mye trafikk. Studien viste at det nesten ikke var noe utendørsaktiviteter i gaten med mye trafikk, og at nesten ingen av naboene kjente hverandre. I kontrast var det mange aktiviteter langs gaten der det var lite trafikk og de fleste naboene kjente hverandre.

I tillegg til å se på trafikken påvirkning, har flere studier undersøkt andre attributters påvirkning på gaters livability. Blant annet har infrastrukturens utforming mye å si for brukerne av gaten. For eksempel kan høye fortauskanter, bratt stigning og trapper svekke funksjonshemmedes livability. I tillegg er det viktig at underlaget er helt og sammenhengende, gatene er opplyste og at rutene er sammenhengende og logisk. (Mahmoudi, et al., 2015).

2.4.3 Funksjonelle dimensjoner

Tradisjonelt har områder utviklet seg etter et «mixed-use» mønster. Det vil si at et område har et variert utvalg av funksjoner og fasiliteter. Områdene er ofte fotgjengerorienterte og inneholder elementer slik at man kan bo, jobbe og leve i det samme miljøet (Rabianski & Clements, 2007).

Mixed-use miljøer har mange fordeler. Blant annet fører det til en variasjon i boligtyper og tetthet, skaper en mer kompakt utvikling og reduserer avstandene mellom bolig, arbeid, detaljhandel og andre destinasjoner (Beyer, 2012). I tillegg er den varierende arealbruken med på å forsterke nabolags karakter og å skape miljøvennlige miljøer for gående og syklende.

Tilbudet og plasseringen av offentlige tjenester kan ha en innvirkning på mennesker når de vurderer livskvaliteten til nabolaget de bor i (Leby & Hashim, 2010). For mange er det viktig at det er korte avstander til butikker, barnehage, kjøpesenter, skole og andre offentlige tjenester, mens andre verdsetter et bredt utvalg

av offentlige tjenester. Både avstander og utvalget av offentlige tjenester vil bli studert i casestudien.

2.4.4 Sikkerhetsmessige dimensjoner

Indikatorer underlagt sikkerhetsmessige dimensjoner blir brukt for å måle et nabolags sikkerhetsnivå. Disse indikatorene kan deles inn i tre typer: frekvensen av ulike typer kriminelle handlinger, hendelser som har ført til skader eller ulykker og følelsen av trygghet (Leby & Hashim, 2010). I casestudiet vil det bli sett på antallet og typene av kriminelle handlinger som har funnet sted i Stavanger Øst, samt hvor trygt området fremstår.

Det finnes mange typer kriminelle handlinger som kan bli utført i en by. Et nabolag med høy kriminalitet vil resultere i et utrygt miljø som formidler frykt og bekymring blant sine innbyggere. Selv om andre livability indikatorer er tilfredsstillende vil det være umulig å få til en god livskvalitet i et område med høy kriminalitet. Sikkerhet er derfor et grunnleggende behov og det er viktig at et miljø fremstår som trygt. (Leby & Hashim, 2010).

I 1982 presenterte James Q. Wilson og George L. Kelling «the broken window theory». Teorien går ut på at dersom en bolig i et nabolag står og forfaller vil det ha en negativ innvirkning på resten av nabolaget. Ved å gjøre grunnleggende vedlikehold på boligene, fjerne søppel og graffiti, kan man unngå småkriminalitet som ellers kunne ført til verre kriminelle handlinger. Det vil med andre ord si at man kan forhindre alvorlige forbrytelser ved å opprettholde og overvåke urbane miljøer (Wilson & Kelling, 1982).

Utformingen av det bygde miljøet kan påvirke menneskers oppfattelse av risiko og sikkerhet. I tillegg kan den være med på å redusere kriminalitet. Når nye miljøer utformes kan man benytte tiltak for å forebygge kriminalitet gjennom miljømessig design. Disse tiltakene kan deles inn i fire grunnleggende prinsipper: overvåkning, tilgjengelighet, eierskap og vedlikehold. (The City of San Diego, 2006).

Overvåkning innebærer utforming, plassering og bruk av fysiske funksjoner for å tydeliggjøre omgivelsene (The City of San Diego, 2006). For at et miljø skal fremstå som sikkert, er det viktig at man lett kan få en oversikt over hva som skjer rundt enn og hvem som oppholder seg i miljøet man beveger seg i. Tilgjengelighet er også viktig for å skape et trygt miljø. Høye gjerder, lukkede fasader og tett vegetasjon kan ha en negativ effekt på miljøet, mens et åpent og logisk bevegelsesmønster er med på å skape trygghet.

Eierskap og vedlikehold henger tett sammen. Eierskap innebærer at innbyggerne tar kontroll over miljøet de bor i, mens vedlikehold handler om å opprettholde kvaliteten på miljøet. Når beboerne føler tilhørighet og eierskap ønsker de også å ta vare på omgivelsene de lever i.

2.4.5 Mangfold og sammenhengskraft

Mangfold er et begrep med flere betydninger i urban litteratur. Blant annet kan mangfold si noe om variert fysisk utforming, miks av bruksområder, miks av klasser og etniske raser, alders-

sammensetning og husholdningstyper (Fainstein, 2005, s. 4). For å måle mangfold og sammenhengskraft i casestudiet vil det bli sett på inntekt, bolig, husholdninger og jobb og utdanning.

I dag er de fleste større samfunn sammensatt av flere kulturer og kjennetegnes av glidende overganger og kulturelle blandingsformer. Men selv om de faktiske kulturforskjellene tenderer mot å bli mindre over tid, øker bevisstheten om forskjellighet. Det flerkulturelle dilemma har blitt en sentral del av politikken og et ønske om et tolerant samfunn med en balanse mellom forskjellighet og likhet er stort. (Eriksen, 2015).

Det snakkes ofte om rasemessig og etnisk mangfold som en kommunal styrke hvor ulikheter gjør et samfunn sterkere. På den andre siden viser Robert Putnams studie av menneskers samfunnsengasjement at i samfunn hvor variasjonene er størst, er tilliten mellom innbyggerne lavest. Etter å ha intervjuet 30 000 mennesker over hele USA fant han ut at jo større et samfunns mangfold er, jo færre folk engasjerer seg politisk og stemmer ved valg, færre gir til veldedige formål og færre engasjerer seg i lokalsamfunnet og frivillig arbeid. (Jonas, 2007).

Mangfold har vist seg å gjøre mennesker ukomfortable, men det er ikke nødvendigvis en negativ ting. Flerkulturelle sammensetninger kan produsere et dynamisk gi-og-ta miljø og genererer løsninger som ellers kunne blitt oversett av en gruppe mennesker med samme bakgrunn og tilnærming. På lang sikt kan immigrasjon føre

til økt økonomisk vekst og kreativitet. I tillegg kan innvandring ha stor betydning for opprettholdelsen av sosiale ordninger i samfunn med en aldrende befolkning. (Jonas, 2007; Nærland, 2007).

I følge Putnam er sammenhengskraft nøkkelindikatoren for kommunal trivsel. Sammenhengskraft refererer til sosiale nettverk og tilhørende normer for gjensidighet og tillit. Det handler ikke bare om de ulike nettverk mennesker er deltakere i, men også nettverk som oppstår på grunn av et felles språk og historie. Samfunn som er i stand til å tiltrekke seg og beholde et bredt spekter av mennesker med variert alder, evner og interesser har vist seg å ha en høy livskvalitet blant sine innbyggere. For å opprettholde innbyggernes livskvalitet bør samfunnet fremme uavhengighet, valgmuligheter og kontroll. Det vil si at alle innbyggerne kan være funksjonelt uavhengige, samtidig som de har muligheten til å engasjere seg i miljøet rundt dem. (Jonas, 2007; Kochera, Straight & Guterbock, 2005; Rustad, 2007).

2.5 Oppsummering

Livability og livskvalitet er to uttrykk som mangler en presis eller universell definisjon. Uttrykkene brukes ofte synonymt, men det finnes allikevel noen forskjeller mellom dem. Forskjellene ligger i at livability refererer til et samfunns tjenester og fasiliteter, mens livskvalitet refererer til hvordan disse fasilitetene former og forbedrer menneskers erfaring.

Opgaven tar utgangspunkt i at miljøers livability og livskvalitet påvirkes av sosiale, fysiske og funksjonelle faktorer. For at mennesker skal trives i miljøet er det viktig at arealet mellom bygningene er inviterende, funksjonelle og vedlikeholdte. I tillegg er det viktig at miljøet fremstår som trygt og inkluderer alle medlemmene av samfunnet.

For å sjekke hvor attraktivt et miljø er kan man benytte ulike indikatorer. Indikatorene kan ha subjektive eller objektive mål, og valg av indikatorer avhenger av de sosioøkonomiske egenskapene og fysiske miljøet i studieområdet, samt målet ved forskningen. Når man skal undersøke et miljøes livability er det behov for både objektive og subjektive indikatorer.

I denne studien har 13 indikatorer blitt valgt for å studere og vurdere Stavanger Østs livability (se tabell 2.2). Indikatorene er fordelt mellom sosiale, fysiske, funksjonelle og sikkerhetsmessige dimensjoner, samt mangfold og sammenhengskraft som ser på ulike egenskaper ved samfunnet.

METODE

3 Metode

I dette kapittelet vil metodene som har blitt benyttet for å finne svar på problemstillingen bli beskrevet. Metodene som er benyttet vil bli gjennomgått, før begrunnelse for valg av metode blir presentert. Innsamling av data, forskningsetiske retningslinjer og metodenes validitet og reliabilitet vil også bli diskutert.

Samfunnsvitenskapelige undersøkelser har til hensikt å bidra med kunnskap om hvordan virkeligheten ser ut, og dreier seg om å samle inn, analysere og tolke data. For å gjøre dette må en gå metodisk til verks. Det vil si at man må finne ut hvordan man skal gå frem for å få informasjon om den sosiale virkeligheten, hvordan denne informasjonen skal analyseres og hva den forteller oss om samfunnsmessige forhold og prosesser. (Johannessen, Christoffersen & Tufte, 2010, s. 29).

I samfunnsvitenskapelige metoder er det vanlig å skille mellom kvalitative og kvantitative metoder. Dette skillet dreier seg hovedsakelig om hvordan dataen registreres og analyseres. Den kvalitative metoden opererer med ord og dataen er ikke tallfestbar, mens den kvantitative metoden benytter tall og dataen er målbar. Problemstillingen og forskningsspørsmålene styrer valg av metode og hvordan empirien skal samles inn. Det er derfor viktig at problemstillingen og forskningsspørsmålene bearbeides slik at de er operative og lar seg undersøke. Det er også viktig at spørsmålene er konkrete og tydelige slik at man får samlet relevant data. (Johannessen, et al., 2010).

Målet med denne oppgaven er å få en forståelse for og oppnå dybdekunnskap om menneskers livskvalitet. Studiet vil derfor ha en kvalitativ tilnærming med casestudie som forskningsstrategi.

3.1 Kvalitativ metode

Kvalitative metoder anvendes når en ønsker å studere et fenomen i dybden, når man ønsker å forstå et fenomen eller når man ønsker å lage teorier. Metoden sier noe om kvaliteten eller spesielle egenskaper ved det fenomenet som studeres, og metoden er særlig hensiktsmessig når man skal undersøke fenomener man ikke kjenner godt eller når man ønsker å forstå fenomenet mer grundig (Johannessen, et al., 2010, s. 32).

Kvalitative metoder er opptatt av å produsere diskursive beskrivelser og utforske sosiale aktørers meninger (Blaikie, 2010, s. 204). Ved innhenting av data fokuseres det på få og dype kilder og informanter som studeres grundig. Man tar sikte på å fange opp meninger og opplevelser som ikke lar seg måle, og å anvende dem for å få en forståelse av fenomenet.

Formålet med studiet er å finne ut hvilke faktorer som bidrar til et samfunn med god livskvalitet og hva vi kan lære om livability fra eksisterende områder med høy tetthet. Målet er å få en forståelse for og oppnå dybdekunnskap om temaet.

3.1.1 Casestudie som forskningsstrategi

En casestudie kjennetegnes ved at forskeren henter inn mye informasjon fra noen få enheter eller caser. Studiet går over en gitt tidsperiode, datainnsamlingen er detaljert og omfattende og det benyttes flere ulike datakilder (Johannessen, et al., 2010, s. 86).

Robert K. Yin (2007, s. 31) definerer et casestudie som «*en empirisk undersøkelse som studerer et aktuelt fenomen i dets virkelige kontekst fordi grensene mellom fenomenet og konteksten er uklare*».

Casestudiet vil her fokusere på tre områder lokalisert i Stavanger Øst. Områdene er lokalisert i samme bydel og har alle en relativt høy bebyggelsestetthet, men ulike strategier og visjoner har ligget til grunn når de ble planlagt. Man vil derfor få ut mye informasjon fra studieområdene, og det vil bli lettere å trekke konklusjoner i slutten av oppgaven.

3.2 Begrunnelse for valg av metode

Hovedtemaet for oppgaven er livability. Dette handler om individers evne til å tilegne seg muligheter for å forbedre hans eller hennes livskvalitet. Hvilke faktorer som er viktige for å skape god livskvalitet varierer fra individ til individ og fra samfunn til samfunn.

Gjennom casestudiet håpes det å opparbeide en forståelse for hvilke kvaliteter som er viktige for å skape et samfunn med god

livability. Studiet søker dybdekunnskap om temaet snarere enn oversiktskunnskap, og den kvalitative metoden vil derfor bli benyttet.

3.3 Innsamling av data

Når man forsker på et fenomen må det samles inn dokumentasjon eller data som gjenspeiler den virkeligheten det forskes på. Uansett hvordan disse dataene er hentet inn, er det viktig at dataene er relevante og pålitelige i forhold til problemstillingen. Kvalitative data blir ofte hentet inn og dokumentert ved observasjon, intervjuer og gruppesamtaler. Etter at dataene er dokumentert blir den skrevet ut i tekst. (Johannessen, et al., 2010, s. 33).

Utgangspunktet for oppgaven har vært å belyse de faktorene som er med på å skape et samfunn med god livskvalitet, og hvordan dette kommer til syne i Stavanger Øst. Visjoner og strategier for områdenes livability vil bli beskrevet, mens kartlegging og observasjoner av områdene vil avsløre hvor god livskvaliteten er i områdene. Data vil også bli hentet inn gjennom intervjuer med utviklere og konsulenter som har vært med på de ulike prosjektene i bydelen, samt informasjon hentet ut ved hjelp av geografiske informasjonssystemer (GIS).

3.3.1 Observasjon

Det er naturlig å bruke observasjon som metode når forskeren ønsker direkte tilgang til fenomenet han undersøker. Ved observasjon er forskeren opptatt av hvordan sosiale fenomener oppstår og utfolder seg, og hvordan de kan tolkes. Kunnskap er ikke alltid formulerbar eller mulig å konstruere i et intervju, og kunnskap genereres da ved observasjon i en naturlig setting. Ved observasjon får forskeren informasjon på flere nivåer og refleksjoner kan gjøres gjennom hele forskningsprosessen. (Johannessen, et al., 2010, s. 118–119).

Det er viktig at forskeren er tilstede i situasjoner som er relevante for studien. Iakttagelser blir registrert på bakgrunn av sanseinntrykk og lagres i forskerens hukommelse. Men forskeren må også registrere data på annet vis for å analysere og tolke det som observeres. Dette kan gjøres ved å notere det som skjer under eller etter observasjonen, eller ved elektronisk registrering ved hjelp av lyd- eller filmopptak. (Johannessen, et al., 2010, s. 119–120).

I dette studiet har individers adferd i Stavanger Øst blitt kartlagt og observert. Forholdene i de tre studieområdene har blitt observert med tanke på livability indikatorene presentert i kapittel 2.4. Noen av dimensjonene krevde flere observasjoner fordelt på ulike dager og ulike tider av døgnet for å kunne benyttes i analysen, mens andre dimensjoner kun trengte å registreres en gang. Se tabell 3.1.

Dimensjoner	Indikatorer	Beskrivelse	Antall observasjoner	
			Én	Flere
Sosiale	Bruk av offentlige rom	Antall mennesker		✓
		Kjønn		✓
		Alder		✓
		Type aktiviteter		✓
	Type sosial aktivitet	Intensitet Ingen sosial kontakt		✓
Fysiske	Miljøkvalitet	Forsøpling	✓	
	Offentlige roms kvalitet	Tilstedeværelse av vegetasjon og vannelementer	✓	
		Sitteplasser	✓	
		Vedlikehold/standard	✓	
	Infrastrukturens kvalitet	Belysning	✓	
		Universell utforming	✓	
	Sikkerhet	Følelse av trygghet	Sammenhengende ruter	✓
Belysning			✓	
Fasadeuttrykk (åpen/lukket)			✓	
		Vedlikehold av bygninger og offentlige rom	✓	

Tabell 3.1 – Type og antall observasjoner.

For å observere de sosiale dimensjonene ble metoden Setha Low (2010, s. 154–175) presenterer i boken «on the plaza» benyttet. Denne metoden går ut på å kartlegge menneskers rytme i offentlige miljøer ved hjelp av å telle befolkningen, kartlegge menneskenes bevegelsesmønster og kartlegge aktivitetene som tar plass i miljøet. Kartleggingen ble gjennomført flere ganger for å kunne danne seg et bilde av hvordan de offentlige rommene ble anvendt og hvordan naboskapet var i bydelen.

De fysiske og sikkerhetsmessige dimensjonene ble observert ved å bevege seg til fots gjennom bydelen. På den måten kunne tempoet bestemmes selv og det ble lettere å ta innover seg følelsen av områdene og legge merke til detaljer.

3.3.2 Intervju

Den vanligste måten å samle inn kvalitativ data på er gjennom intervju. Metoden er fleksibel og gjør det mulig å fremskaffe fylldige og detaljerte beskrivelser. Et intervju kan karakteriseres som en samtale med en struktur og et formål. Strukturen er knyttet til rollefordelingen mellom deltakerne i intervjuet, mens formålet er å forstå eller beskrive noe. (Johannessen, et al., 2010, s. 135).

Det finnes flere grunner til at data blir hentet inn ved kvalitative intervjuer. For eksempel kommer menneskers erfaringer og oppfatninger bedre frem når informanten kan uttrykke seg fritt. Intervjuer gir også informanten mulighet til å rekonstruere hendelser

og det er mulig å få frem kompleksitet og nyanser om sosiale fenomener som er komplekse. (Johannessen, et al., 2010, s. 136–137).

I denne studien har intervjuene vært semistrukturerte. Det vil si at en overordnet intervjuguide har blitt utarbeidet i forkant av intervjuene. Intervjuguiden trenger ikke å følges slavisk, men fungerer som en liste over temaer og generelle spørsmål som skal gjennomgås i løpet av intervjuet. (Johannessen, et al., 2010, s. 137–139).

3.4 Forskningsetiske retningslinjer

Som forsker må man underordne seg etiske prinsipper og juridiske retningslinjer. Forskningsetikk dreier seg om visjonen om den gode kunnskapen og kan operasjonaliseres som god forskningspraksis (Forskningsetiske Komiteer, 2007). Dette innebærer at forskningsformålet ikke bryter med allmenn moral og etikk, og at forskeren respekterer gjeldende forskningsetiske regelverk og prinsipper.

I følge Johannesen, Tufte & Christoffersen (2010, s. 91–92) kan forskningsetiske retningslinjer sammenfattes i tre typer hensyn som forskeren må tenke gjennom. Disse er informantens rett til selvbestemmelse og autonomi, forskerens plikt til å respektere informantens privatliv og forskerens ansvar for å unngå skade.

Både ved intervjuer og observasjoner er det viktig at det blir tatt hensyn til de forskningsetiske retningslinjene. Ved intervjuer stilles det blant annet krav til informert samtykke, informanten bestemmer selv over sin deltakelse og informanten skal utsettes for minst mulig belastning. Ved observasjon, hvor informantene ikke vet at de blir observert, er det ikke nødvendig med informert samtykke. Informantene vil i denne situasjonen være anonyme og det vil ikke bli brukt personlige opplysninger som kan identifisere informantene. (Johannessen, et al., 2010).

Ved forskning samles det ofte inn informasjon som kan identifisere enkeltpersoner. Dersom personopplysninger blir samlet inn og behandlet må man vurdere om disse er meldepliktige (Johannessen, et al., 2010, s. 95). I dette studiet vil det være mulig å identifisere enkeltpersoner, men opplysningene er ikke sensitive og dataene vil bli behandlet manuelt. Det er derfor ikke nødvendig å melde studiet til personvernombudet.

I følge personvernombudet må informantene samtykke når opplysninger vil gjøre det mulig å identifisere dem. Det vil si at informanten godkjenner at opplysninger om seg selv blir behandlet. Informantene har i dette tilfelle fått et skriv med nødvendige opplysninger om undersøkelsen og samtykket skriftlig (se vedlegg 3 og 6).

3.5 Validitet og reliabilitet

For å kunne vurdere forskningens kvalitet må et kvalitativt forskningsdesign vurderes ut ifra validitet og reliabilitet (Thagaard, 2009). Det vil si forskningens troverdighet og pålitelighet.

Innen kvalitative undersøkelser dreier validitet eller troverdighet seg om i hvilken grad forskerens fremgangsmåte og funn reflekterer formålet med studiet. Det vil si hvor troverdig datamaterialet er. Ved bruk av vedvarende observasjon og metodetriangulering øker sannsynligheten for at forskningen frambringer troverdige resultater. Vedvarende observasjon vil si at nok tid blir investert til å bli godt kjent med observasjonsområdet. Det er viktig å kjenne til konteksten og kunne skille mellom relevant og ikke relevant informasjon. Stavanger Øst og observasjonsområdenes kontekst har derfor blitt kartlagt før observasjonene startet. Det har også blitt gjennomført flere observasjoner av områdene, fordelt på ulike tidspunkt og ulike dager, for å kunne sile ut irrelevant informasjon. Metodetriangulering vil si at ulike metoder blir benyttet under et feltarbeid eller at forskeren tar utgangspunkt i flere settinger. I dette studiet er både intervju og observasjon benyttet som metode for å sikre at relevant data blir samlet inn. Det er i tillegg valgt ut tre observasjonsområder lokalisert i Stavanger Øst for å observere livskvalitetene i ulike settinger (Johannessen, et al., 2010).

I følge Johannesen, Tufte & Christoffersen (2010) knytter reliabiliteten eller påliteligheten seg til undersøkelsens data. Det vil si hvor pålitelig dataene som er samlet inn er. Ved å gi leseren en inngående beskrivelse av konteksten og en åpen og detaljert fremstilling av forskningsprosessen, kan forskeren styrke påliteligheten. Vektlegging av hensiktsmessige kriterier for evaluering kan også styrke dataens pålitelighet. I dette studiet er både visjoner og strategier, intervjuer og observasjoner benyttet for å hente inn data. Hvor dataene kommer fra er tydeliggjort gjennom oppgaven og intervju- og observasjonssituasjoner er dokumentert for å øke studiets pålitelighet.

CASESTUDIE

4 Casestudie

Målet med casestudiet er å få en helhetlig forståelse av Stavanger Østs livability. For å få en oppfatning av Stavanger Øst vil områdene først bli introdusert. Her inngår området historiske utvikling og planleggingsprosess. Videre følger resultatene fra observasjoner og funn gjort i forhold til indikatorene beskrevet i kapittel 2.4.

4.1 Studieområdene

Stavanger Øst er et ca. 600 dekar stort område lokalisert to kilometer øst for Stavanger sentrum. Området ligger i Storhaug bydel og har et variert innhold, både av bygningsmasser og funksjoner. I dag bor det ca. 4 000 personer i Stavanger Øst fordelt på rundt 2 200 boenheter (SSB, 2011c, 2015b). Dette utgjør 6,7 personer per dekar, noe som er høyere enn snittet for hele Stavanger kommune (1,9 personer per dekar).

Før i tiden var Stavanger Øst hovedsakelig et industriområde, men er i dag inne i en omfattende utviklingsprosess (Urban Sjøfront, 2015c). Mesteparten av industrien er lagt ned og tomme industribygninger har fått nye funksjoner. Samtidig er nye delplaner og prosjekter under utvikling (Tou park, 2014).

Alle de tre studieområdene er lokalisert i Stavanger Øst (se figur 4.1) og har blitt studert nærmere for å finne svar på oppgavens problemstilling. Studieområde 1 er lokalisert i den nordre delen ved Straumsteinsundet, mens studieområde 2 og 3 er lokalisert i den søndre delen. Studieområde 2 ligger mellom Spilderhaugvigå og Lervika, mens studieområde 3 ligger mellom Lervika og Breidvika.

4.2 Østre bydels historie

På begynnelsen av 1800-tallet var Stavanger en alminnelig liten kystby. Innbyggertallet var lavt og bebyggelsen var konsentrert rundt havneområdet på begge sidene av Vågen og videre over til Østervåg. I 1808 begynte store sildemengder å sige inn til kysten og sild ble etter hvert byens viktigste næringsgrunnlag. Dette førte til en kraftig vekst i folketallet og i løpet av en periode på 44 år ble byens befolkning mer enn tredoblet. (Bang-Andersen, 1985, s. 14).

Den kraftige befolkningsveksten førte til at det ble trangt om plassen og ny bebyggelse vokste frem øst for byens daværende grenser. Den nye bebyggelsen ble lenge betegnet som en forstad, men i 1848 ble området innlemmet i Stavanger da stortinget vedtok utvidelse av byens grenser. Byutvidelsen fordoblet nesten byens areal og Stavanger fikk sin Østre bydel. (Bang-Andersen, 1985, s. 18-20).

Sildehandel og sjøfart dannet på denne tiden grunnlaget for Stavangers vekst og velstand og Østre bydel kunne by på helt andre utbyggingsmuligheter enn den gamle bykjernen. Bydelen hadde en lang og skjermet sjølinje og veksten av maritim og industriell virksomhet skjedde derfor hovedsakelig her. Langs sjøen ble det bygd opp lange rekker av sjøhus som tilhørte byens sildegrossister, men det ble også bygget skipsverft og reperbaner langs havnebassenget. (Bang-Andersen, 1985, s. 20-22).

Figur 4.1 - Stavanger Østs lokasjon (M. Nicolaysen).

I 1870 sluttet plutselig silden å komme inn til kysten og på midten av 1870-tallet startet en langvarig internasjonal depresjonsperiode. Det resulterte i avtagende aktivitet i næringslivet, tregere omsetning, synkende priser og flere konkurser. I tillegg fikk seilskipene konkurranse fra dampskipene. Den store krisen rammet Østre bydel hardt og førte til arbeidsledighet, stans i husbyggingen og økonomiske vansker for flere av bydelens innbyggere. (Bang-Andersen, 1985, s. 45-49).

I løpet av 1880-årene ebbet den store krisen ut. Byens redere gikk over til å produsere dampskip og hermetikkindustrien gjorde sitt inntog. Dette førte til en eksepsjonell vekst i Øste bydel. De gamle sjøhusene ble erstattet av fabrikker i betong eller murstein og det reiste seg en skog av høye fabrikkpiper. Samtidig ble nye boligstrøk med tomannsboliger og tilhørende hager bygget. (Bang-Andersen, 1985, s. 49-51).

Figur 4.2 - Industriområdet Strømstein, Badedammen og bebyggelse fra 1930-tallet (Bang-Andersen, 1985, s. 58).

Figur 4.3 - Industriområdet ved Lervig ble preget av fabrikkpiper etter hvert som hermetikkindustrien utviklet seg (Bang-Andersen, 1985, s. 70).

På 1960-tallet gikk Stavanger fra å være Norges hermetikkhovedstad til å bli landets oljehovedstad. Oljeindustrien fikk en stimulerende effekt på boligbyggingen, men uteble fra Østre bydel da det ikke lenger fantes ledig areal. Samtidig var den eksisterende boligmassen utdatert og det var vanskelig å få langsiktige lån til modernisering av boligene. Dette resulterte i en gradvis utflytting, og i løpet av 30 år ble folketallet halvert. (Bang-Andersen, 1985, s. 132-133).

Etter at hermetikkindustrien ble avviklet var Østre bydel preget av tilfeldig utnyttelse av eksisterende bygningsmasse. Den tradisjonelle industrien var lagt ned og innbyggertallet var lavt. I 1987 begynte et omfattende planarbeid for å «blåse liv» i bydelen og gjøre Stavanger Øst til et av byens mest attraktive næringsområder. Mye har skjedd i bydelen siden da. Flere av fabrikkene har blitt erstattet med boligblokker og næringslokaler, men området gjennomgår fortsatt en omfattende og gradvis utvikling. (Gustavsen, 2015, s. 4-8).

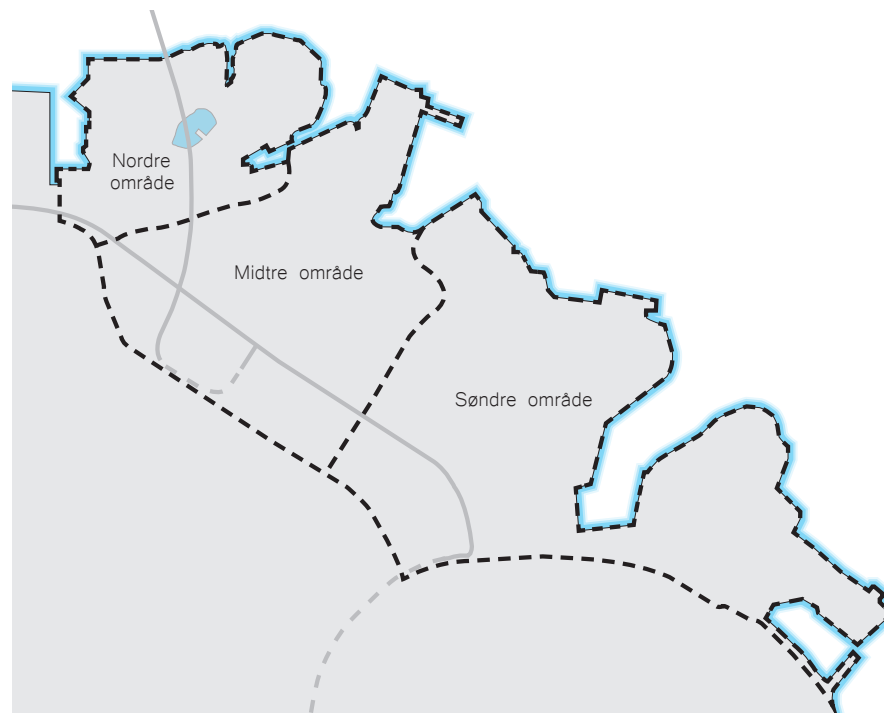
4.3 Planlegging og regulering av Stavanger Øst

For å snu utviklingen bydelen opplevde etter at oljeeventyret startet, inngikk Stavanger kommune og Næringsforeningen Stavanger Øst (NSØ) et samarbeid. Sammen satte de i gang et omfattende planarbeid og i 1987 forelå en disposisjonsplan for området. Lite skjedde i kjølvannet av planen og i 1995 var det igjen kontakt mellom kommunen og NSØ. For å finne ut hvordan en kunne «blåse liv» i bydelen og gjøre Stavanger Øst til et av byens mest attraktive næringsområder ble det etablert en samarbeidsgruppe.

Gruppen besto av representanter fra kommunen, NSØ, grunneiere og sentrale aktører som sammen jobbet med å utarbeide en strategiplan for området. (Gustavsen, 2015, s. 4-7).

Til tross for strategiplanen, var det ulike oppfatninger av områdets utvikling og det ble derfor utarbeidet en disposisjonsplan. Målet med planen var å definere rammer for utviklingen av en urban bydel med høy utnyttelse. Planen la blant annet til rette for variert næringsvirksomhet og botilbud, handels-, tjeneste- og service-tilbud, varierte og gode uterom og bedre tilgjengelighet til sjøen. I tillegg var det fokus på god tilgjengelighet for kollektiv-, gang- og sykkeltrafikk og bærekraftig energi- og ressursanvendelse. (Gustavsen, 2015, s. 8).

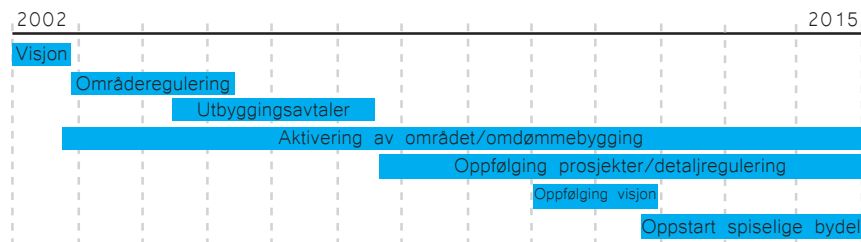
Disposisjonsplanen ble publisert i 1999 og ble svært godt mottatt både av Stavanger kommune, grunneierne og byens innbyggere. Planens visjon ble lagt til grunn for videre utvikling av området og Stavanger formannskap vedtok å videreføre byutviklingsprosjektet. Neste oppgave ble utarbeidelsen av en felles reguleringsplan for Stavanger Øst, men på grunn av områdets størrelse og komplekse grunneierstruktur, ble det vedtatt å dele området inn i tre delområder (se figur 4.4). Nordre område skulle utarbeides basert på «plan 1205 – Badedammen» som ble vedtatt i Stavanger bystyre i 1988, mens søndre og midtre område skulle reguleres på ny. Arbeidet med reguleringen av søndre område startet opp i 1999 og ble vedtatt i 2002, mens arbeidet med reguleringen av midtre område startet opp i 2001 og ble endelig vedtatt i 2004. (Gustavsen, 2015, s. 7-9).

Figur 4.4 - Stavanger Øst inndelt i nordre, midtre og søndre område (M. Nicolaysen).

I 2002 ble Urban Sjøfront AS stiftet. Selskapet er eid av 22 grunneiere/aktører i Stavanger Øst og fungerer som et interesse-selskap for grunneierne. Målet med samarbeidet var å utvikle et mer helhetlig område enn det som hadde vært tilfelle dersom hver enkelt grunneier skulle utviklet sin eiendom isolert. Urban Sjøfront har blant annet definert strategier for områdeutviklingen, vært forslagsstiller til to større felles reguleringsplaner og vært bindeleddet til et omfattende offentlig-privat samarbeid om gjennomføring. (Urban Sjøfront, 2015b).

Siden Urban Sjøfront AS ble stiftet har de endret sin rolle etter behov i transformasjonsprosessen. Dette er vist i figur 4.5. Gjennom hele prosessen har det vært fokus på aktivering og omdømmebygging, noe som fortsatt er et viktig aspekt i en positiv omdømmebyggingssprosess. (Urban Sjøfront, 2015a, s. 3).

Figur 4.5 - Urban Sjøfronts ulike roller gjennom transformasjonsprosessen (Urban Sjøfront, 2015a, s. 3).

4.3.1 Visjoner og strategier

Det er utarbeidet både visjoner og strategier for hele bydelen og for de ulike prosjektområdene innad i bydelen. Bydelens visjoner og strategier er utarbeidet av Urban Sjøfront i samarbeid med Stavanger kommune, mens arkitektene har utarbeidet visjon og strategi for de ulike prosjektområdene.

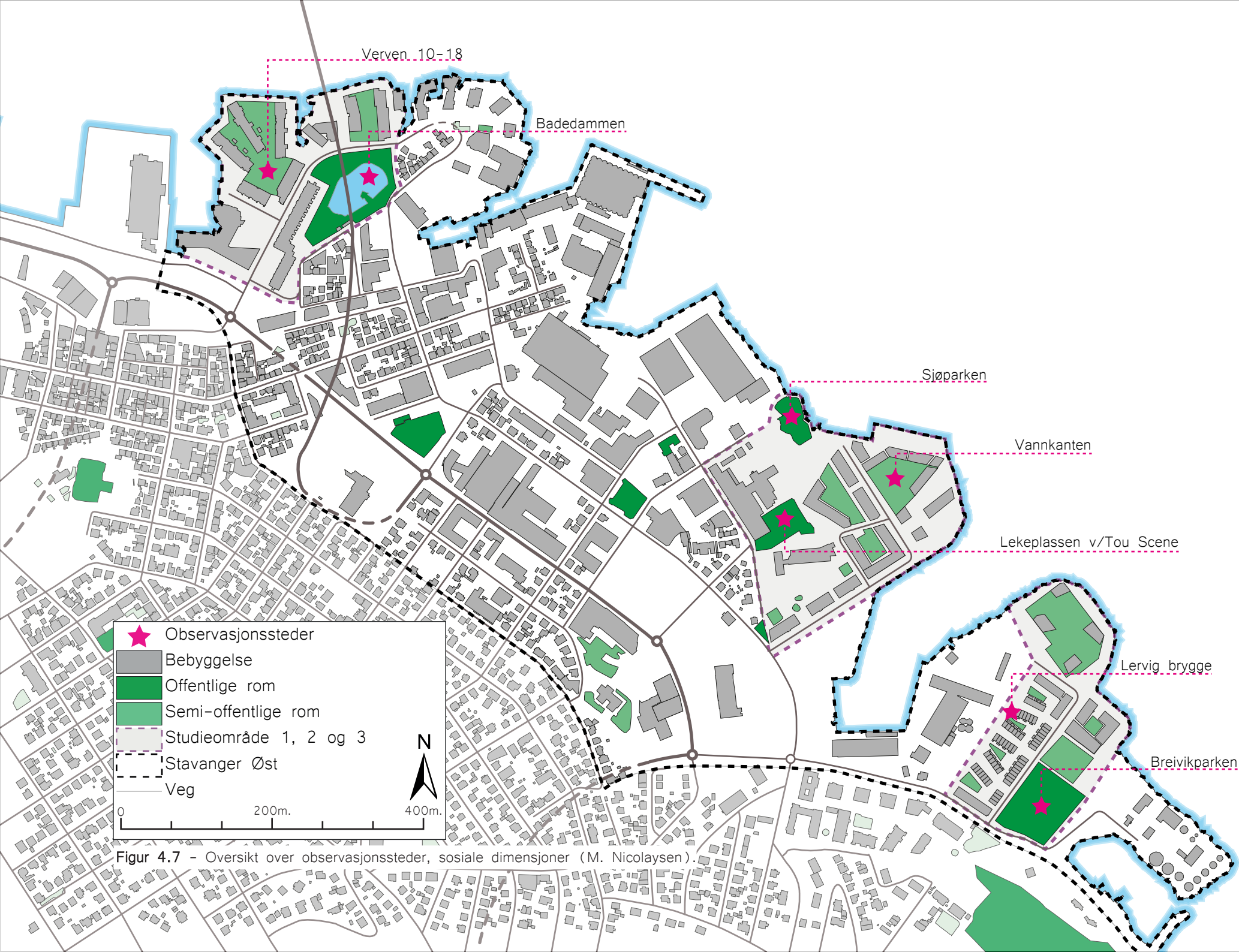

Figur 4.6 - Helen & Hards visjon for Stavanger Øst (Helen & Hard, 2006).

Den overordnede visjonen og strategien for Stavanger Øst har endret seg gjennom tiden. Den første visjonen ble utarbeidet av Helen & Hard i 2006 (se figur 4.6), med fokus på hva området skulle inneholde og hvordan området kunne se ut (Helen & Hard, 2006).

I følge Moa Sundberg (2015), byutvikler og urban designer ved Urban Sjøfront, er det i dag «den spiselige bydel» som er visjonen og strategien for Stavanger Østs utvikling. Prosjektet skal bidra til økt fokus på en sunnere livsstil hos den enkelte innbygger, og legge til rette for en høyere livskvalitet for alle innbyggerne i Stavanger Øst. Dette skal gjøres gjennom etablering av nye nettverk, samtidig som nye miljøer skal danne rammer for økt sosialt samhold og følelse av tilhørighet i bydelen. De tre viktigste fokusområdene i prosjektet er omgivelser, levekår og omdømme. (Urbansjøfront, 2015a, s. 11-13).

I tillegg har «Sentrumsaksen» ligget til grunn for visjonen og reguleringen av Stavanger Øst (Sundberg, 2015). Dette er et prosjekt hvor fire kvartaler ble undersøkt for å se på muligheten for nytt innhold. Målet var å skape et fremtidsbilde av bydelen med utgangspunkt i den generelle byveksten der reurbanisering, infrastruktur, programlokalisering og planstrategiske målsetninger var viktige temaer. (Urbansjøfront & Kap, 2009, s. 3).

Figur 4.7 - Oversikt over observasjonssteder, sosiale dimensjoner (M. Nicolaysen).

4.4 Sosiale dimensjoner

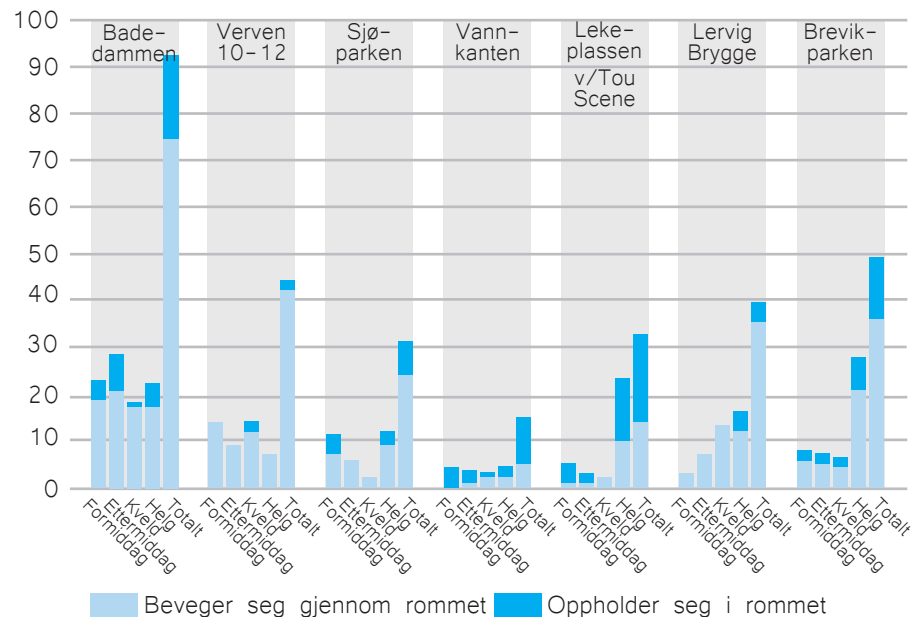
Når mennesker bor i leiligheter med begrensede private utearealer, er det viktig med gode fellesarealer som er utformet med tanke på sosiale aktiviteter og fellesskap. Men om alle typer sosiale aktiviteter oppstår, kommer an på de som bor der og ikke minst hvordan de velger å bruke fellesarealene. (Dybkjær, 2015).

For å finne ut hvordan de offentlige rommene i Stavanger Øst blir brukt og hvilke typer sosiale aktiviteter som oppstår har syv offentlige rom blitt observert. Disse er vist i figur 4.7.

Bruken av de offentlige rommene og typen aktiviteter som oppstår, varierer mellom de offentlige rommene, men også mellom tidsrom, ukedag og helg. Dette er vist i figur 4.8. Under observasjonene ble flest mennesker registrert ved Badedammen, mens færrest personer ble registrert i fellesarealet ved Vannkanten. Det var også flere mennesker som bevegde seg gjennom rommene enn som oppholdt seg i rommene. Under observasjonene var det kun ved Vannkanten og lekeplassen ved Tou Scene at flere personer oppholdt seg i rommet enn som bevegte seg gjennom.

Både ved Badedammen, Verven 10-18 og Sjøparken var det liten variasjon i antallet mennesker som ble registrert og andelen som oppholdt seg i rommene ved de ulike observasjonstidspunktene. På lekeplassen ved Tou Scene, fellesarealet ved Lervig Brygge og Breivikparken ble flere personer registrert i helgen enn ukedagene,

og ved Lervig Brygge var helgen det eneste tidsrommet personer oppholdt seg i rommet og ikke bare bevegde seg gjennom det.

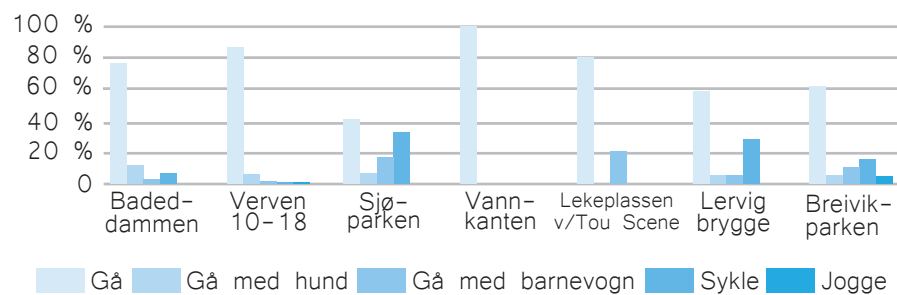

Figur 4.8 – Antall personer som beveger seg gjennom og oppholder seg i de offentlige rommene ved observasjon. (Observasjonene har ett tidsintervall på 15 min).

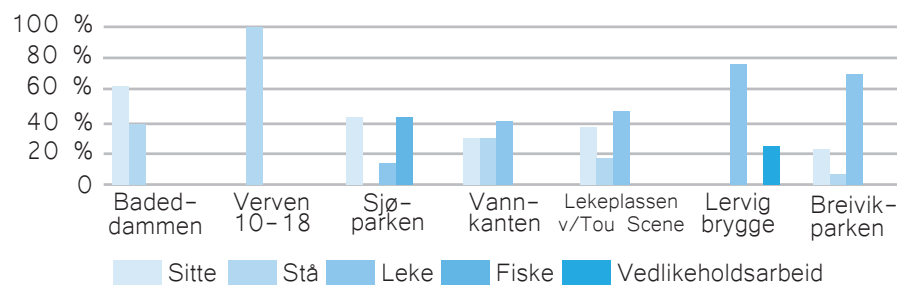

Figur 4.9 – Bildet illustrerer hvordan noen oppholder seg ved Badedammen mens andre beveger seg gjennom området (M. Nicolaysen).

Av de personene som bevegte seg gjennom rommene, bevegte de fleste seg til fots, men det var også personer som trillet på barnevogner, luftet hunden eller syklet (se figur 4.10). Flere av de som oppholdt seg i rommene satt eller sto og så utover omgivelsene eller snakket med andre personer som oppholdt seg i rommet (se figur 4.11). Det var også barn som lekte i rommene og foreldre som enten så på barna eller deltok i leken. I tillegg var det flere personer som fisket ved Sjøparken og en person som drev med vedlikehold av fellesarealet ved Lervig Brygge da områdene ble observert i helgen.

Figur 4.10 – Aktiviteter utført av de som beveger seg gjennom rommene.

Figur 4.11 – Aktiviteter utført av de som oppholder seg i rommene.

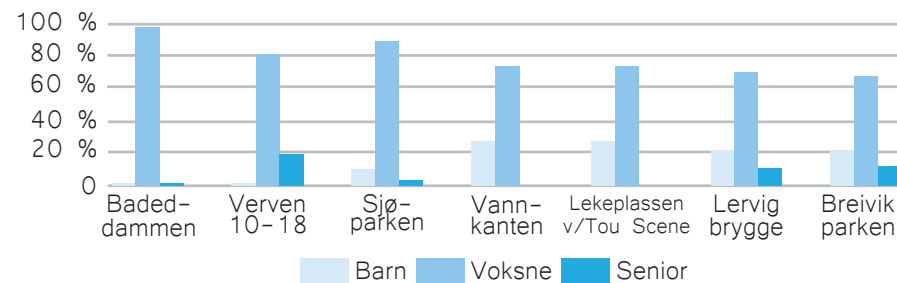

Figur 4.12 – Bildet illustrerer ulike aktiviteter utført av menneskene som oppholder seg på lekeplassen ved Tou Scene (M. Nicolaysen).

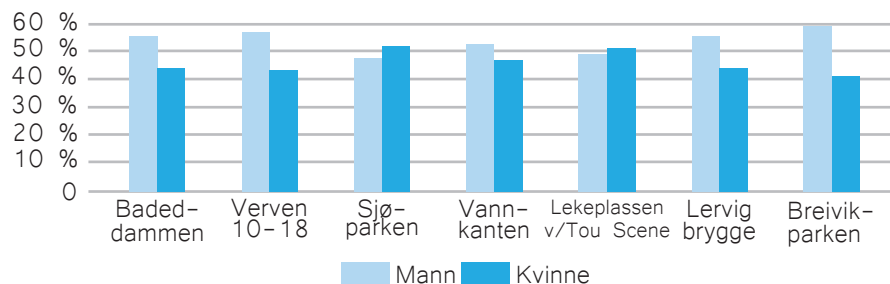

Bildet illustrerer ulike aktiviteter utført av menneskene som oppholder seg på lekeplassen ved Tou Scene (M. Nicolaysen).

Det er i hovedsak voksne mennesker som oppholder seg eller beveger seg gjennom rommene, men det ble også registrert noen barn og seniorer (se figur 4.14). Det var flest barn på lekeplassen ved Tou Scene, fellesarealet ved Lervig Brygge og Breivikparken, mens flest seniorer ble registrert i Verven. De fleste rommene har en relativt jevn fordeling av menn og kvinner, men litt flere menn (se figur 4.15). Ved observasjon var det kun flere kvinner enn menn i Sjøparken og på lekeplassen ved Tou Scene.

Figur 4.14 – Fordeling mellom barn, voksne og seniorer.

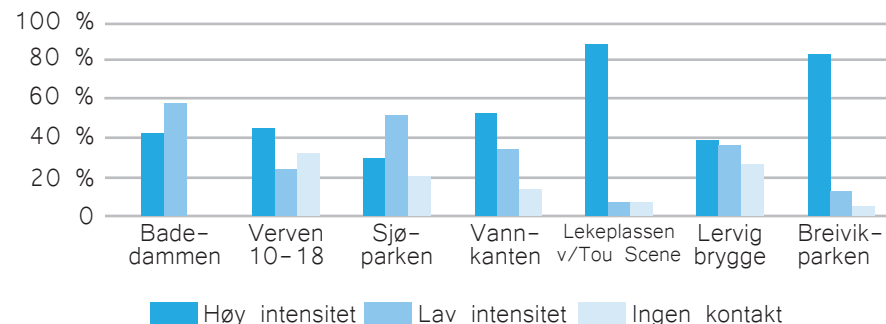

Figur 4.15 – Kjønnfordeling i de ulike offentlige rommene.

Intensiteten på de sosiale aktivitetene varierte fra passiv kontakt til relasjoner mellom nære venner i alle de offentlige rommene (se figur 4.17). Men det var også offentlige rom hvor sosiale aktiviteter ikke var tilstede. På lekeplassen ved Tou Scene og Breivikparken var de fleste aktivitetene sosiale og hadde en høy intensitet. Her var familier og venner samlet i lek og samtale. I fellesarealet ved Verven 10-18 og Lervig Brygge var kun to tredjedeler av aktivitetene sosiale og mange av de som bevegde seg gjennom rommet var alene. Det vil si at de verken så eller hørte andre mennesker når de bevegde seg gjennom rommene. Badeddammen var det eneste stedet hvor det alltid oppholdt seg mennesker og alle aktivitetene var sosiale.

Figur 4.16 – Bildet illustrerer intensiteten på sosiale aktiviteter. Det er passiv kontakt mellom damen til høyre i bildet og mannen med sønnen til venstre, mens det er høy intensitet på kontakten mellom far og sønn (M. Nicolaysen).

Figur 4.17 – Sosiale aktiviteters intensitet.

4.5 Fysiske dimensjoner

Da reguleringsplanene for Stavanger Øst ble godkjent og vedtatt av kommunen lå visjonen til grunn. På den måten har visjonen og strategien stilt noen krav til den fysiske utformingen av området, men det er hovedsakelig kommunens regler og normer som stiller krav til de fysiske dimensjonene. (Sundberg, 2015).

4.5.1 Miljøkvalitet

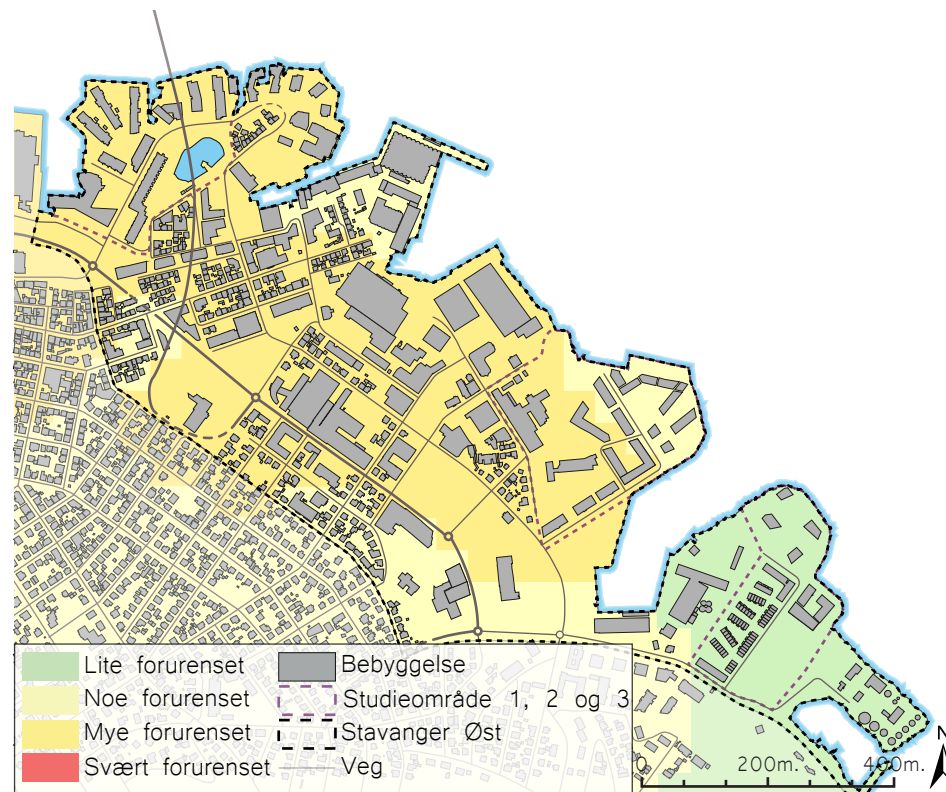
ÅDT-en i Stavanger Øst varierer fra lav til middels høy. Det er mest trafikk langs Haugesundsgata, hvor alle innbyggerne må kjøre for å komme seg til Stavanger sentrum, Forus og andre steder i regionen. Langs de andre veiene er det mindre trafikk, og de fleste turene blir utført av innbyggerne i området. Se figur 4.18.

Selv om ÅDT-en i området er lav er det noe støy fra trafikken i Haugesundsgata. Støyen påvirker ikke studieområde 2 og 3, men studieområde 1 blir berørt av trafikkstøyen. Støynivået er mellom 55 og 64 dB, noe som vil si at det er nødvendig med støyskjerming.

Figur 4.18 - ÅDT og støy i Stavanger Øst (M. Nicolaysen).

Luftkvaliteten i Stavanger Øst varierer fra lite til mye forurenset. Dette er vist i figur 4.19. I studieområde 1 og den søndre delen av studieområde 2 er luften mye forurenset. Det vil si at astmatikere og personer med alvorlige hjerte- eller luftveislidelser bør unngå opphold utendørs over lengre tid. I den nordre delen av studieområde 2 er luften noe forurenset. Det vil si at luften kan påvirke helsen til astmatikere dersom de oppholder seg ved

Figur 4.19 - Luftforurensning i Stavanger Øst (M. Nicolaysen).

sterkt trafikkerte gater over lengre tid. I studieområde 3 er luften lite forurenset, noe som vil si at det er liten eller ingen helserisiko tilknyttet utendørsopphold. (Luftkvalitet.Info, 2015).

4.5.2 Offentlige roms kvalitet

Plassering og mengde av offentlige rom har vært en viktig del av Stavanger Østs visjon og strategi. Grøntstrukturen er planlagt som fingre som strekker seg fra sjøen og sjøpromenaden med gjennomgående temaer i de ulike offentlige rommene. (Sundberg, 2015).

I studieområde 1 ligger det én offentlig park og to fellesarealer. Rommenes utforming er forskjellige og tilstedeværelsen av vannelementer, vegetasjon og sitteplasser er variert.

Midt i studieområdet ligger Badedammen som er byens eldste badeplass. Som man kan se i figur 4.20 fremstår parken som grønn og frodig med en kunstig dam fylt med saltvann fra sjøen. Vannet er tilgjengelig for de som oppholder seg i parken, og på varme sommerdager er det flere som tar seg et avkjølende bad i dammen. I den sørlige enden av dammen ligger det en liten sandstrand og en badebrygge med sklie ut i vannet. Rundt dammen finnes store gressplener, benker, en lekeplass og volleyballbane.

Parken er åpen og avgrenses av Verven og Nedre Banegate. I randsonen av parken er det lave steingjerder og små, løvfellende trær, mens det i den søndre delen ligger en samling av vintergrønne trær.

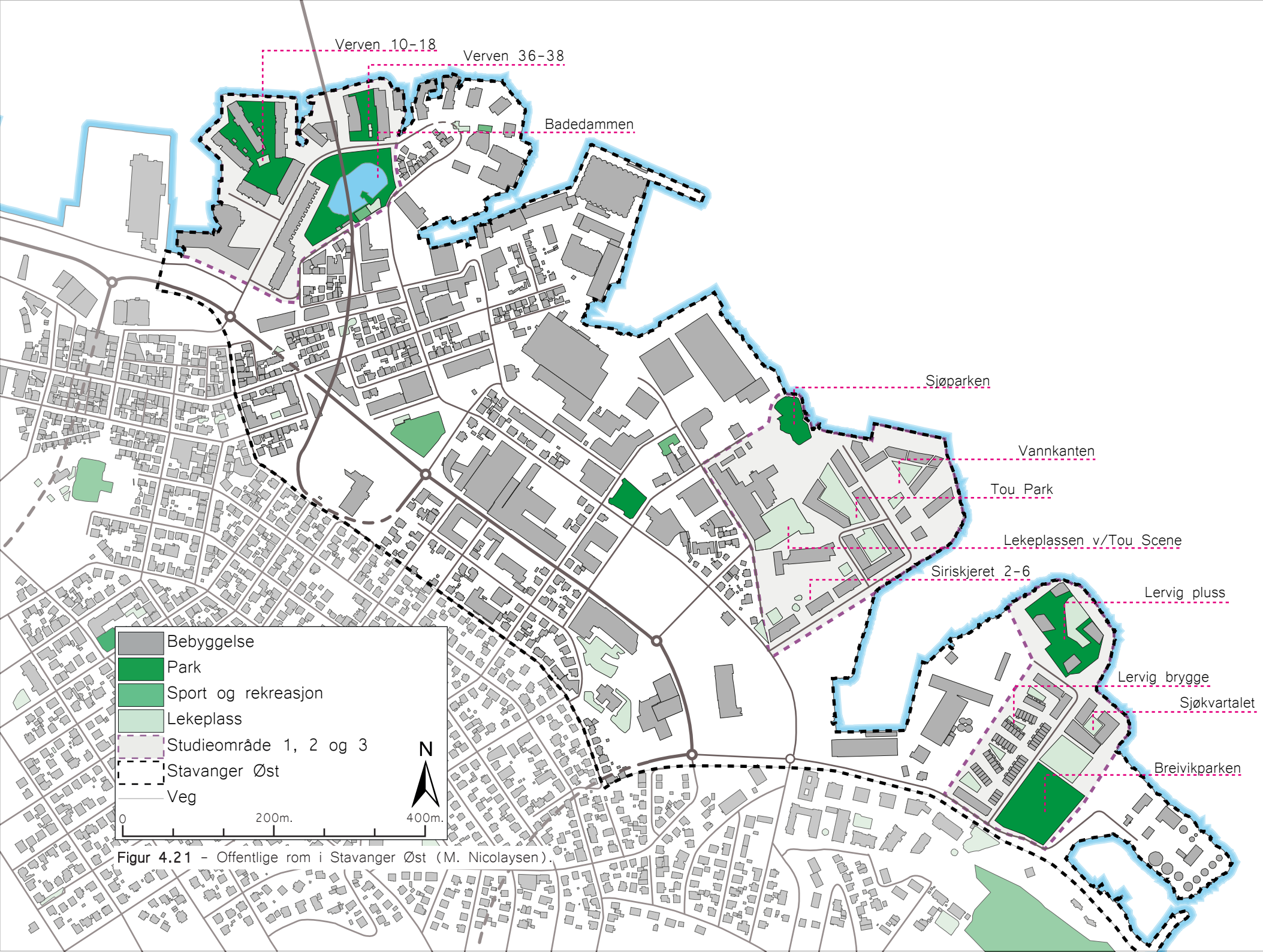
Mellom Verven 36 og 38 ligger det et fellesareal for beboerne i blokkene. Rommet er hevet en etasje over bakken og består

Figur 4.20 – Badedammen (M. Nicolaysen).

hovedsakelig av grå og harde materialer. Det finnes i midlertid noen grønne elementer i rommet som myker opp de harde materialene og deler rommet opp i mindre soner.

Blokkbebyggelsen avgrenser rommet på to av sidene, men bygningene er høye noe som fører til at fellesarealet føles som en smal gang (se figur 4.22). Rommet fremstår som trangt, tomt og nakent, og det mangler benker eller andre gjenstander å sitte på. Rommet inviterer ikke til opphold eller valgfrie aktiviteter og blir kun brukt av mennesker som beveger seg til og fra boligene.

Figur 4.21 - Offentlige rom i Stavanger Øst (M. Nicolaysen).

Figur 4.22 - Fellesarealet mellom Verven 36 og 38 (BlomURBEX, 2014).

Det ligger også et fellesareal hevet en etasje over bakken mellom Verven 10-18. Som man kan se i figur 4.23 fremstår rommet som grønt og frodig med store gressplener og bed med busker og

Figur 4.23 - Fellesarealet mellom Verven 10-18 (M. Nicolaysen).

trær. Fellesarealet er stort, men små stier går gjennom området og deler det opp i mindre soner med ulike funksjoner. Det finnes imidlertid heller ikke her benker eller andre gjenstander man kan sitte på, noe som fører til at folk kun beveger seg gjennom rommet og ikke oppholder seg i det.

Rommet blir avgrenset og definert av boligblokkene. Blokkene er høye, men på grunn av fellesarealets størrelse føles ikke rommet lukket eller trangt.

I studieområde 2 ligger det én offentlig park, én offentlig lekeplass og seks fellesarealer. Rommenes utforming og funksjon er forskjellige og tilstedeværelsen av vannelementer, vegetasjon og sitteplasser varierer.

Lokalisert ved havet ligger Sjøparken. Som vist i figur 4.24 har parken en miks av harde og organiske materialer med bølgende grønstruktur, brede betongramper og trinn ned til sjøen. De kuperte gressplenene deler parken opp i mindre rom og skjærer samtidig deler av området for vinden. Det finnes flere løvfellende trær i parken og langs ytterkanten av gressplenene går en betongmur med påmonterte benker.

Parken er avgrenset av havet på den ene siden, men mangler en klar avgrensing på de andre sidene. Dette skyldes at parken i fremtiden skal utvides og knyttes sammen med omkringliggende offentlige rom.

Figur 4.24 - Sjøparken (M. Nicolaysen).

Figur 4.25 - Lekeplassen ved Tou Scene (M. Nicolaysen).

Like ved Tou Scene ligger en offentlig lekeplass. Som man kan se i figur 4.25 har lekeplassen en miks av harde og organiske materialer. Terrenget er bearbeidet og flere steder finnes små hauer som utfordrer barnas motorikk. Fargevariasjonene i

fallunderlaget gir rommet et leket uttrykk og inviterer til opphold og valgfrie aktiviteter. Lekeplassen har lekeapparater for barn i alle aldre, en liten scene samt et ballfelt. Rundt scenen er det store betongtrapper til å sitte i, mens det andre steder finnes benker og piknikbord.

Figur 4.26 - Fellesarealet ved Vannkanten (M. Nicolaysen).

Mellom boligblokkene som inngår i Vannkanten-prosjektet skal det bli et stort fellesareale, men bare deler av rommet er i dag ferdigstilt. Den ferdigstilte delen er hevet en etasje over bakken og er avgrenset av de omkringliggende boligene. Som vist i figur 4.26 er rommet fargerikt og består av både harde og organiske materialer. Flere av elementene som inngår i parken er laget i tre. Dette gjør at de passer godt sammen med bygningenes arkitektur og gir fellesarealet et personlig preg. Noe av underlaget er kupert, mens det andre steder er variasjon i høydene. Dette er med på å dele rommet inn i flere soner og området føles ikke så stort.

Figur 4.27 – Det store fellesarealet ved Tou Park (M. Nicolaysen).

Figur 4.28 – Det lille fellesarealet ved Tou Park (M. Nicolaysen).

På motsatt siden av veien for Vannkanten ligger Tou Park som består av seks boligblokker. Mellom blokkene ligger to fellesarealer, ett stort og ett lite. Rommene er hevet en etasje over bakken og avgrenset av de omkringliggende boligene.

Som man kan se i figur 4.27 og 4.28 fremstår fellesarealene som grønne og frodige med en miks av harde og organiske materialer. I det store fellesarealet er benker og piknikbord plassert sporadisk mens det mangler steder å sitte i det lille fellesarealet. Dette fører til at flere personer oppholder seg i det store fellesarealet enn det lille.

På nordvest-siden av Siriskjeret 2, 4 og 6 ligger tre lekeplasser for beboerne i blokkene. Som man kan se i figur 4.29 fremstår to av lekeplassene som grå og kalde, mens den tredje er mer grønn og frodig. Lekeplassene er avgrenset av boligblokkene på den ene siden og vei og parkering på de andre. Bygningene har lukkede fasade ut mot lekeplassene noe som skaper følelsen av at fellesarealene ligger på baksiden. I tillegg kaster bygningene skygge over rommene.

Figur 4.29 – Lekeplassene ved Siriskjeret 2, 4 og 6 (M. Nicolaysen).

I studieområde 3 ligger det én offentlig park og seks fellesarealer. De offentlige rommene har ulike funksjoner og utforming og tilstedeværelsen av vegetasjon og sitteplasser varierer.

Figur 4.30 – Breivikparken (M. Nicolaysen).

Lokalisert ved båthavnen ligger Breivikparken. Som vist i figur 4.30 har parken en miks av harde og organiske materialer og den fremstår som grønn og frodig. Den kuperte grønnstruktur skjærer sentrum av parken fra omkringliggende bilveier, samtidig som det definerer rommet. Parken er stor, og stiene er med på å dele parken opp i soner med ulike funksjoner.

Mellom rekkehusene ved Lervig Brygge ligger det fire fellesarealer for beboerne i rekkehusene. Arealene er definert av bebyggelsen på tre av sidene, mens de på vestsiden strekker seg ut til sykkelstien og kobler rommene sammen. Som vist i figur 4.31 har

rommene en miks av harde og organiske materialer. Mesteparten av arealene fungerer som lekeplasser, men det er også sittegrupper og oppholdssteder for innbyggerne i området.

Figur 4.31 – Fellesarealene ved Lervig Brygge (M. Nicolaysen).

Figur 4.32 – Atriet i Sjøkvartalet (M. Nicolaysen).

I atriet til sjøkvartalet ligger det et fellesareal for beboerne i boligblokkene. Rommet er definert av bygningene rundt, men små åpninger i fasadene skaper kontakt med omgivelsene rundt. Som vist i figur 4.32 har rommet en miks av harde og organiske materialer. Bed i ulike størrelser og høyder deler atriet opp i flere soner og kantene på flere av bedene fungerer som benker.

Ytterst i havgapet ligger et stort fellesareal mellom boligblokkene. Rommet er hevet en etasje over bakken og avgrenses av gjerder og bebyggelsen. Som man kan se fra figur 4.33 er området fortsatt under utbygging og uterommet er ikke ferdigstilt enda. Fellesarealet fremstår i dag som grått, men vil i fremtiden ha en miks av harde og organiske materialer.

Figur 4.33 – Fellesarealet ved Lervig Pluss boligene (M. Nicolaysen).

4.5.3 Infrastrukturens kvalitet

Gang- og sykkelstiene i Stavanger Øst er sammenhengende, logiske og dekker hele området (se figur 4.36). Enkelte steder er det høye kanter der fortauet krysser bilveien, og flere steder mangler det fotovergangsfelt. Eksempler på dette er vist i figur 4.34.

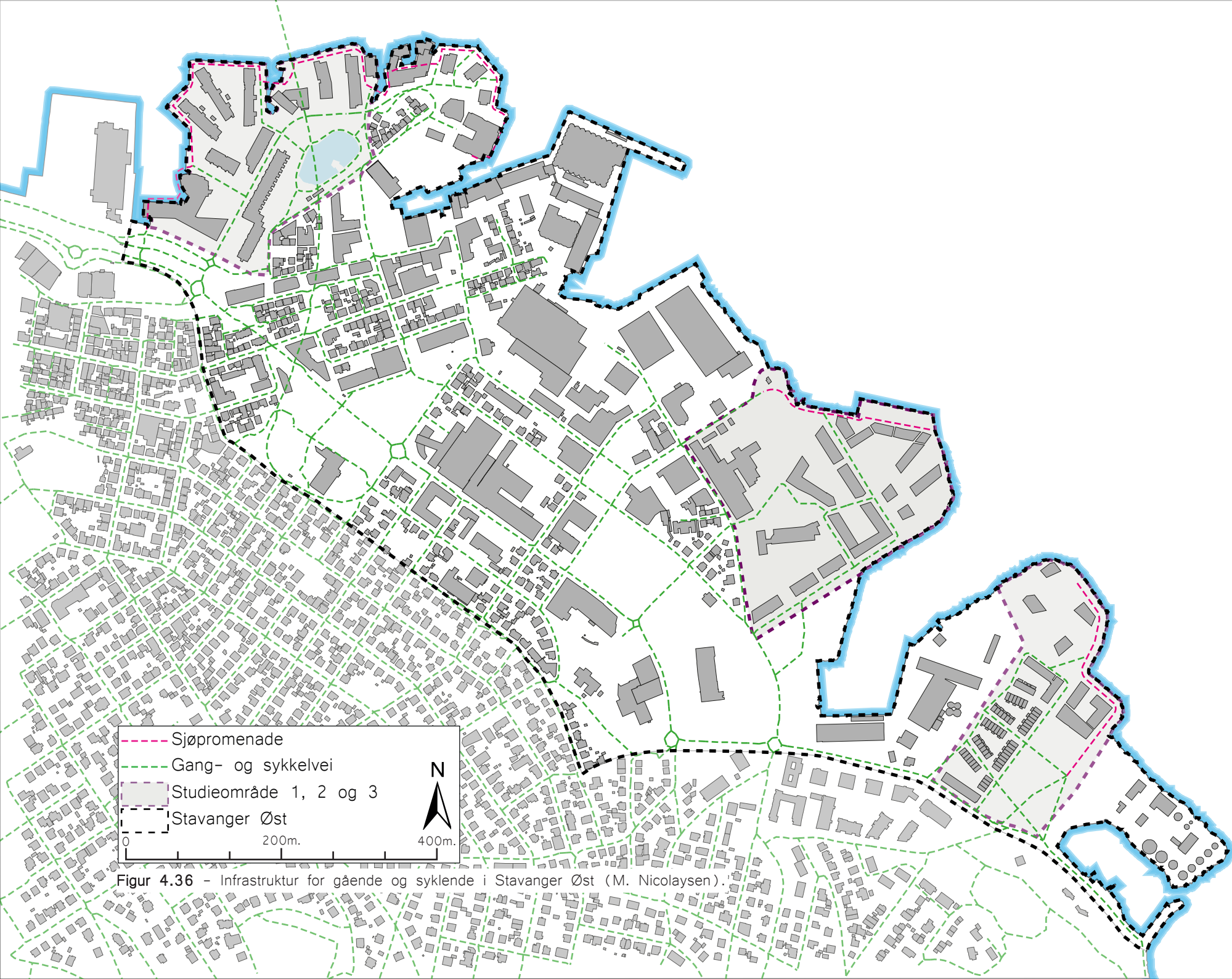

Figur 4.34 – Høye fortauskanter og mangledne fotovergangsfelt (M. Nicolaysen). Som vist i figur 4.18 er ÅDT-en i Stavanger Øst lav, noe som vil si at biltrafikken ikke påvirker uteområdene. I tillegg er alle fellesarealene bilfrie og de fleste offentlige rommene er skjermet fra trafikken.

Langs deler av sjøfronten finnes det en havnepromenade som kan benyttes av gående og syklende. I fremtiden skal promenaden gå langs hele sjølinjen og offentlige friarealer og private fellesarealer skal knyttes til traséen (Stavangerkommune, 2002, §9.2).

Figur 4.35 – Trapper som leder til sjøpromenaden (t.h.) og universelt utformet adkomst til hovedveien (M. Nicolaysen).

Figur 4.36 - Infrastruktur for gående og syklende i Stavanger Øst (M. Nicolaysen)

Mesteparten av infrastrukturen er universelt utformet. Men høye fortauskanter enkelte steder gjør det vanskelig for personer i rullestol å krysse veien. Til fellesarealene som er hevet over bakken finnes ramper, men disse er kun plassert ut mot bilveiene. Dersom man for eksempel ønsker å bevege seg fra fellesarealene til sjøpromenaden må rullestolbrukerne ta en stor omvei, mens fotgjengerne kan anvende trappene.

4.6 Funksjonelle dimensjoner

Da Stavanger Øst ble planlagt og regulert ble flere delområder satt av til miksede formål. Det er imidlertid noe fleksibilitet i planene og dette har ført til at utbyggingen følger etterspørselen i markedet. Behovet for boliger har i den siste tiden vært større enn behovet for næring, samtidig som det er vanskelig for utbyggerne å få lån når mer enn en etasje er satt av til næring. (Sundberg, 2015).

I dag har Stavanger Øst et variert innhold, både av bygningsmasser og funksjoner (se figur 4.37). Her finnes både boliger, kontorer, butikker, treningssentre, skoler og barnehager. Det finnes også industribygninger på området. Noen er fortsatt i bruk, mens andre har blitt renoveret og fått nye funksjoner. Blant annet har Tou Bryggeri blitt gjort om til Tou Scene som er Stavangers kulturarena, kreative virksomheter har etablert seg i Oransjeriet og en gammel hermetikkfabrikk har blitt gjort om til kafé og restaurant.

Det ligger også parker, lekeplasser og rekreasjonsområder i Stavanger Øst. I den nordre delen ligger blant annet Badedammen

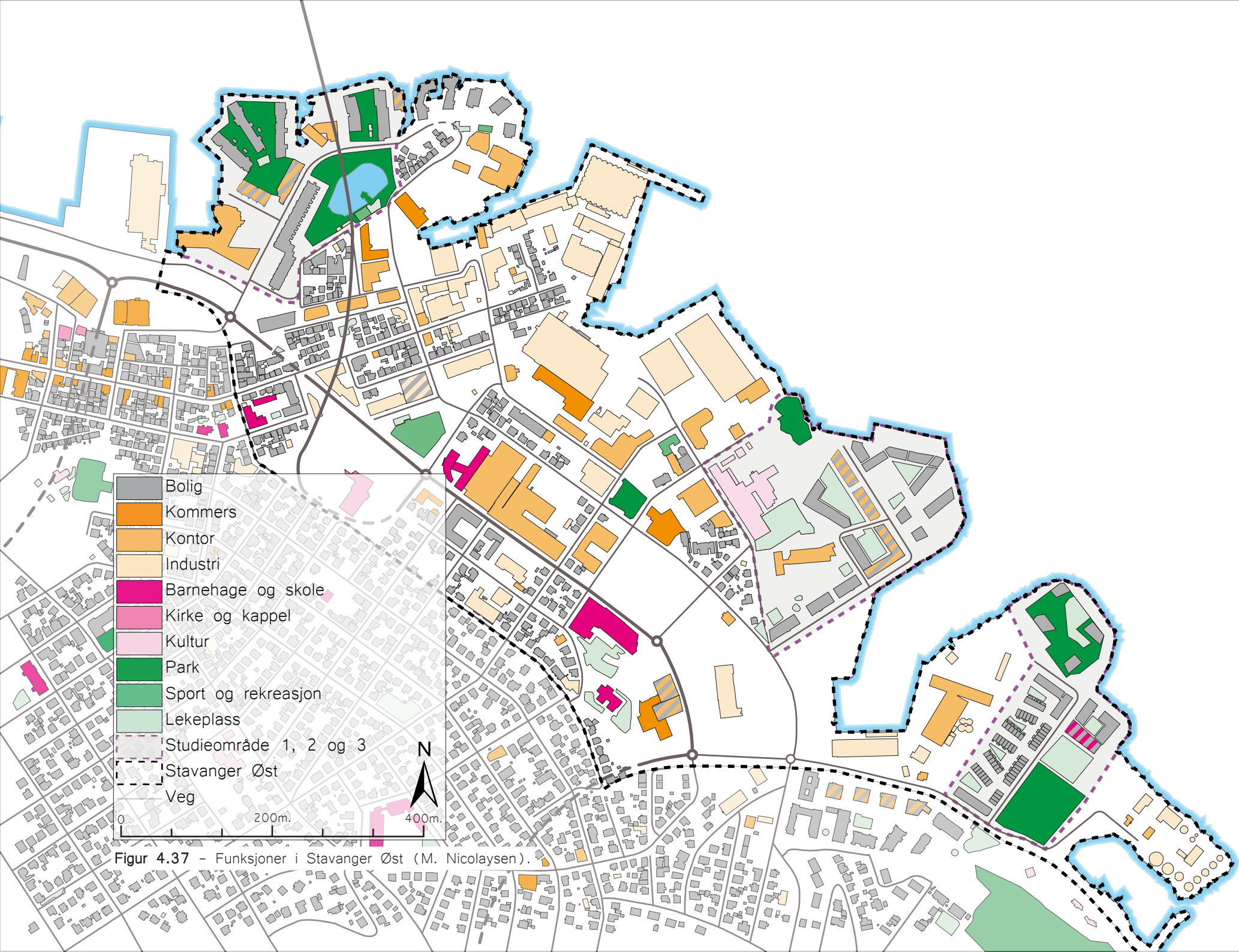
som ble anlagt for 130 år siden og Tjelvene Folkepark med multibane og skatepark (Badedammen Vest, 2014).

I studieområde 1 finnes det både boligblokker og kontorbygninger. Flesteparten av bygningene har bare én funksjon, men det finnes noen bygninger med kontorer i første etasje og bolig over. Mellom blokkbebyggelsen finnes små grøntområder og lekeplasser for beboerne og midt i området ligger Badedammen med store gressplener, badebrygge, strand, ballfelt og lekeapparater.

I studieområde 2 finnes det både boligblokker, kontorer og kulturhus. De fleste bygningene har én funksjon, men det finnes også her bygninger med kontorer i første etasje og boliger over. Mellom blokkbebyggelsen ligger offentlige grøntområder og lekeområder for beboerne og ved sjøen ligger Sjøparken med kuperte gressplener og tilgang til sjøen.

Området er fortsatt under utbygging. Blant annet er byggetrinn 1 og 2 av Vannkanten ferdig, mens byggetrinn 3 vil bli ferdigstilt i oktober 2015 (Vannkanten, 2015). Det skal også komme en ny offentlig park i området og et nytt bygg med boliger, kontorer og næring.

I studieområde 3 finnes det både boligblokker, rekkehus, og barnehage. Mellom boligbebyggelsen ligger små lekeplasser og felles grøntarealer for beboerne og ved båthavna ligger Breivikparken.

Figur 4.37 - Funksjoner i Stavanger Øst (M. Nicolaysen).

Ytterst i havgapet ligger Lervig Brygge Pluss. Prosjektet består av fire høyblokker, sjøpromenade og felles grøntarealer og lekeplass. Første byggetrinn er i dag ferdig, mens byggetrinn to forventes ferdigstilt i årsskiftet 2015/2016 (Selvaagbolig, 2015).

Funksjoner	Stavanger Øst	Studie-område 1	Studie-område 2	Studie-område 3
Bolig	379	7	14	63
Kommers	5	-	-	-
Kontor	34	3	1	-
Industri	40	-	-	-
Barnehage/skole	5	-	-	-
Kirke	1	-	-	-
Kultur	1	-	1	-
Funksjonsblanding	11	3	4	1
Park	5	1	1	2
Sport og rekreasjon	4	1	-	-
Lekeplass	27	4	8	7

Tabell 4.1 - Mengde og type funksjoner i Stavanger Øst og de enkelte studieområdene.

Funksjoner	Studieområde 1	Studieområde 2	Studieområde 3
Tjelvene Folkepark	450 m	900 m	1,2 km
Busstopp	250 m	300 m	400 m
Matbutikk	200 m	500 m	300 m
Apotek	700 m	1,8 km	2,1 km
Stavanger Sentrum (Domkirken)	1,0 km	2,1 km	2,4 km
Barneskole	1,3 km	1,1 km	1,2 km
Ungdomsskole	1,2 km	1,8 km	1,9 km
UiS	5,7 km	6,7 km	6,4 km
Forus (Statoil)	11,5 km	12,0 km	11,7 km
Sola flyplass	15,0 km	16,0 km	16,3 km

Tabell 4.2 - Avstanden mellom studieområdene og ulike funksjoner.

De mest dagligdagse ærend og gjøremål kan utføres til fots, men dersom man ønsker et større utvalg er avstanden til Stavanger sentrum overkommelig både på sykkel og med buss. Se tabell 4.2.

Fra studieområde 1, 2 og 3 kan både lekeplasser, parker og matbutikker nås til fots. Det er også akseptabel gangavstand til busstopp fra alle områdene. Tjelvene Folkepark ligger i gåavstand fra studieområde 1, mens man enkelt kan nå parken på sykkel fra studieområde 2 og 3.

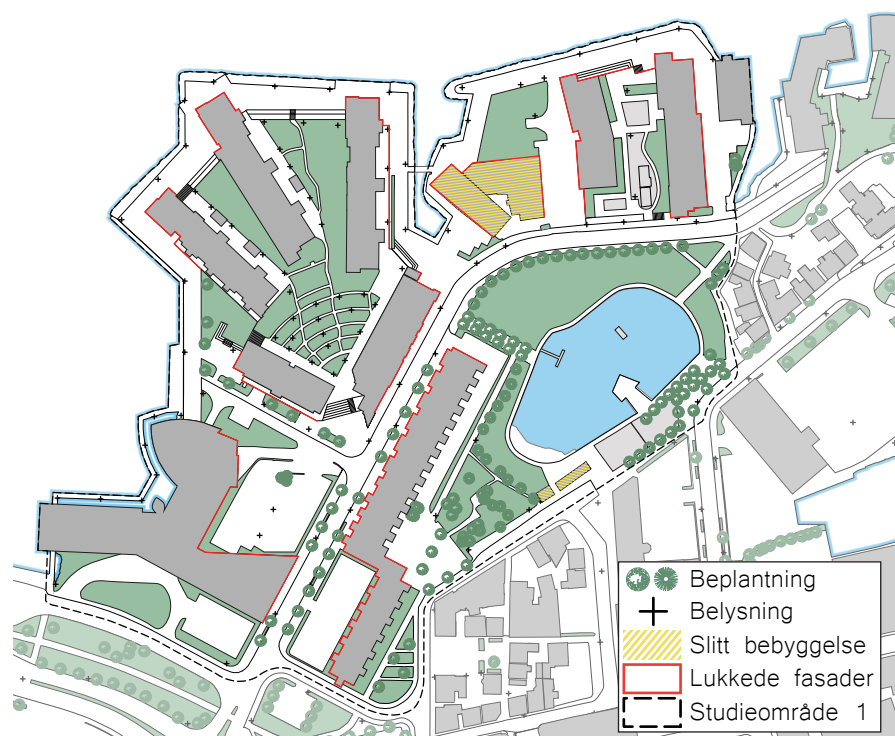
4.7 Sikkerhetsmessige dimensjoner

Stavanger Øst har før hatt status som «byens bakgård» og mange har assosiert bydelen med dårlig vedlikeholdte bygninger og høy kriminalitet. Selv om det ikke har skjedd så mye fysisk med området, har folks mentalitet til området endret seg. Flere av de gamle industribygningene har blitt renovert og fått nye funksjoner, noe som har ført til mer aktivitet i bydelen og økt trygghetsfølelse. I tillegg har «den spiselige bydel» hatt mye å si for trygghetsfølelsen. (Sundberg, 2015).

4.7.1 Trygghetsfølelse

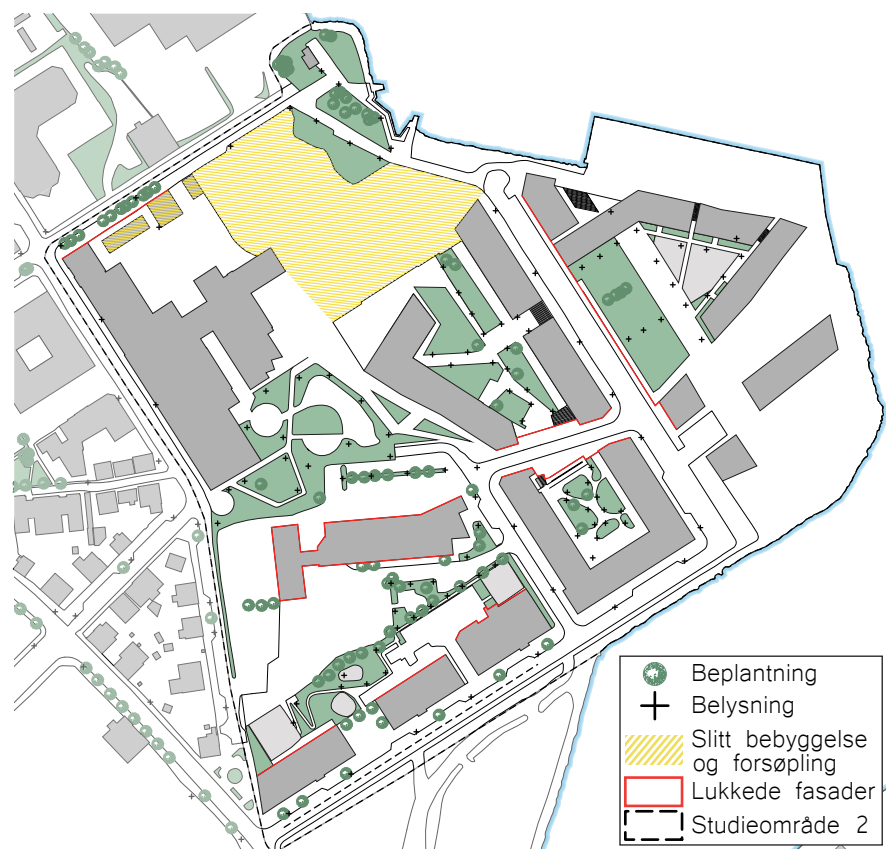
Selv om folks oppfattelse av Stavanger Øst er i ferd med å snu, oppleves fortsatt deler av bydelen som utrygg. Området rundt Badedammen skåret i 2014 dårlig på Stavanger kommunes levekårsundersøkelse og ifølge Moa Sundberg (2015) er området preget av forsøpling og mange av innbyggerne savner bedre belysning for å øke sikkerhetsfølelsen i området.

I studieområde 1 finnes det lyktestolper langs alle gangstiene og sjøpromenaden. Det er også belysning i de offentlige rommene mellom boligblokkene, men det mangler belysning i parken ved Badedammen. De fleste fasadene på bakkeplan er lukket. Det er flere steder parkering i første etasje, og fasadene i gateplanet er sammenhengende, bygget i ett materiale og mangler vinduer eller andre åpninger. I tillegg er det flere av bygningene som er dårlig vedlikeholdte eller fulle av graffiti. Se figur 4.38.

Figur 4.38 - Lukkede fasader, slitte bygninger, belysning og vegetasjon i studieområde 1 (M. Nicolaysen).

I studieområde 2 er det både belysning langs gangstiene, promenaden og i de offentlige rommene og parkene. De fleste fasadene fremstår som åpne, men kartverket og nordsiden av Siriskjeret 2, 4 og 6 føles lukkede. I tillegg er det parkering i første etasje av boligblokkene i Tinngata, noe som gir en følelse av å gå mellom to høye murer. Se figur 4.39.

Figur 4.39 - Lukkede fasader, slitte bygninger, forsøpling, belysning og vegetasjon i studieområde 2 (M. Nicolaysen).

De fleste bygningene i studieområde 2 er nye, uten synlig slitasje eller graffiti. Det finnes i midlertid noe graffiti på fasaden til Tou Scene mot Kvitsøygata og tomten nedenfor er full av søppel og bygningsmaterialer.

Figur 4.40 - Lukkede fasader, belysning og vegetasjon i studieområde 3 (M. Nicolaysen).

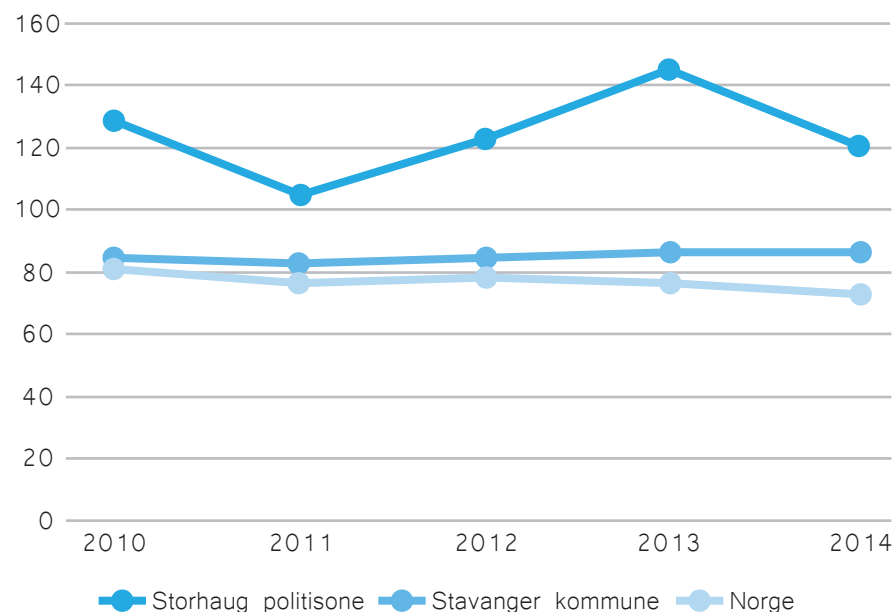
I studieområde 3 er det både belysning langs gangstiene, promenaden og i de offentlige rommene og parkene. Det mangler imidlertid belysning i gjennomgangene mellom rekkehusene der det ikke er felles utearealer og fasadene fremstår som lukkede. Ute i havgapet ved pluss-boligene er det parkering i første etasje. Når man beveger seg langs gangstien og promenaden fremstår fasaden som lukket, men om man beveger seg opp på uterommet mellom bygningene fremstår fasadene som åpne. De fleste bygningene i studieområde er nye, uten synlig slitasje eller graffiti. Se figur 4.40.

Figur 4.41 - Lukkede fasader, forsøpling og slitte fasader i studieområdene (M. Nicolaysen).

4.7.2 Kriminelle handlinger

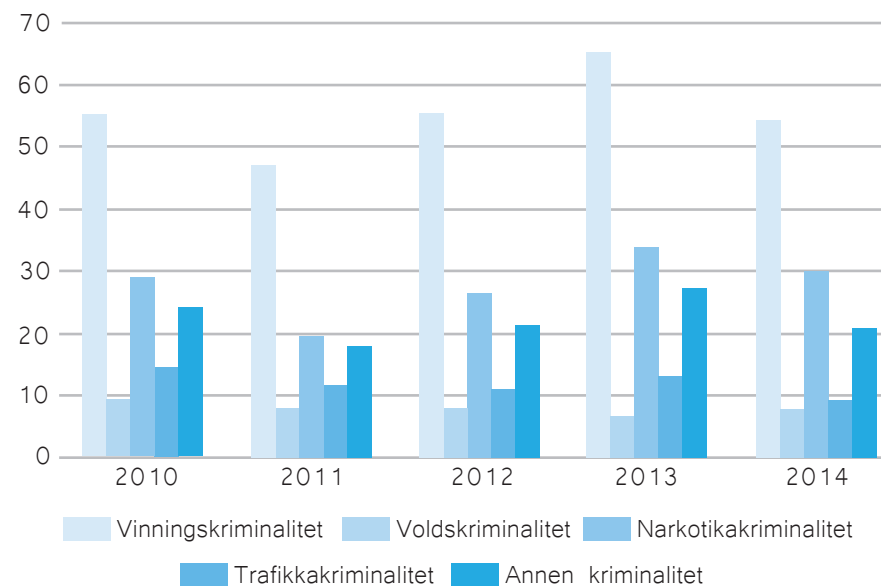
Antall anmeldte lovbrudd per 1 000 innbygger har i hele Norge og Stavanger kommune vært nokså lik de siste fem årene (se figur 4.42). Siden 2012 har antallet anmelde lovbrudd gått litt ned på landsbasis, mens det i Stavanger kommune har vært en liten økning. I Storhaug bydel utføres det flere lovbrudd per 1 000 innbygger og antallet lovbrudd har vært veldig variert fra år til år. Fra 2011 til 2013 gikk antallet lovbrudd kraftig opp, mens det var en nedgang i lovbruddene i 2014.

Figur 4.42 – All kriminalitet i Storhaug bydel, Stavanger kommune og Norge per 1 000 innbygger (SSB, 2014b).

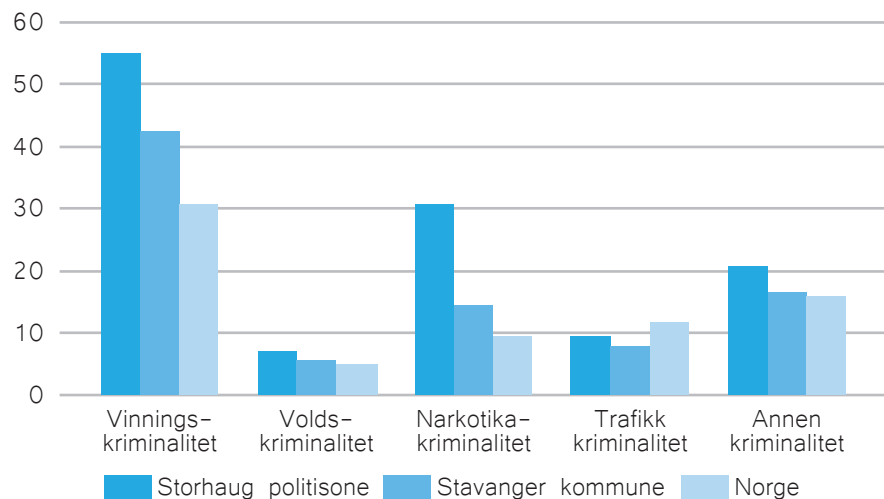
Lovbruddene kan kategoriseres etter type lovbrudd og har for Storhaug blitt delt opp i fem grupper; vinnings-, volds-, narkotika-,

trafikk- og annen kriminalitet (se figur 4.43). Annen kriminalitet inkluderer blant annet økonomiske-, seksual- og skadeverksforbrytelser.

Figur 4.43 – Kriminelle handlinger per 1 000 innbygger i Storhaug politisone etter lovbruddsgruppe (SSB, 2014b).

Av alle lovbruddene som blir begått på Storhaug faller de fleste under vinningskriminalitet. Dette inkluderer tyveri, utpressing og ran. Det er også en del narkotikakriminalitet og annen kriminalitet i bydelen. Dersom man sammenligner lovbruddene utført på Storhaug med lovbruddene utført i Stavanger kommune og Norge ser man at antallet vinningskriminalitet og narkotikakriminalitet er mye høyere på Storhaug. Det blir også utført flere voldshandlinger og annen kriminalitet på Storhaug, mens trafikk-kriminaliteten er lavere enn på landsbasis. Se figur 4.44.

Tabell 4.44 – Kriminelle handlinger per 1 000 innbygger i 2014 etter lovbruddsgruppe (SSB, 2014b).

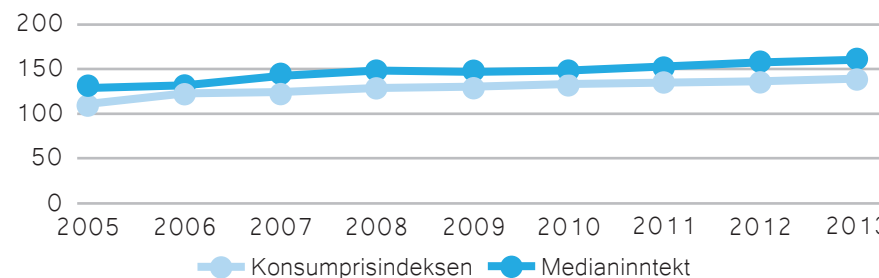
4.8 Mangfold og sammenhengskraft

Da Stavanger Øst ble planlagt var målet å skape en bydel for alle. Boligenes størrelse og type skulle variere i hele området og legge til rette for en miks av husholdningstyper og befolkning i alle aldre. (Sundberg, 2015).

4.8.1 Inntekt

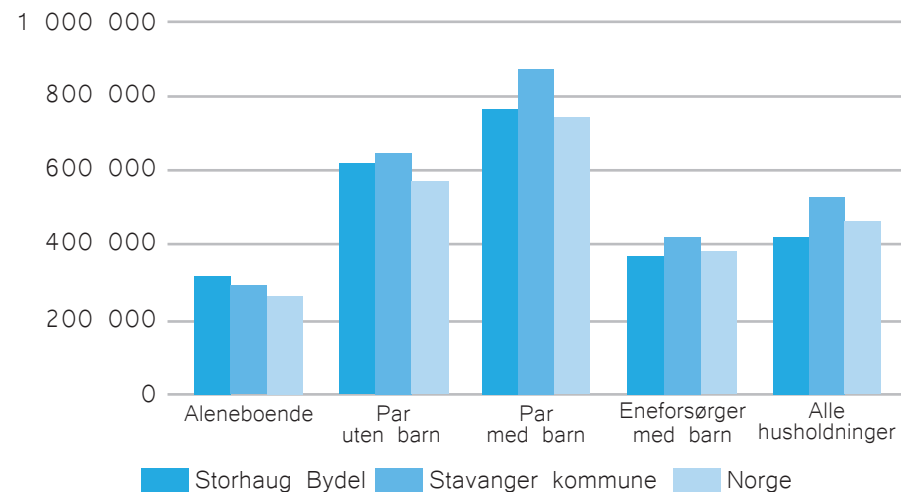
Siden 2005 har konsumprisindeksen og medianinntekten hatt en proporsjonal vekst (se figur 4.45). Det vil si at selv om prisene på nødvendighetsartikler har steget, så har det ikke påvirket andelen av en husholdnings utgifter til disse artiklene.

Medianinntekten i Stavanger kommune er høyere enn medianinntekten i Norge. I Storhaug bydel ligger medianinntekten for

Figur 4.45 – Konsumprisindeksen og indeks for median inntekt etter skatt. Faste priser 1996=100. (SSB, 2013a, 2015b).

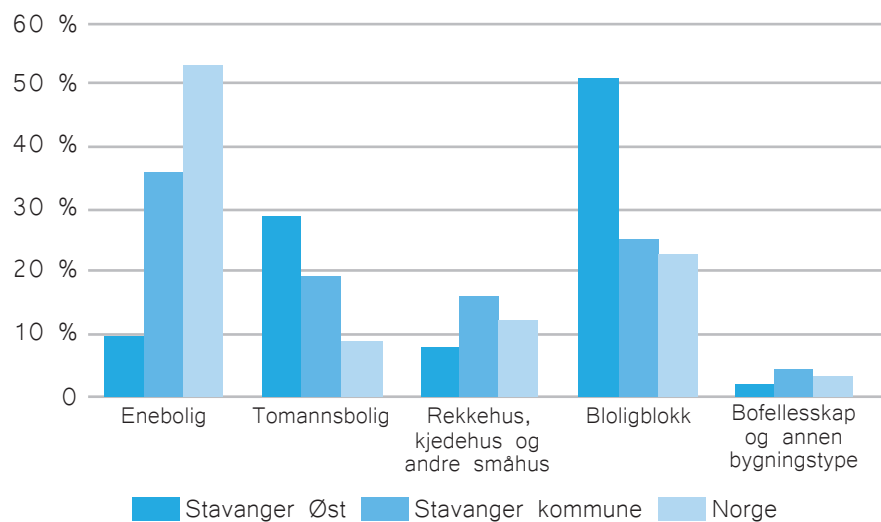
eneforsørgere med barn og alle husholdninger samlet både under medianen i hele kommunen og landet. Medianinntekten til par med og uten barn er høyere enn snittet i Norge, men lavere enn medianinntekten i kommunen, mens aleneboende i Stavanger Øst har en høyere medianinntekt enn snittet i kommunen og i landet. Se figur 4.46.

Figur 4.46 – Medianinntekt etter skatt fordelt mellom husholdningstyper (SSB, 2013b).

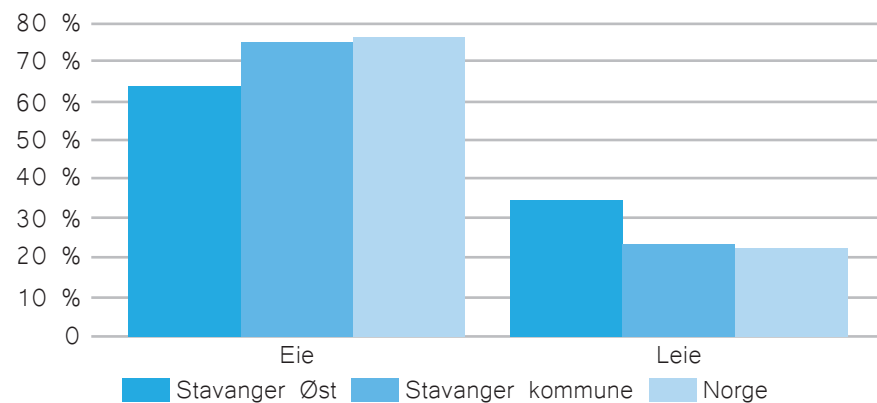
4.8.2 Boliger

I Stavanger Øst finnes det et variert utvalg av eneboliger, tomannsboliger, rekkehus og blokkbebyggelse med varierte leilighetsstørrelser. Selv om boligtilbudet er variert er det blokkbebyggelse som dominerer området. I Stavanger Øst utgjør blokkbebyggelsen 51 % av boenhetene, mens det generelt i kommunen er eneboliger, tomannsboliger og rekkehus som dominerer. Se figur 4.47.

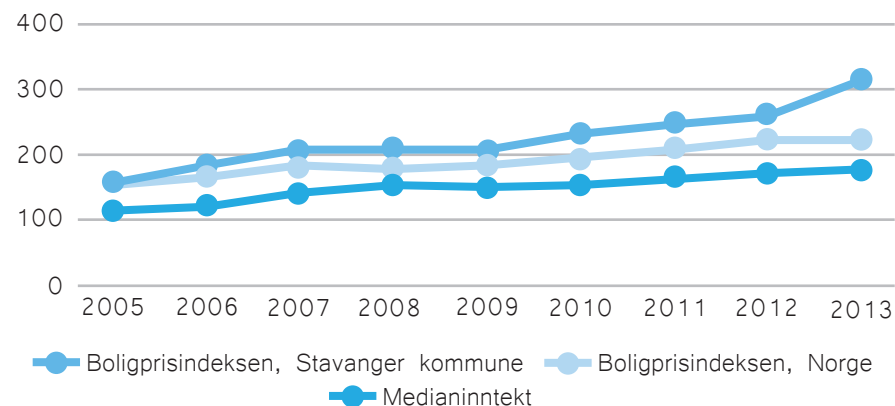

Figur 4.47 – Boliger, etter bygningstyper (SSB, 2011b).

65 % av innbyggerne i Stavanger Øst bor i en selveid bolig, mens 35 % leier (se figur 4.48). Dette skiller seg ut i fra gjennomsnittet for Stavanger kommune hvor 76 % eier og 24 % leier (SSB, 2011f). Ifølge Moa Sundberg (2015), byutvikler og urban designer ved Urban Sjøfront, er det spesielt mange utleieenheter i området rundt Badedammen.

Figur 4.48 – Forholdet mellom personer som eier og leier bolig (SSB, 2011f).

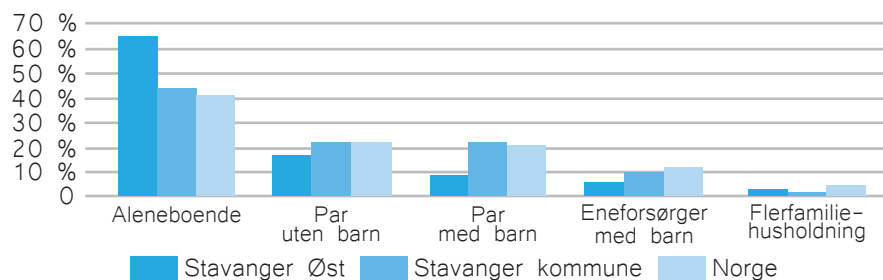

Figur 4.49 – Boligprisindeksen og indeks for median inntekt etter skatt. Faste priser 1996=100. (SSB, 2013a, 2014a).

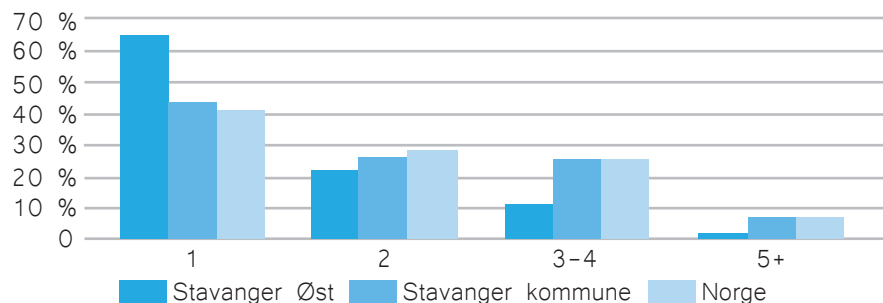
Siden 2005 har boligprisindeksen for hele Norge og medianinntekten hatt en proporsjonal vekst, mens boligprisindeksen for Stavanger har steget mer enn inntekten (se figur 4.49). Det vil si at man må ut med en høyere andel av inntekten for en bolig i dag enn det man for eksempel måtte i 2005.

4.8.3 Husholdninger

I Stavanger Øst bor 65 % alene, noe som er en mye høyere andel aleneboende enn Stavanger kommune og Norge har. De fleste husholdningene består av en og to personer, og kun 15 % av husholdningene er par eller eneforsørgere med barn. Se figur 4.50 og 4.51.

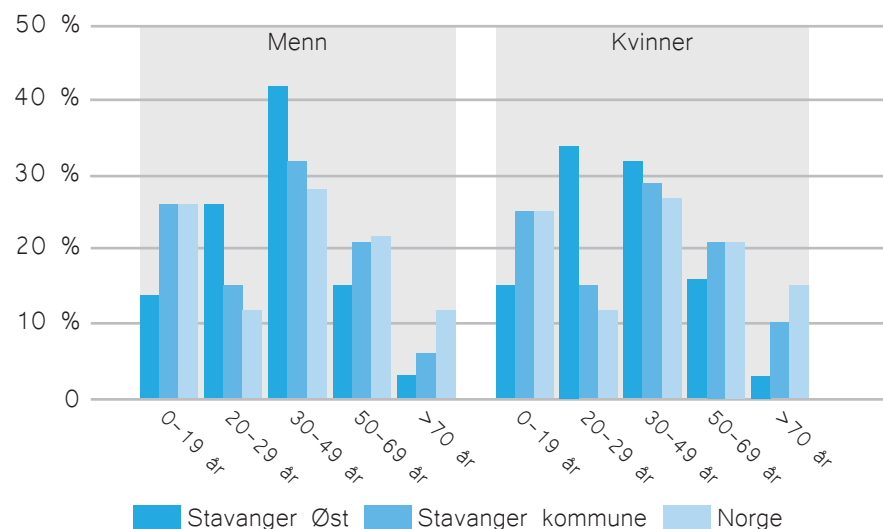

Figur 4.50 – Privathusholdning etter husholdningstyper (SSB, 2014c).

Figur 4.51 – Privathusholdninger etter husholdningsstørrelse (SSB, 2011g).

Befolkningen i Stavanger Øst er ung. 81 % av innbyggerne er under 50 år og 67 % er i aldersgruppen 20 til 49 år. I Stavanger kommune er 46 % av innbyggerne mellom 20 og 49 år, og ser man på hele Norge er kun 39 % av innbyggerne i denne aldersgruppen. Se figur 4.52.

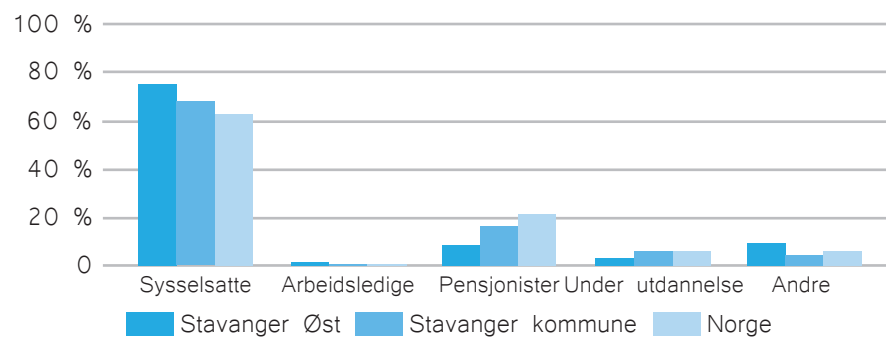
Figur 4.52 – Folkemengde etter alder og kjønn (SSB, 2011d).

4.8.4 Jobb og utdanning

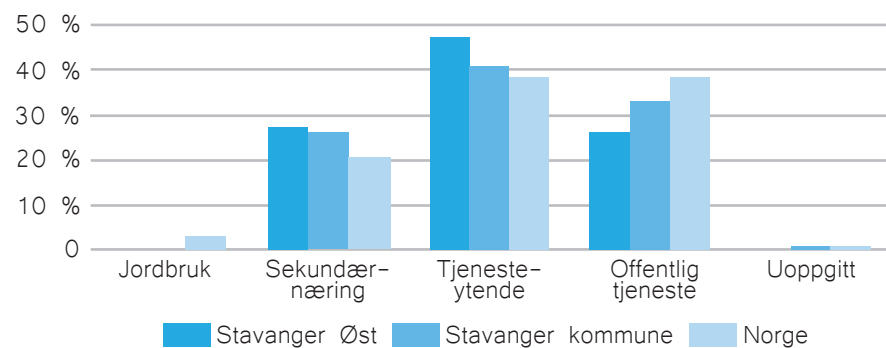
Av alle som bor i Stavanger Øst er 75 % i arbeid. Dette er en høyere andel enn andelen sysselsatte i Stavanger kommune og Norge. Av de sysselsatte jobber 47 % i en sekundærnæring eller tjenesteytende næring, mens 26 % jobber i offentlig tjeneste. Se figur 4.53 og 4.54.

Utdanningsnivået til innbyggerne i Storhaug bydel er splittet. 20 % har kun fullført grunnskolen, 31 % har videregående utdanning og 40 % har høyere utdanning. Sammenligner man dette med utdanningsnivået i Stavanger kommune er det flere som sluttet på skolen etter grunnskolen og færre med videregående og høyere

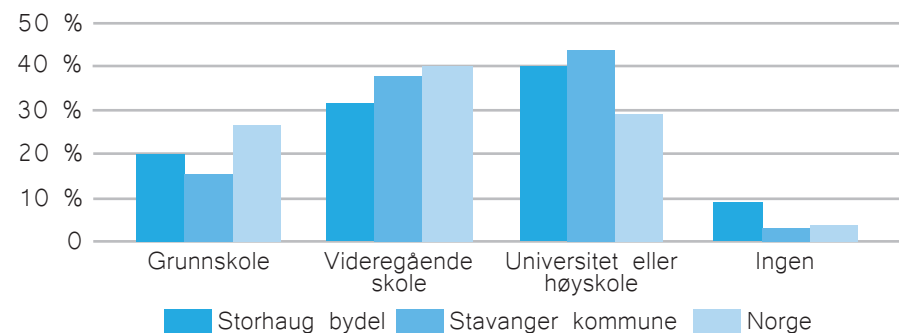
utdannelse i Stavanger Øst. Sammenligner man med utdanningsnivået i hele Norge er det færre som sluttet på skolen etter grunnskolen eller har videregående utdannelse i Stavanger Øst, og flere med høyere utdannelse. Se figur 4.55.

Figur 4.53 – Aktivitetsstatus (SSB, 2011e).

Figur 4.54 – Sysselsatte etter næring (SSB, 2011h).

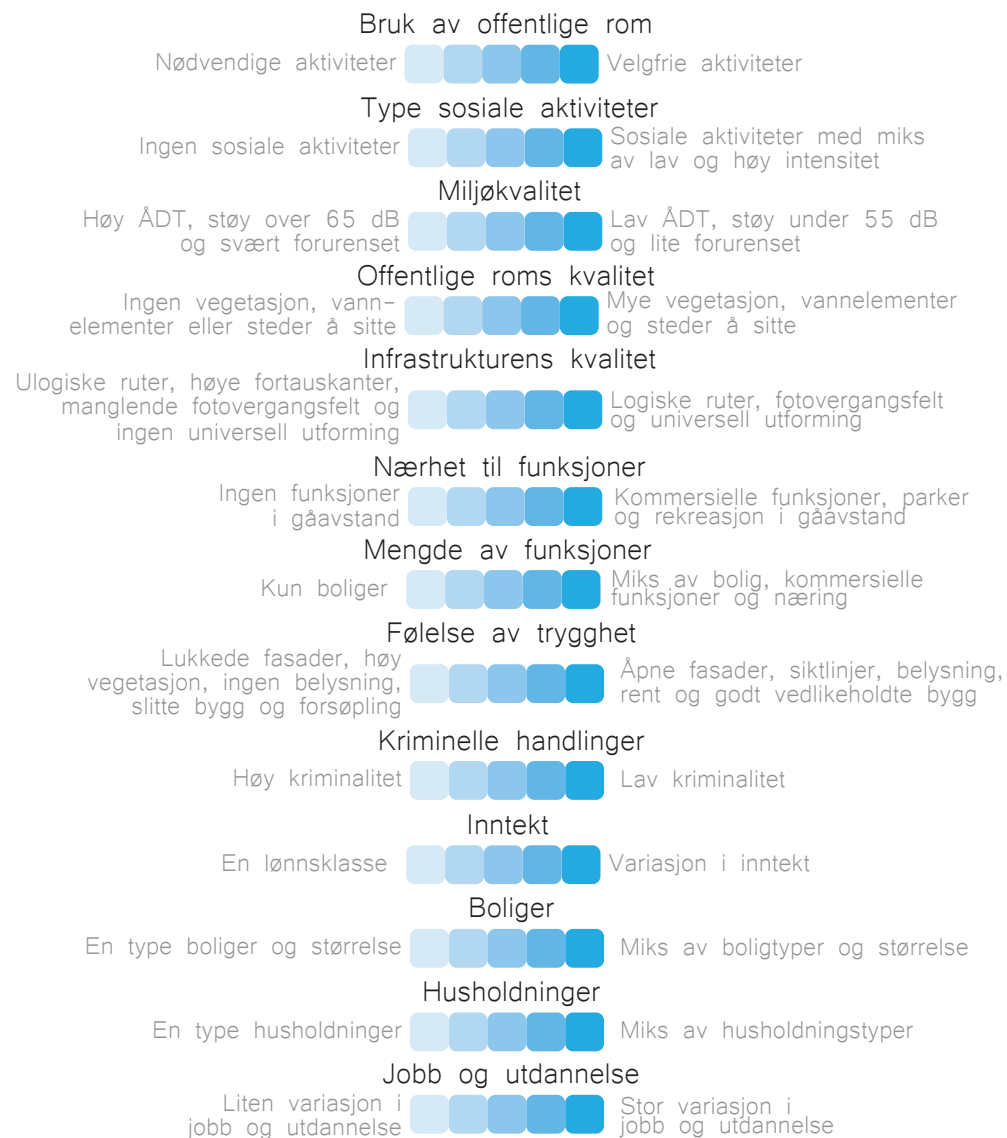
Figur 4.55 – Utdanningsnivå (SSB, 2013c).

RESULTAT

5 Resultat

I kapittel 4 har resultatene fra observasjoner, intervjuer og datainnsamling blitt presentert, men for å få en oversikt vil resultatene bli oppsummert i dette kapitlet. Målet er å få en oversikt over resultatene fra de tre studieområdene og kunne sammenligne dem med hverandre.

Studieområdene har blitt vurdert etter dimensjonene og indikatorene som først ble presentert i kapittel 2.4. Hvert studieområde og indikator har blitt vurdert individuelt ut fra en skala med 5 poeng, hvor 1 poeng indikerer dårlig livability og 5 poeng indikerer god livability. Ytterpunktene på skalaene til hver av indikatorene er presentert i figur 5.1.

Figur 5.1 – Skala for måling av livability etter indikatorene (M. Nicolaysen).

5.1 Studieområde 1

Dimensjon	Indikator	Kommentar	Poeng
Sosiale	Bruk av offentlige rom	86 % av aktivitetene er nødvendige aktiviteterr	1
	Type sosiale aktiviteter	90 % av aktivitetene var sosiale, hvorav 46 % hadde lav intensitet og 44 % hadde høy intensitet	5
Fysiske	Miljøkvalitet	Middels lav ÅDT, noe støy mellom 55 og 64 dB og mye luftforurensing.	2
	Offentlige roms kvalitet	Ingen steder å sitte i de semi-offentlige rommene, men noen benker ved Badedammen. Verven 10–18 og Badedammen fremstår som grønne og frodige, mens Verven 34–36 fremstår som grått og kaldt. Det er kun vannelementer ved Badedammen.	2
	Infrastrukturens kvalitet	Logisk gang- og sykkelveinett. Universelt utformet, men rampene er kun plassert mot hovedveien og ikke mot sjøpromenaden. Det er få fotovergangsfelt i området.	3
Funksjonelle	Nærhet til funksjoner	Det finnes både park og rekreasjonsområder, matbutikk og busstopp i gåavstand.	3
	Mengden av funksjoner	Miks av bolig, næring og grøntområder, men ingen kommersielle funksjoner.	2
Sikkerhetsmessige	Følelse av trygghet	Det er mye lukkede fasader og noen slitte bygninger i området. Fellesarealene og gang- og sykkelveiene er opplyst, men det er lite belysning i Badedammen. Vegetasjonen i området er ikke for tett og det er gode siktklinjer.	3
	Kriminelle handlinger	Kriminaliteten i Storhaug politisone ligger mye høyere enn på landsbasis.	1
Mangfold og sammenhengskraft	Inntekt	Det er en miks av lav- og høyinntektshusholdninger i området, men medianinntekten for alle husholdninger ligger noe lavere enn medianen i Norge.	4
	Boliger	Det er kun blokkbebyggelse i området, men disse har varierte leilighetsstørrelser. Noen av boenhetene er utleieenheter mens andre er selveierleiligheter. Boligprisene i Stavanger kommune er høyere enn landsgjennomsnittet.	3
	Husholdninger	Det er noe miks i husholdningstypene, men de fleste av innbyggerne bor alene. De fleste innbyggerne er mellom 20 og 49 år, men det finnes innbyggere i alle aldersgrupper.	2
	Jobb og utdanning	De fleste innbyggerne er sysselsatte, men det finnes også noen pensjonister og studenter. De sysselsatte jobber både i sekundærnæring, tjenesteytende næring og offentlig tjeneste, og utdanningsnivået varierer fra ingen utdanning til høyskole- eller universitetsutdanning.	3

Tabell 5.1 – Resultatene fra Studieområde 1.

5.2 Studieområde 2

Dimensjon	Indikator	Kommentar	Poeng
Sosiale	Bruk av offentlige rom	54 % av aktivitetene er nødvendige aktiviteter	3
	Type sosiale aktiviteter	87 % av aktivitetene var sosiale, hvorav 29 % hadde lav intensitet og 58 % hadde høy intensitet	4
Fysiske	Miljøkvalitet	Middels lav ÅDT, ingen støy og noe til mye luftforurensing	3
	Offentlige roms kvalitet	Godt utvalg av sitteplasser ved Sjøparken, lekeplassen ved Tou Scene, Vannkanten og det store fellesarealet ved Tou Park, men lite eller ingen steder å sitte i det lille fellesarealet ved Tou Park og Siriskjeret 2-6. De fleste offentlige rommene er grønne og frodige, men mye harde materialer ved Siriskjeret 2-6. Det er kun vannelementer ved Sjøparken.	3
	Infrastrukturens kvalitet	Logisk gang- og sykkelveinett. Universelt utformet, men rampene ved Vannkanten er stengt på grunn av byggetrinn 2. Det er få fotovergangsfelt i området.	3
Funksjonelle	Nærhet til funksjoner	Det finnes både park og rekreasjonsområder, kultur og busstopp i gåavstand.	3
	Mengden av funksjoner	Miks av bolig, næring, kultur og grøntområder, men ingen kommersielle funksjoner.	3
Sikkerhetsmessige	Følelse av trygghet	Det er noen lukkede fasader, slitte bygninger og forsøpling i området. Fellesarealene og gang- og sykkelveiene er opplyst. Vegetasjonen i området er ikke for tett og det er gode siktlinjer.	4
	Kriminelle handlinger	Kriminaliteten i Storhaug politisone ligger mye høyere enn på landsbasis.	1
Mangfold og sammenhengskraft	Inntekt	Det er en miks av lav- og høyinntektshusholdninger i området, men medianinntekten for alle husholdninger ligger noe lavere enn medianen i Norge.	4
	Boliger	Det er kun blokkbebyggelse i området, men disse har varierte leilighetsstørrelser. Noen av boenhetene er utleieenheter mens andre er selveierleiligheter. Boligprisene i Stavanger kommune er høyere enn landsgjennomsnittet.	3
	Husholdninger	Det er noe miks i husholdningstypene, men de fleste av innbyggerne bor alene. De fleste innbyggerne er mellom 20 og 49 år, men det finnes innbyggere i alle aldersgrupper.	2
	Jobb og utdanning	De fleste innbyggerne er sysselsatte, men det finnes også noen pensjonister og studenter. De sysselsatte jobber både i sekundærnæring, tjenesteytende næring og offentlig tjeneste, og utdanningsnivået varierer fra ingen utdanning til høyskole- eller universitetsutdanning.	3

Tabell 5.2 – Resultatene fra Studieområde 2.

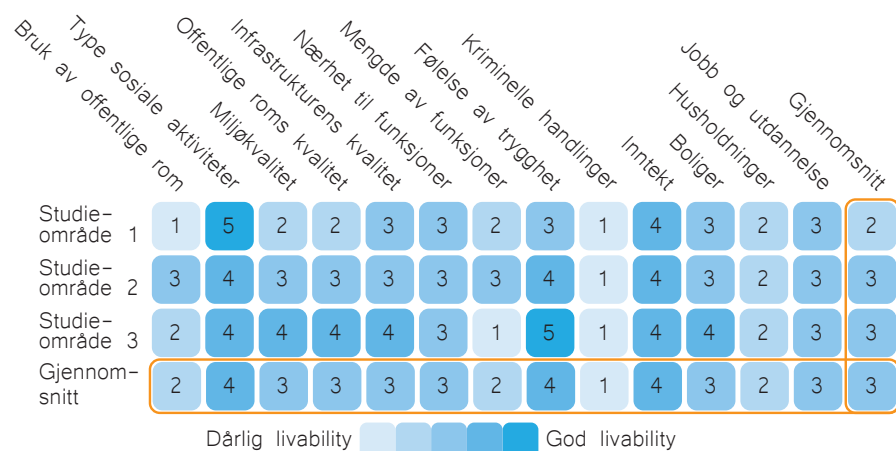
5.3 Studieområde 3

Dimensjon	Indikator	Kommentar	Poeng
Sosiale	Bruk av offentlige rom	80 % av aktivitetene er nødvendige aktiviteter	2
	Type sosiale aktiviteter	86 % av aktivitetene var sosiale, hvorav 23 % hadde lav intensitet og 63 % hadde høy intensitet	4
Fysiske	Miljøkvalitet	Middels lav ÅDT, ingen støy og lite luftforurensing.	4
	Offentlige roms kvalitet	Godt utvalg av sitteplasser ved Breivikparken og fellesarealene ved Lervik Brygge, men mindre utvalg ved Plussboligene og Sjøkvartalet. Alle de offentlige rommene har en miks av harde og myke materialer, men fremstår som grønne og frodige. Det er ingen vannelementer i de offentlige rommene	4
	Infrastrukturens kvalitet	Logisk gang- og sykkelveinett. Universelt utformet, men ingen rampe opp til fellesarealet mellom Pluss-boligene. Logisk plassering av fotovergangsfeltene.	4
Funksjonelle	Nærhet til funksjoner	Det finnes både park og rekreasjonsområder, matbutikk og busstopp i gåavstand.	3
	Mengden av funksjoner	Hovedsakelig boliger i områder, men også en barnehage	1
Sikkerhetsmessige	Følelse av trygghet	Det er noen lukkede fasader i området. Fellesarealene og gang- og sykkelveiene er opplyst. Vegetasjonen i området er ikke for tett og det er gode siktelinjer.	5
	Kriminelle handlinger	Kriminaliteten i Storhaug politisone ligger mye høyere enn på landsbasis.	1
Mangfold og sammenhengskraft	Inntekt	Det er en miks av lav- og høyinntektshusholdninger i området, men medianinntekten for alle husholdninger ligger noe lavere enn medianen i Norge.	4
	Boliger	Det er en miks av rekkehus og blokkbebyggelse med varierte leilighetsstørrelser. Noen av boenhetene er utleieenheter mens andre er selveierleiligheter. Boligprisene i Stavanger kommune er høyere enn landsgjennomsnittet.	4
	Husholdninger	Det er noe miks i husholdningstypene, men de fleste av innbyggerne bor alene. De fleste innbyggerne er mellom 20 og 49 år, men det finnes innbyggere i alle aldersgrupper.	2
	Jobb og utdanning	De fleste innbyggerne er sysselsatte, men det finnes også noen pensjonister og studenter. De sysselsatte jobber både i sekundærnæring, tjenesteytende næring og offentlig tjeneste, og utdanningsnivået varierer fra ingen utdanning til høyskole- eller universitetsutdanning.	3

Tabell 5.3 – Resultatene fra Studieområde 3.

5.4 Sammenligning

Som man kan se fra figur 5.5 varierer resultatene mellom de ulike studieområdene og fra indikator til indikator. Blant annet skårer Stavanger Øst dårlig på «kriminelle handlinger», men bra på «følelse av trygghet». Faktorene som er med på å skape gode og dårlige livskvaliteter i Stavanger Øst og hva som gjør at noen av studieområdene skårer høyere enn andre vil bli diskutert i neste kapittel.

Figur 5.2 – Sammenligning av resultatene fra Studieområde 1, 2 og 3 (M. Nicolaysen).

DISKUSJON

6 Diskusjon

Dersom man ser på det gjennomsnittlige resultatet for Stavanger Østs livability er områdets livability middels. Det vil si at alle kvalitetene som skal til for at mennesker skal trives i miljøet ikke er tilstede eller tilfredsstillende nok. Årsaken til dette vil bli diskutert videre i dette kapittelet.

6.1 Indikatorenes påvirkning på det totale resultatet

Alle dimensjonene og indikatorene er med på å påvirke det totale resultatet, enten det er på en positiv eller negativ måte. For eksempel er sosiale aktiviteter, følelse av trygghet og inntekt med på å dra opp det totale resultatet, mens bruk av offentlige rom, mengde av funksjoner, kriminelle handlinger og husholdninger er med på å trekke ned resultatet.

Bruk av offentlige rom har gjennomsnittlig fått 2 av 5 poeng, men varierer fra 1 til 3 poeng mellom de tre studieområdene (se figur 5.2). Som nevnt i kapittel 2.4.1 kan aktivitetene som oppstår i et offentlig rom kategoriseres som nødvendige, valgfrie og sosiale aktiviteter. Nødvendige aktivitetene er aktiviteter man mer eller mindre er tvungne til å gjøre, valgfrie aktiviteter oppstår dersom man har tid og lyst, mens sosiale aktiviteter er en direkte konsekvens av at mennesker oppholder seg på samme sted (Gehl, 2011). Dersom det kun er nødvendige aktiviteter som finner sted i det offentlige rommet vil mengden av sosiale aktiviteter gå ned og mennesker vil mangle muligheten til en balanse mellom private og offentlige relasjoner (Carr, et al., 1992; Gehl, 2011).

Tidligere studier har vist at mennesker som oppholder seg i offentlige rom tiltrekker seg andre mennesker og øker muligheten for en balanse mellom private og offentlige relasjoner (Whyte, 2009). Valgfrie aktiviteter har derfor en positiv innvirkning på et miljøes livability.

Type sosiale aktiviteter har gjennomsnittlig fått 4 poeng, og varierer fra 4 til 5 poeng i de tre studieområdene (som vist i figur 5.2). De sosiale aktivitetene er som sagt et resultat av at mennesker oppholder seg på samme sted, og intensiteten på de sosiale aktivitetene kan variere fra passiv kontakt til relasjoner mellom nære venner. De sosiale aktivitetene er tiltalende uansett om de har en høy eller lav intensitet fordi aktivitetene gir mennesker muligheten til å være sammen med andre mennesker på en avslappende og lite krevende måte (Gehl, 2011).

Viktigheten av sosiale aktiviteter kan best beskrives ved dets fravær. Det ble for eksempel i løpet av 4 observasjoner kun registrert 2 personer som oppholdt seg i fellesarealet mellom Verven 10-18 (studieområde 1) og 32 % av aktivitetene var ikke sosiale. Det vil si at 32 % av de som bevegde seg gjennom fellesarealet ikke så eller hørte noen andre mennesker på veg til eller fra boligblokkene. Når de sosiale aktivitetene uteblir får ikke innbyggerne mulighet til å bli kjent med hverandre og den passive kontakten får ikke mulighet til å utvikle seg til hilser, samtaler eller diskusjoner mellom naboer.

På den andre siden opplevde observatøren at flere av de som bevegde seg gjennom rommet hilste eller smilte da de gikk forbi han under observasjonene, noe som kan tyde på at sosiale aktiviteter og kontakt med naboene er ønskelig. Men hvorfor uteblir sosiale aktiviteter og opphold i det offentlige rommet når flere antyder at det er ønskelig?

En av årsakene til at sosial kontakt og opphold uteblir henger sammen med kvaliteten på det offentlige rommet. Som vist i tabell 2.3 er det hovedsakelig nødvendige aktiviteter som finner sted når kvaliteten på et offentlig rom er dårlig, noe som genererer lite sosial aktivitet. Når kvaliteten er god er det en miks av nødvendige og valgfrie aktiviteter som finner sted, noe som igjen genererer mer sosial aktivitet. Av alle aktivitetene som finner sted i Verven 10-18 er det kun 5 % som er valgfrie aktiviteter. Fellesarealet er grønt og frodig, men det mangler sitteplasser. Så selv om innbyggerne har lyst til å oppholde seg i fellesarealet, har de ikke mulighet med mindre de ønsker å stå eller sitte på gresset.

Offentlige roms kvalitet har gjennomsnittlig fått 3 poeng, og varierer fra 2 til 4 poeng i de tre studieområdene. Som nevnt i kapittel 2.4.2 kan planleggingsbeslutninger påvirke aktivitetsmønster, skape bedre eller dårligere forhold for utendørsarrangementer og skape livlige eller livløse miljøer (Gehl, 2011).

I Stavanger Øst bærer flere av de offentlige rommene og fellesarealene preg av lekeplassinormen. Normen stiller krav til at det i sentrumsområder må avsettes minimum 16 kvadratmeter lekeareal per leilighet som skal fordeles på sandlekeplasser, kvartalslekeplasser, balløkker og sentrale lekefelt (Stavanger Kommune, 2011, s. 89-90). Dette fører for eksempel til at Vannkanten, som har 128 boliger, må sette av mer enn 2 dekar areal til lekeplass.

På den ene siden sørger lekeplassinormen for at alle barn har en plass å leke i nærheten av boligen de bor i. På den andre siden fører normen til at det finnes mange lekeplasser som ikke blir brukt fordi det ikke bor barn i området. Normen fører også til at fellesarealene flere steder kun blir en stor lekeplass, istedenfor et rom med aktiviteter og funksjoner for alle aldre.

I følge William H. Whyte (2009) trenger offentlige rom et bredt utvalg av steder å sitte, trær som gir en kombinasjon av skygge og sollys og vannelementer som er tilgjengelige og kan berøres for at de skal fungere. Tilstedeværelsen og mengden av disse elementene varierer mellom de offentlige rommene i studieområdene og påvirker rommenes kvalitet. For eksempel er det ingen steder å sitte i fellesarealet mellom Verven 10-18 og det lille fellesarealet ved Tou Park, det er kun Badedammen og Sjøparken som har vannelementer og fellesarealet mellom Verven 36 og 38 og lekeplassene ved Siriskjeret 2, 4 og 6 fremstår som

grå og kalde. Det vil med andre ord si at flere av de offentlige rommene kunne trenge en oppgradering for å få en økning i antall og type utendørsaktiviteter.

Miljøkvaliteten i Stavanger Øst har fått 3 poeng, men varierer fra 2 til 4 poeng i de tre studieområdene. Som nevnt i kapittel 2.4.2 kan mye forurensing og støy føre til helseskader og påvirke menneskers trivsel. Ren luft og lite støy er derfor viktig for at innbyggerne i Stavanger Øst skal trives og ønske å oppholde seg utendørs.

ÅDT-en langs Haugesundsgata er middels høy og støy fra trafikken påvirker deler av Studieområde 1. I dag er støyen her mellom 55 og 64 dB, noe som vil si at støyskjerming er nødvendig. Men dersom ÅDT-en øker i fremtiden vil også støynivået gå opp og opphold utendørs kan da føre til psykisk stress og helseplager. Støy fra trafikken kan derfor ha en negativ effekt på Stavanger Østs livability i fremtiden, med mindre tiltak blir gjort for å redusere trafikkmengden eller støy kjøretøyene produserer.

Økning i trafikkmengden kan også føre til en høyere luftforurensing. I dag varierer luftforurensingen fra lite til mye forurensing, noe som vil si at i enkelte steder av Stavanger Øst kan utendørsopphold over lengre tid føre til helseplager. Dersom forurensingsnivået i fremtiden stiger til svært forurenset vil det si at astmatikere og personer med alvorlige hjerte- eller luftveislidelser ikke bør oppholde seg i området i det hele tatt og små barn bør unngå lengre

utendørsopphold. I tillegg kan forbigående slimhinneirritasjon og ubehag forekomme hos friske personer som oppholder seg i svært forurensete områder. (Luftkvalitet.Info, 2015).

Infrastrukturens kvalitet har gjennomsnittlig fått 3 poeng, men varierer mellom 3 og 4 poeng i studieområdene. Tidligere studier har vist at miljøers livability forverres av fysiske problemer med infrastrukturen, som feilaktig plassering av gangveier, høyt trafikkvolum og dårlig vedlikeholdt vegnett (Mahmoudi, et al., 2015). I tillegg har infrastrukturens utforming mye og si for bruken av gatene.

I Stavanger Øst er gang- og sykkelstiene sammenhengende og logiske. Trafikkvolumet i området er middels lavt og det finnes belysning langs alle fortauene. Det som trekker ned den totale poengsummen er i midlertid høye fortauskanter, manglende fotovergangsfelt og dårlig tilrettelegging for rullestolbrukere og personer med barnevogn enkelte steder.

Som tidligere nevnt er ÅDT-en i området i dag middels lav, så selv om det mangler fotovergangsfelt flere steder er det ikke store problemer knyttet til å krysse veiene. Det kan allikevel skape utrygge situasjoner, spesielt for barn som ferdes alene i trafikken. I tillegg kan det utgjøre et problem for myke trafikanters fremkommelighet i fremtiden dersom trafikkmengden øker.

Høye fortauskanter og dårlig tilrettelegging for rullestolbrukere og personer med barnevogn er et større problem. Et miljø skal være for alle medlemmene i samfunnet, men når infrastrukturen ikke er tilstrekkelig utformet påvirker dette tilgjengeligheten for noen av medlemmene i samfunnet og nedgraderer livskvaliteten til disse personene.

En annen del av infrastrukturen i Stavanger Øst er sjøpromenaden. Promenaden er offentlig og gir alle mulighet til å ferdes langs sjøfronten. I fremtiden skal promenaden strekke seg langs hele kystlinjen og koble Stavanger Øst sammen med Stavanger Sentrum, men i dag er den kun i bruddstykker og det vil ta lang tid før hele promenaden er utbygd. I Studieområde 1 er det i tillegg vanskelig å få øye på promenaden. Mye av bebyggelsen som ligger langs sjøen har parkering i første etasje som skaper lange og lukkede fasader som både skjuler utsikten til havet og gjør adkomsten til promenaden utydelig. De lukkede fasadene og promenadens harde materialer skaper i tillegg en følelse av at man oppholder seg på baksiden. Videre utbygging bør derfor ikke bare fokusere på å offentliggjøre sjøfronten, men også tillegge den kvaliteter som gjør promenaden attraktiv.

Nærhet til funksjoner har både i snitt og for de tre studieområdene fått 3 poeng, mens mengde av funksjoner i snitt har fått 2 poeng med en variasjon fra 1 til 3 poeng i studieområdene. Når mennesker vurderer livskvaliteten til nabolaget de bor i kan dette ha en innvirkning. Blant annet fører mixed-use miljøer til en

variasjon i boligtyper og tetthet, det skaper en mer kompakt utvikling og det reduserer avstanden mellom bolig, arbeid, detaljhandel og andre destinasjoner (Beyer, 2012).

Det er noe mixed-use i Stavanger Øst, både med miks av funksjoner som inngår i en bygning og egne bygninger med ulike funksjoner. Men selv om det er noe miks er det hovedsakelig boliger i området. Det vil si at det er noe variasjon i boligtyper og tetthet og enkelte aktiviteter kan utføres i Stavanger Øst, men det er ikke mulig for alle innbyggerne å bo, arbeide og leve i området.

I reguleringsplanene for Stavanger Øst er store deler av området satt av til mixed-use, men planene stiller ingen krav til fordelingen mellom bolig, næring og detaljhandel (Sundberg, 2015). Det har ført til at utbyggingen har fulgt markedets etterspørsel og det har hovedsakelig blitt bygget boliger i de tre studieområdene. På den andre siden er flere prosjekter under utbygging i Stavanger Øst i dag, hvor flere skal inneholde kommersielle funksjoner og/eller næring. Det vil derfor i fremtiden være et større utvalg av funksjoner i bydelen og flere dagligdagse gjøremål kan utføres til fots for Stavanger Østs innbyggere.

Følelse av trygghet har gjennomsnittlig fått 4 poeng, men varierer fra 3 til 5 poeng mellom studieområdene. Et miljøets trygghetsfølelse henger sammen med utformingen av det bygde miljøet, og grunnleggende designprinsipper som overvåking, tilgjengelighet, eierskap og vedlikehold kan forebygge kriminalitet (San Diego, 2006).

Vedlikehold er også hovedprinsippet i «the broken window theory» som går ut på at en slitt bygning i et miljø kan ha en negativ effekt på resten av bebyggelsen, som etter vert kan føre til småkriminalitet i miljøet (Wilson & Kelling, 1982). Oppgradering og vedlikehold kan på den andre siden ha en positiv effekt på miljøet og forhindre småkriminalitet.

De fleste bygningene som ligger i Stavanger Øst er enten nye eller nyrenovert. Det er derfor lite slitasje og graffiti på bygningene og få bygg som står og forfaller. Det er allikevel noe slitasje og forsøpling som drar poengsummen ned i Studieområde 1 og 2. Slitasjen og forsøplingen er minimal, men som «the broken window theory» sier kan det få en negativ påvirkning på omkringliggende boliger og offentlige rom dersom det ikke blir gjort noe med dette. Ett annet element som har en negativ effekt på trygghetsfølelsen er lukkede fasader. I alle studieområdene har flere av boligbyggene parkering i første etasje, noe som fører til lange og lukkede fasader. Fasadene gjør det vanskelig å få en oversikt over hva som skjer i omgivelsene rundt og hvem som oppholder seg i miljøet. På den andre siden er det godt med belysning i alle studieområdene, vegetasjonen er ikke for tett og bevegelsesmønsteret er logisk noe som er med på å skape trygghet.

Selv om trygghetsfølelsen i Stavanger Øst er god får området kun 1 poeng på kriminelle handlinger. Dette henger sammen med at antall anmeldte lovbrudd per 1 000 innbygger i Storhaug Politisone er mye høyere enn antallet anmeldte lovbrudd i

kommunen og landet. Høy kriminalitet resulterer i et utrygt miljø som formidler frykt og bekymring blant innbyggerne (Leby & Hashim, 2010).

På grunn av personvernet i Norge er det vanskelig å få tak i detaljert data vedrørende anmeldte lovbrudd, og data for hele Storhaug Politisone har derfor blitt anvendt for å si noe om antall kriminelle handlinger. Det er derfor noe usikkerhet vedrørende dette resultatet. På den ene siden har Storhaug bydel lenge hatt ett dårlig rykte og vært kjent for å være den bydelen i Stavanger med høyes kriminalitet, noe som også støttes av statistikken vist i figur 4.42 og 4.44. På den andre siden hevder Moa Sundberg (2015) at transformasjonsprosessen Stavanger Øst har gjennomgått de siste årene har hatt en positiv innvirkning på folks oppfattelse av området og transformasjonen har snudd området fra å være et sted med høy kriminalitet og «byens bakgård» til å bli et attraktivt, urbant område. Dette kan også støttes opp med det gode resultatet vedrørende følelse av trygghet.

Av alle typer lovbrudd som finner sted i Storhaug Politisone er det vinningskriminalitet som skjer hyppigst. Dette inkluderer tyveri, utpressing og ran. Dette er en type lovbrudd man vil tro påvirker personers følelse av trygghet, og kan indikere at antall kriminelle handlinger i Stavanger Øst ikke er like høy som totalen for Storhaug Politisone.

Innbyggerne i Stavanger Østs inntekt har i snitt fått 4 poeng. Det henger sammen med at medianinntekten til innbyggerne varierer. Noen typer husholdninger har en høyere inntekt enn snittet for kommunen og landet, mens andre har en lavere inntekt enn snittet for kommunen og landet. Det vil si at Stavanger Øst ikke er for en type mennesker, men et område med mangfold.

Grunnet personvern har det ikke vært mulig å se på medianinntekten for Stavanger Øst, og data for Storhaug bydel har blitt anvendt. Som vist i figur 4.46 er medianinntekten til alle husholdninger i Storhaug bydel lavere enn medianinntekten til alle husholdninger i kommunen og Norge. Dersom man ser på type husholdninger er det kun aleneboende og par uten barn som har en høyere medianinntekt enn medianinntekten for samme husholdningstyper i Norge. På den andre siden bor 65 % av Stavanger Østs innbyggere alene og 17 % er par uten barn. En kan derfor anta at medianinntekten for alle husholdninger i Stavanger Øst er høyere enn medianinntekten for alle husholdninger i Storhaug bydel.

Når det kommer til boliger har Stavanger Øst gjennomsnittlig fått 3 poeng, men varierer mellom 3 til 4 poeng mellom studieområdene. Stavanger Øst har en miks av bygningstyper, men det er blokkbebyggelse som dominerer. Størrelsen på leilighetene varierer og den komplekse grunneierstruktur har ført til variasjon i arkitektur og materialbruk.

65 % av innbyggerne i Stavanger Øst eier boligen de bor i, mens 35 % leier. Å eie sin egen bolig indikerer tradisjonelt økonomisk stabilitet, mens utleieenheter møter menneskers behov for rimelige boliger. Det vil si at Stavanger Øst både huser økonomisk stabile innbyggere og møter lavtlønnedes behov for rimelige boliger.

Når det gjelder husholdninger har Stavanger Øst i snitt fått 2 poeng. Dette henger sammen med at området har en homogen befolkning. 65 % av innbyggerne bor alene og de fleste er mellom 20 og 49 år. Dette er også data som er med på å bygge opp hypotesen om at single eller nyetablerte uten barn foretrekker et urban liv, mens rekkehus eller eneboliger i utkanten av byen foretrekkes når man skal etablere en familie. Under observasjonene ble flest barn registrert i Studieområde 3. Dette er det eneste studieområdet med rekkehus og også det området som ligger lengst unna Stavanger Sentrum.

Innbyggernes jobb og utdanning har i snitt fått 3 poeng. Dette henger sammen med at det er noe variasjon i aktivitetsstatus og utdanningsnivå.

75 % av innbyggerne i Stavanger Øst er sysselsatte, noe som er en høyere andel enn sysselsatte i kommunen og landet. Som nevnt i kapittel 4.8.3 er de fleste ansatt i sekundærnæring og tjenesteytende næring, men det er også noen som er ansatt i offentlig sektor.

Når det gjelder utdanningsnivået til innbyggerne i Stavanger Øst har det ikke vært mulig å få tak i data for kun dette området og data for Storhaug bydel har blitt anvendt. Som vist i figur 4.55 har ca. 20 % av innbyggerne i bydelen kun fullført grunnskole og ca. 30 % har fullført grunnskole og videregående utdanning. Alderssammensetningen og husholdningstyper for hele Storhaug bydel varierer fra alderssammensetningen og husholdningstypene i Stavanger Øst, og den høye andelen grunnskoleutdanning og videregående utdanning kan henge sammen med at andelen innbyggere mellom 0–19 år er større i Storhaug bydel enn Stavanger Øst.

Ca. 40 % av innbyggerne har universitet eller høyskoleutdanning. Dersom man sammenligner dette med alderssammensetningen og inntekten til aleneboende i Stavanger Øst kan det hende at enda flere av innbyggerne har høyere utdanning.

Mangfold og sammenhengskraft er nok den dimensjonen det er vanskeligst å vurdere. På den ene siden er ønsket om et tolerant samfunn med en balanse mellom forskjellighet og likhet stort, og samfunn som består av mennesker med variert alder, evner og interesser har vist seg å ha en høy livskvalitet blant sine innbyggere (Eriksen, 2015; Kochera, et al., 2005). På den andre siden viser Robert Putnams studie av menneskers samfunnsengasjement at i samfunn hvor variasjonene er størst, er tilliten mellom innbyggerne lavest (Jonas, 2007).

Det kan se ut som om Stavanger Øst er et homogent miljø. Befolkningen er ung, de fleste bor alene i leilighet, er sysselsatte og har en medianinntekt høyere enn snittet i kommunen og Norge. I følge Putnam vil det si at innbyggerne har stor tillit til hverandre. I tillegg er innbyggerne politisk engasjert, gir til veldedige formål og engasjerer seg i lokalsamfunnet og frivillig arbeid. På den andre siden er det lite variasjon i alderssammensetning og husholdningstyper, noe som ifølge Kochera, et al. (2005) er viktig for å oppnå en høy livskvalitet. Det er imidlertid vanskelig å si noe om innbyggernes evner og interesser, elementer som også ifølge Kochera, et al. (2005) er viktig for å oppnå et miljø med høy livskvalitet.

6.2 Dimensjonenes påvirkning på hverandre

I tillegg til at dimensjonene og indikatorene påvirker det totale resultatet for Stavanger Østs livability påvirker de også hverandre. Dette er vist i figur 6.1.

Sosiale dimensjoner har en klar sammenheng til alle de andre dimensjonene. Som tidligere nevnt har for eksempel offentlige roms kvalitet mye å si for hvilke type aktiviteter som finner sted i det offentlige rom. Dersom et offentlig rom ikke er attraktivt vil kun nødvendige aktiviteter finne sted, mens et attraktivt rom vil ha en miks av nødvendige og valgfrie aktiviteter. I tillegg vil et attraktivt rom ha en høyere andel sosiale aktiviteter enn et offentlig rom med dårlig kvalitet.

Figur 6.1 – En dimensjons påvirkning på andre dimensjoner (M. Nicolaysen).

For at valgfrie aktiviteter skal finne sted er det ikke bare nok at det offentlige rommet er attraktivt utformet. Det er også viktig at luften er ren og støynivået er lavt. Ingen har lyst å oppholde seg et sted hvor man kan risikere helseplager og psykisk stress ved lengre opphold.

Mengde og nærhet til funksjoner kan også ha en påvirkning på de sosiale dimensjonene. Dersom bolig, butikker, skole og arbeid er lokalisert i samme område vil flere kunne gå og sykle til disse funksjonene enn om de er lokalisert fra hverandre. På den måten vil naboer møtes oftere og passiv kontakt kan utvikle seg til hilsener, samtaler eller diskusjoner mellom personer som i utgangspunktet var fremmede for hverandre.

Mangfold kan også ha noe å si for de sosiale aktivitetene. På den ene siden er det stor sannsynlighet for at mennesker som lever i et homogent samfunn vil ha like interesser og enkelt vil kjenne seg igjen i menneskene de lever med og kunne bygge sosiale relasjoner. På den andre siden vil et mangfoldig miljø produsere et dynamisk gi-og-ta miljø.

De sosiale dimensjonene kan også ha mye å si for personers trygghetsfølelse. Når man kan se og høre andre mennesker i omgivelsene føler man seg som regel tryggere enn om man ferdes i et miljø uten andre mennesker tilstede. Men for at sosiale aktiviteter skal hjelpe på trygghetsfølelsen er det viktig at man lett kan få en oversikt over hva som skjer rundt en og hvem som oppholder seg i miljøet man beveger seg i. Sosiale aktiviteter kan også påvirke mengden av kriminelle handlinger. Dersom det alltid er mennesker i gatene og offentlig rom vil sannsynligheten for å bli tatt i å gjøre noe kriminelt øke. Dette gjelder spesielt for vinningskriminalitet, som er den type kriminalitet som skjer hyppigst i Storhaug Politisone.

Sikkerhetsmessige dimensjoner har ikke bare en klar sammenheng med de sosiale dimensjonene. De påvirker og påvirkes av de fysiske dimensjonene, funksjonelle dimensjonene og mangfold og sammenhengskraft. Som tidligere nevnt kan utformingen av det bygde miljøet påvirke menneskers oppfattelse av risiko og sikkerhet. Lukkede fasader, forsøpling og tett vegetasjon vil ha en negativ innvirkning på menneskers trygghetsfølelse, mens

et godt vedlikeholdt nabolag hvor det er lett å orientere seg og få en oversikt over hva som skjer vil ha en positiv innvirkning på menneskers trygghetsfølelse.

Fasadeuttrykkene påvirkes ofte av funksjonen bygningen har. Parkering i første etasje skaper lukkede fasader, mens kommersielle funksjoner skaper åpne fasader. På den måten påvirker også de funksjonelle dimensjonene menneskers trygghetsfølelse.

Som nevnt i kapittel 2.4.5 har Robert Putnams gjennomført et studie av menneskers samfunnsengasjement hvor han fant ut at i samfunn med store variasjoner er tilliten mellom innbyggerne lav (Jonas, 2007). Det vil med andre ord si at et mangfoldig samfunn har en negativ innvirkning på menneskers trygghetsfølelse fordi innbyggerne ikke stoler på hverandre.

KONKLUSJON

7 Konklusjon

Målet med oppgaven har vært å finne ut hva vi kan lære om livability fra eksisterende områder med høy tetthet, og hvordan denne kunnskapen kan anvendes i videre utvikling av et samfunn med god livskvalitet. Første del av dette kapitlet vil forsøke å svare på problemstillingen presentert i kapittel 1.2.2, mens den andre delen reflekterer over videre forskning på temaet.

7.1 Hva kan vi lære om livability fra Stavanger Øst?

Som nevnt i introduksjonen kan livability defineres som summen av de faktorene som bidrar til et samfunn med god livskvalitet. Disse faktorene har blitt definert og målt ved hjelp av dimensjonene og indikatorene presentert i kapittel 2.4.

I snitt har Stavanger Øst fått 3 av 5 poeng, noe som vil si at områdets livability i dag er middels. Poengsummen henger sammen med kvaliteten og oppnåelsen av de ulike indikatorene, hvor noen trekker den gjennomsnittlige poengsummen ned, mens andre trekker den opp. Dersom man i fremtiden ønsker å forbedre Stavanger Østs livability kan noen av faktorene enkelt forbedres med små tiltak, mens andre krever mer omfattende tiltak. For eksempel kan kvaliteten til noen av fellesarealene enkelt forbedres ved å plassere benker og mer grønnstruktur i rommene, mens mengde av funksjoner krever omstrukturering og ombygging av eksisterende bebyggelse.

Etter å ha studert Stavanger Øst viser det seg at noen av faktorene er mer tilfredsstillende enn andre og noen faktorer er lettere å planlegge for enn andre. For eksempel stiller reguleringsbestemmelsene krav til et bredt sammensatt boligtilbud, uteområdene skal være estetisk tiltalende utformet og området skal ha et mangfold av funksjoner med hovedvekt på bolig, kontor- og forretningsformål (Stavangerkommune, 2002, §1 og §2.3). Selv om bestemmelsene stiller krav til fysisk utforming kan de ikke stille krav til sammensetning av husholdningstyper, hvilke aktiviteter som finner sted på fellesarealene eller hvilke bedrifter som etablerer seg i kontor- og forretningslokalene. Hvert individ har ulike preferanser på hvor de vill bo, hvilken boligtype de ønsker å bosette seg i og hvordan de vil bruke sin fritid. Det vil med andre ord si at man kan planlegge og tilrettelegge for et miljø med miks av boligtyper, attraktive uterom og et mangfold av funksjoner, men man kan ikke bestemme hvem som bosetter seg i miljøet og hvordan miljøet blir brukt. I tillegg har hvert individ ulike preferanser på hvilke faktorer som må være tilstede i miljøet for at livskvaliteten skal være bra. Det er mye som påvirker et miljøes livability og individers ulike preferanser på hva god livability er gjør det vanskelig å planlegge for.

7.2 Hvilke retningslinjer bør videre utvikling følge?

For å unngå at bebyggelsen i Stavanger kommune fortsetter å spre seg utover og at vi i fremtiden må bruke dyrebar jordbruksjord for

å få plass til den økende befolkningen må vi bygge høyere og tettere. Men fortetting og transformering av eksisterende områder er ikke nok. Områdene må også bygges og utvikles slik at innbyggerne kan trives og ønske å bo i et urbant miljø med høy tetthet.

Som nevnt i kapittel 6.2 påvirker flere av dimensjonene og indikatorene hverandre. For eksempel har offentlige roms kvalitet mye å si for mengde og type aktiviteter som finner sted, vedlikehold og forsøpling har mye å si for følelse av trygghet og mangfold kan påvirke tillitten mellom innbyggerne. Av alle dimensjonen er det de sosiale dimensjonene og sikkerhetsmessige dimensjonene som påvirker og påvirkes av flest. Dette er også de dimensjonene det blir tatt minst hensyn til i planleggingen og utviklingen av nye områder. Videre utvikling bør derfor fokusere mer på følelse av trygghet og sosiale aktiviteter.

For å leve et sunt liv er individer avhengige av en balanse mellom private og offentlige relasjoner, og de sosiale dimensjoner er derfor viktige for et miljøes livability. Men selv om sosiale relasjoner og naboskap er viktige, er det vanskelig å planlegge for nettopp dette. Fokuset bør derfor rettes mot kvaliteten på offentlige rom. Sosiale aktiviteter har som sagt en klar sammenheng med kvaliteten på offentlige rom. I tillegg er gode offentlige rom spesielt viktig i områder med blokkbebyggelse, hvor innbyggerne har lite eller ingen private utearealer.

I dag domineres mange offentlige rom av lekeplassnormen. Normen stiller kvantitative krav og fører til at semi-offentlige og offentlige rom kun har aktiviteter som tilfredsstiller barns behov. Istedenfor å anvende lekeplassnormen burde kommunene komme opp med nye normer som både stiller krav til offentlige roms kvalitet og tilbyr aktiviteter for alle aldersgrupper.

Når det gjelder sikkerhetsmessige dimensjoner er det spesielt fasadeuttrykk og siktlinjer som er viktige. Som man kan se fra studieområdene har parkering i første etasje ført til mye lukkede fasader, noe som har en negativ innvirkning på menneskers trygghetsfølelse. Parkering bør derfor legges under bakken om det er mulig. I tillegg er det viktig at fasadene ikke blir for lange, eller at bebyggelsen står for tett slik at en ikke kan orientere seg og få en oversikt over hva som skjer i miljøet.

I tillegg til sosiale dimensjoner og sikkerhetsmessige dimensjoner burde videre utvikling fokusere mer på mixed-use. I dag er flere områder i Stavanger kommune regulert til en miks av bolig og handel, men stiller ingen krav til hvor mye av arealet som skal benyttes til hvilket formål. Dette fører til at utbyggingen styres av det markedet ønsker og det utbyggeren kan få en høyest fortjeneste av. I fremtiden burde reguleringsplanene stille strengere krav til fordelingen mellom funksjonene. I tillegg burde utbyggingen av boliger, butikker og kontorer skje parallelt slik at en unngår at et område blir dominert av en funksjon i utbyggingsperioden.

Mixed-use bør ikke bare gjelde miks av bolig, detaljhandel og næring, men også miks av boligtyper. I studieområde 3 er det en miks av rekkehus, lavblokker og høyblokker, noe som har hatt en positiv innvirkning på områdets livability. Ved å mikse funksjoner og boligtyper tilrettelegger man samtidig for et mangfoldig samfunn, med et bredt spekter av mennesker med variert alder, evner og interesser.

7.3 Refleksjon

Etter å ha arbeidet med masteroppgaven i ett semester er det flere temaer og spørsmål som har dukket opp som det hadde vært spennende å forske videre på. Dette dreier seg ikke bare om Stavanger Østs livability, men også livability i hele kommunen.

Ved å se nærmere på tre studieområder i Stavanger Øst har det vært mulig å finne likheter og ulikheter mellom studieområdene, og se hva som fungerer i ett studieområde og uteblir i ett annet. Men Stavanger Øst er kun ett urbant område i kommunen med høy tetthet, og det kunne vært spennende å sammenligne resultatet med et annet urbant område. Er det for eksempel store forskjeller mellom Stavanger Øst og Jåttåvågen? Det kunne også vært spennende å sammenligne Stavanger Øst med de andre sentrene i kommunen (Stavanger sentrum, Madla, Tjensvoll, Hundvåg osv.).

Oppgaven tar utgangspunkt i at unge mennesker foretrekker et urbant liv, men trekkes mot rekkehus eller eneboliger i utkanten

av byen når de skal etablere familie. Det kunne derfor også vært spennende å sammenligne Stavanger Østs livability med andre urbane områder med lav tetthet (som Eiganes, Våland eller Madla).

Et annet spørsmål som har dukket opp i etterkant av studien dreier seg om dimensjonene og indikatorene anvendt for å måle Stavanger Østs livability. Burde flere dimensjoner og/eller indikatorer vært anvendt? Oppgaven har fokusert på miljøet mellom bygningene, men hva med miljøet inne i bygningene?

I Stavanger Øst bygges blant annet Lervig Brygge pluss og Vindmøllebakken som er to ulike boligkonsepter. Pluss-boligene er inspirert av hoteller, mens Vindmøllebakken er en moderne utgave av bofellesskap. Begge konseptene søker å tilfredsstille menneskers behov, men tilnærmingene er ulike. Er dette veien å gå for å skape miljøer med god livskvalitet for alle?

LITTERATURLISTE

Litteraturliste

- Appleyard, B., Ferrell, C. E., Carroll, M. A. & Taecker, M. (2014). Toward livability ethics. A framework to guide planning, design, and engineering decisions. [Article]. *Transportation Research Record*(2403), 62-71. doi: 10.3141/2403-08
- Badedammen Vest. (2014). Badedammen Vest. Lastet ned 25. mars 2015, fra <http://www.badedammen-vest.no/default2.asp?id=447>
- Badland, H., Whitzman, C., Lowe, M., Davern, M., Aye, L., Butterworth, I., . . . Giles-Corti, B. (2014). Urban liveability: Emerging lessons from australia for exploring the potential for indicators to measure the social determinants of health. [Review]. *Social Science & Medicine*, 111, 64-73. doi: 10.1016/j.socscimed.2014.04.003
- Bang-Andersen, A. (1985). *Stavanger: Historien om østre bydel*. Stavanger: Dreyer bok.
- Beyer, P. (2012). Mixed-use zoning. *Livable New York Resource Manual* Lastet ned 16. mars 2015, fra <http://www.aging.ny.gov/LivableNY/ResourceManual/Index.cfm>
- Blaikie, N. (2010). *Designing social research: The logic of anticipation* (2. utg.). Cambridge: Polity Press.
- BlomURBEX. (2014). Stavanger Lastet ned 04. juni, 2015, fra <http://webhotel2.gisline.no/blomurbex/stavanger.htm?x=6541597.170862660&y=313129.138619877>
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. G. & Stone, A. M. (1992). *Public space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Congress, L. O. The american dream Lastet ned 13. februar 2015, fra <http://www.loc.gov/teachers/classroommaterials/lessons/american-dream/students/thedream.html>
- Definisjoner.no. Livskvalitet definisjon Lastet ned 24. februar 2015, fra <http://definisjoner.no/livskvalitet>
- Dybkjær, E. (2015, 22.04.15). [Intervju med seksjonsleder Else Dybkjær ved Rambøll Stavanger].
- Eriksen, T. H. (2015). Flerkulturelle samfunn Lastet ned 15. mar 2015, fra https://snl.no/flerkulturelle_samfunn#menuitem3
- Fainstein, S. S. (2005). Cities and diversity should we want it? Can we plan for it? *Urban affairs review*, 41(1), 3-19.
- Forskningsetiske Komiteer. (2007). Forskningsetiske retningslinjer for naturvitenskap og teknologi. Lastet ned 04. februar 2015, fra <https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-naturvitenskap-og-teknologi-2007.pdf>
- Forurensningsloven. (2015). Lov av 1. Oktober 1983 nr. 1 om lovens formål. Lovdata. Lastet ned 5. mars 2015, fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-03-13-6?q=Forurensningsloven+-+forurl>.
- Frizell, S. (2014). The new american dream is living in a city, not owning a house in the suburbs. Lastet ned 9. februar 2015, fra <http://time.com/72281/american-housing/#72281/american-housing/>
- Gehl, J. (2011). *Life between buildings : Using public space* (6. utg.). Washington: Island Press.
- Gustavsen, K. (2015). Urban Sjøfront - beskrivelse av prosess, organisasjon og samarbeid.
- Hard, H. (2006). Urban seafront and spilderhaug regulation plan Lastet ned 17. april 2015, fra http://www.helenhard.no/projects/urban_seafront_spilderhaug_regulation_plan
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2010). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode (4. utg.). Oslo: Abstrakt.
- Jonas, M. (2007). The downside of diversity Lastet ned 18. mai 2015, fra http://www.boston.com/news/globe/ideas/articles/2007/08/05/the_downside_of_diversity/?page=full
- Kochera, A., Straight, A. & Guterbock, T. (2005). Beyond 50.05: A report to the nation on livable communities-creating environments for successful aging.

- Leby, J. L. & Hashim, A. H. (2010). Liveability dimensions and attributes: Their relative importance in the eyes of neighbourhood residents. *Journal of Construction in Developing Countries*, 15(1), 67–91.
- Low, S. M. (2010). *On the plaza: The politics of public space and culture*: University of Texas Press.
- Luftkvalitet.info. (2015). Luftkvaliteten nå. Lastet ned 23. april 2015, fra <http://www.luftkvalitet.info/home.aspx?type=1&topic=1&id=%7ba7b4e3e6-38cd-418d-a607-6933e5d79a3f%7d>
- Mahmoudi, M., Ahmad, F. & Abbasi, B. (2015). Livable streets: The effects of physical problems on the quality and livability of kuala lumpur streets. *Cities*, 43, 104–114. doi: 10.1016/j.cities.2014.11.016
- Marans, R. W. & Stimson, R. (2011). *An overview of quality of urban life*: Springer.
- Miljødirektoratet. (2014a). Lokal luftforurensning. Lastet ned 05. mars 2015, fra <http://www.miljostatus.no/Tema/Luftforurensning/Lokal-luftforurensning/>
- Miljødirektoratet. (2014b). Støy. Lastet ned 05. mars 2015, fra <http://www.miljostatus.no/Tema/Stoy/>
- Norouzian-Maleki, S., Bell, S., Hosseini, S. B. & Faizi, M. (2015). Developing and testing a framework for the assessment of neighbourhood liveability in two contrasting countries: Iran and estonia. [Article]. *Ecological Indicators*, 48, 263–271. doi: 10.1016/j.ecolind.2014.07.033
- Nærland, M. H. (2007). Etnisk mangfold gir mindre samhold. Lastet ned 18. mai 2015, fra <http://www.dagbladet.no/magasinet/2007/08/10/508443.html>
- Peters, G. & Woolley, J. T. (2002). Remarks at st. Paul ame church in Atlanta, Georgia. Lastet ned 13. februar 2015, fra <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=62687>
- Rabianski, J. S. & Clements, J. (2007). Mixed-use development: A review of professional literature: Prepared for the National Association of Industrial and Office Properties–NAIOP–Research Foundation. Georgia State University, Atlanta.
- Rustad, H. (2007). Putnam – bærer av ubehagelige sannheter. Lastet ned 15. mai 2015, fra https://www.document.no/2007/08/putnam_baerer_av_ubehagelige_s/
- Saitluanga, B. (2014). Spatial pattern of urban livability in himalayan region: A case of Aizawl city, India. *Social Indicators Research*, 117(2), 541–559. doi: 10.1007/s11205-013-0362-3
- Selvaag bolig. (2015). Lervig brygge. Lastet ned 25. mars 2015, fra <http://www.selvaagbolig.no/rogaland/lervig-brygge/>
- SIFO. (2015). SIFOs referansebudsjett. Lastet ned 13. april 2015, fra <http://kalkulator.referansebudsjett.no/php/standard.php>
- SSB. (2001). Kommunehefte. Lastet ned 12. mars 2015, fra http://www.ssb.no/a/fob2001/kommunehefte/1103/fob_1103_tabeller.pdf
- SSB. (2011a). Beboede boliger, etter antall rom, bruksareal og antall beboere. Lastet ned 03. mars 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=FOBbolRomAreaBeb&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=befolkning&KortNavnWeb=fobbolig&StatVariant=&checked=true>
- SSB. (2011b). Boliger i alt og bebodde boliger, etter bygningstype og husets byggeår. Lastet ned 03 mars 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=FOBbolBygTypAar&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=befolkning&KortNavnWeb=fobbolig&StatVariant=&checked=true>
- SSB. (2011c). Folke og boligtellingsen, boliger. Lastet ned 14. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?SubjectCode=01&ProductId=01&MainTable=FOBbolBygn&SubTable=Grunnk1&PLanguage=0&Qid=0&nvl=True&mt=1&pm=&gruppe1=GrkretsKomm2002&gruppe2=Hele&aggreg1=NO&aggreg2=&VS1=>

- Grunnkretser01&VS2=BygntypeFoB03&CMSSubjectArea=befolkning
&KortNavnWeb=fobbolig&StatVariant=&TabStrip=Select&checked=true
- SSB. (2011d). Folkemengde, etter kjønn, alder og bostedsstrøk. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=FOBfolkStrokAld&KortNavnWeb=fobhoved&PLanguage=0&checked=true>
- SSB. (2011e). Personer 15 år og over, etter bosted, aktivitetsstatus og alder. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=FOBaktAld&KortNavnWeb=fobsysut&PLanguage=0&checked=true>
- SSB. (2011f). Privathusholdning, etter eierstatus. Lastet ned 14. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=FOBhushEiePros&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=befolkning&KortNavnWeb=fobhushold&StatVariant=&checked=true>
- SSB. (2011g). Privathusholdninger, etter husholdningsstørrelse. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=FOBhushStorPros&KortNavnWeb=fobhushold&PLanguage=0&checked=true>
- SSB. (2011h). Sysselsatte 15-74 år, etter bosted og næring. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?SubjectCode=01&ProductId=01&MainTable=FoBNaer&SubTable=Grunnk1&PLanguage=0&Qid=0&nvl=True&mt=1&pm=&gruppe1=GrkretsKomm2002&gruppe2=Hele&aggreg1=YES&aggreg2=&VS1=Grunnkretser01&VS2=NACE2007FoB2&CMSSubjectArea=&KortNavnWeb=fobsysut&StatVariant=&TabStrip=Select&checked=true>
- SSB. (2013a). Indeks for median inntekt etter skatt per forbruksenhet. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=GJInnEtterSkatt&KortNavnWeb=ifhus&PLanguage=0&checked=true>
- SSB. (2013b). Inntekt etter skatt, etter husholdningstype. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=InntektStruk13&KortNavnWeb=ifhus&PLanguage=0&checked=true>
- SSB. (2013c). Personer 16 år og over, etter utdanningsnivå, innvandringskategori, kjønn og alder. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=Utniv06&KortNavnWeb=utniv&PLanguage=0&checked=true>
- SSB. (2014a). Boligprisindeksen, etter boligtype og regioen. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=NyBoligindeks3&KortNavnWeb=bpi&PLanguage=0&checked=true>
- SSB. (2014b). Lovbrudd anmeldt, etter lovbruddskategori, utvalgte lovbruddsgrupper og gjerningssted. Lastet ned 20. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/define.asp?SubjectCode=01&ProductId=01&MainTable=Anmeldt04&contents=AnmeldteLovbrudd&PLanguage=0&Qid=0&nvl=True&mt=1&pm=&SessID=4672234&FokusertBoks=1&gruppe1=Hele&gruppe2=Hele&gruppe3=Hele&VS1=KommunKrimAlle&VS2=LovGrKrimAK&VS3=&CMSSubjectArea=&KortNavnWeb=lovbrudda&StatVariant=&Tabstrip=SELECT&aggreseotr=1&checked=true>
- SSB. (2014c). Privathusholdning, etter husholdningstype. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/Define.asp?MainTable=HusholdnPrivat&KortNavnWeb=familie&PLanguage=0&checked=true>
- SSB. (2015a). Folkemengde. Lastet ned 12. mars 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?subjectcode=&ProductId=&MainTable=NY3026&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=befolkning&KortNavnWeb=folkemengde&StatVariant=&checked=true>
- SSB. (2015b). Folkemengde, etter grunnkrets. Lastet ned 14. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selectvarval/Define.asp?sub>

- jectcode=&ProductId=&MainTable=FolkGrunnkrKom&nvl=&PLanguage=0&nyTmpVar=true&CMSSubjectArea=befolkning&KortNavnWeb=folke mengde&StatVariant=&checked=true
- SSB. (2015c). Konsumprisindeks. Lastet ned 15. april 2015, fra <https://www.ssb.no/statistikkbanken/SelectVarVal/define.asp?SubjectCode=01&ProductId=01&MainTable=KPI&contents=KpiIndMnd&PLanguage=0&Qid=0&nvl=True&mt=1&pm=&SessID=4646725&FokusertBoks=1&gruppe1=Hele&gruppe2=Hele&VS1=CoiCop&VS2=&CMSSubjectArea=&KortNavnWeb=kpi&StatVariant=&Tabstrip=SELECT&aggresestnr=1&checked=true>
- Stavanger Kommune. (2002). Plan 1785 – området Breivig, Lervig, Spiledrhaugvigå. Reguleringsbestemmelser. Stavanger Kommune.
- Stavanger Kommune. (2011). Bestemmelser og retningslinjer Lastet ned 26. mai 2015, fra <http://stavanger.kommune.no/PageFiles/4768/Overordnet%20plan/Bestemmelser%20og%20retningslinjer%20kommuneplan%5b2%5d.pdf>
- Sundberg, M. (2015, 16.04.2015). [Intervju med Byplanlegger og Urban Designer Moa Sundberg ved Urban Sjøfront].
- Sustainable Communities. (2013a). About us. Lastet ned 06. februar 2015, fra <http://www.sustainablecommunities.gov/mission/about-us>
- Sustainable Communities. (2013b). Livability principles Lastet ned 06. februar 2015, fra <http://www.sustainablecommunities.gov/mission/livability-principles>
- Thagaard, T. (2009). Systematikk og innlevelse: *En innføring i kvalitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- The City of San Diego (2006). Urban design elements. Lastet ned 16. mars 2015, fra <http://www.sandiego.gov/planning/community/pdf/cpc/agendas/attachments/ude0206draft.pdf>
- Tou Park. (2014). Nærområdet. Lastet ned 23. mars 2015, fra <http://www.toupark.no/stavanger-%C3%B8st-mulighetenes-arena>
- Transportøkonomisk Institutt. (2012). Trafikksikkerhetshåndboken Vol. 4. Lastet ned 5. mars 2015, fra <http://tsh.toi.no/files/trafikksikkerhets-handboken.pdf>
- Urban Sjøfront. (2015a). East side story.
- Urban Sjøfront. (2015b). Om urban sjøfront Lastet ned 23.03, 2015, fra <http://urbansjofront.no/om-urban-sjofront/>
- Urban Sjøfront. (2015c). Stavanger øst Lastet ned 11.03, 2015, fra <http://urbansjofront.no/stavanger-ost/>
- Urbansjøfront & Kap. (2009). Sentrumsaksen.
- Vannkanten. (2015). Leiligheter. Lastet ned 25. mars 2015, fra <http://vann-kanten.no/leiligheter/trinn-3/>
- Vanzerr, M. & Seskin, S. (2011). Draft recommendations memo# 2 livability and quality of life indicators: Memorandum, Portland: CH2M HILL.
- Venstre. (2014). Rekkehusets og eneboligens tid er borbi. Lastet ned 13. mars 2015, fra <http://www.venstre.no/artikkel/2014/10/04/rekkehusets-og-eneboligens-tid-er-forbi/>
- VTPI. (2010). Community livability: Helping to create attractive, safe, cohesive communities Lastet ned 24. februar 2015, fra <http://www.vtpi.org/tdm/tdm97.htm>
- Whyte, W. H. (2009). The social life of small urban spaces. Common ground?: *Readings and reflections on public space* (s. 32–39).
- Wilson, J. Q. & Kelling, G. L. (1982). Broken windows. *Atlantic monthly*, 249(3), 29–38.
- Yin, R. K. (2007). Fallstudier: *Design och genomförande*. Malmö: Liber.

VEDLEGG

Vedlegg

Vedlegg 1 - Intervjuguide Urban Sjøfront

Overordnet visjon og strategi	Sosiale dimensjoner	Fysiske dimensjoner	Funksjonelle dimensjoner	Sikkerhetsmessige dimensjoner	Mangfold og sammenhengskraft
<p>Hva har den overordnede visjonen og strategien for Stavanger Øst vært?</p> <p>Hva har vært i fokus når visjonen og strategien har blitt utarbeidet?</p> <p>Sier visjonen og strategien noe konkret om livability eller livskvalitet?</p>	<p>Har plassering, type, og mengde offentlige rom vært en viktig del av områdets visjon og strategi?</p> <p>For mange er kjennskap til naboene eller godt naboskap viktig. Syns du dette er ivare tatt i planene? (Bygninger og offentlige roms plassering, adkomst osv.)</p> <p>Finnes det en felles norm for hvordan de offentlige rommene i Stavanger Øst skal se ut?</p>	<p>Har visjonen og strategien stilt krav til fysisk utforming? (Miljø, offentlige rom og infrastruktur).</p> <p>Er de offentlige rom plassert med tanke på klimaforhold?</p> <p>Støy og mengde trafikk kan påvirke trivsel. Er dette noe det har blitt tatt hensyn til i visjonen?</p> <p>Er de offentlige rom tenkt inn i et sammenhengene forløp?</p> <p>Kommunen har lekeplassnormer som stiller krav til mengde lekeapparater, avstander osv. Setter visjonen og strategien andre krav til uteområdene enn disse?</p> <p>Stiller visjonen og strategien noen minimumskrav mht. avstand til offentlige arealer?</p> <p>Flere av de nye prosjektene har parkering under bakken med parker over. Dette har ført til bilfrie fellesarealer og enkel adkomst for beboerne. Har dette vært en del av strategien?</p> <p>Hvem er transportårene planlagt for?</p> <p>Beskriver strategien og visjonen noen konkrete kvalitetskrav til utforming av vei, gate, plass og parkområder?</p>	<p>Tilgjengelighet og nærhet til funksjoner er viktig for mange. Har plassering og mengden av butikker, kafeer osv. vært viktig i planleggingen av området?</p> <p>Kan beboerne i Stavanger Øst utføre daglige ærend i bydelen eller må de inn til sentrum/andre steder for å ordne dette?</p>	<p>Stavanger Øst har fått status som «byens bakgård» og mange har assosiert området med dårlig vedlikeholdte bygninger og høy kriminalitet. Hva har blitt gjort for å snu områdets status?</p> <p>Sikkerhet har mye å si for at mennesker skal trives i et område. Har sikkerhetsmessige tiltak vært viktig i utviklingen av Stavanger Øst?</p>	<p>Er Stavanger Øst planlagt med tanke på alle typer mennesker, eller er det rettet mot en målgruppe? (Enslige, barnefamilier, eldre)</p> <p>Dersom det er planlagt for alle: er området delt opp i soner for ulike typer husholdninger eller er det tilrettelagt for en miks i hele området?</p> <p>Dersom det ikke er planlagt for alle: hvem er målgruppen og hvorfor?</p> <p>Tilbyr Stavanger Øst rimelige boliger for mennesker med lav inntekt?</p>

Vedlegg 2 - Intervju med Urban Sjøfront

Hvem: Moa Sundberg, Byutvikler og Urban Designer

Når: Torsdag 16.04.2015 kl 10:30-12:00

Hvor: Urban Sjøfronts kontorer

Hva har vært den overordnede visjonen og strategien for Stavanger Øst?

Visjonen og strategien har endret seg gjennom tiden. Først utarbeidet Helen & Hard en visjon og plan for hva Stavanger Øst skulle inneholde og hvordan området skulle se ut. Hva som har vært i fokus når visjonen og strategien ble utarbeidet og om den sier noe konkret om livability er jeg usikker på. Jeg har ikke trengt å sette seg inn i denne planen i forbindelse med arbeidsoppgavene jeg utfører, men jeg kan maile visjonen i etterkant av intervjuet.

I dag er det «den spiselige bydelen» som er visjonen for Stavanger Øst. Prosjektet skal bidra til økt fokus på en sunnere livsstil hos den enkelte innbygger, og legge til rette for en høyere livskvalitet for alle nyinnflyttede og gamle innbyggere i Stavanger Øst. I tillegg har «sentrumsaksen» ligget til grunn for Stavanger Østs visjon og regulering.

Har plassering, mengde og typen av offentlige rom vært en viktig del av områdets visjon og strategi?

Plassering og mengde av offentlige rom har vært en viktig del av områdets visjon og strategi. Det har også vært fokus på et gjennomgående tema i de ulike offentlige rommene, som

Sjøparken, Lervigtunet og Tjelvene folkepark. I dag er det generelt fokus på kvantitet og ikke kvalitet når det kommer til uterom i byer, men vi ønsker å legge til rette for en kreativ og leken tankegang og utforming.

For mange er kjennskap til naboene eller godt naboskap viktig. Syns du dette er ivaretatt i planene? (Bygninger og offentlige roms plassering, adkomst osv.)

Naboskap er sterkt knyttet til identitet og tilhørighet, noe som er ønskelig men som ikke er så lett å planlegge for. Blant annet opplever man i dag at det er mange utleieenheter i Badedammen, noe som utgjør et problem. Her bor det både studenter og mennesker som jobber offshore, noe som har ført til at de som bor der ikke bryr seg så mye om nabolaget, og et godt naboskap uteblir.

Badedammen skårer i dag dårlig på kommunens levekårsundersøkelse og Urban Sjøfront er med på å forbedre livskvaliteten til de som bor der. De samarbeider blant annet med beboerne om å forbedre uterommene. Blant annet er takterrassene på Verven 36 og 38 i dag tomme, og vi skal utarbeide et nytt program for disse.

Vi jobber også med å lage flere møteplasser og et bedre fellesskap i Stavanger Øst. Blant annet jobber vi nå med Honningbakken Nabolagshage som skal ligge i St. Johannes parken.

Finnes det en felles norm for hvordan de offentlige rommene i Stavanger Øst skal se ut?

Kommunen har ulike normer man må forholde seg til når man lager offentlige rom og lekeplasser, men utenom det finnes det ingen felles norm for utseende.

Har visjonen og strategien stilt krav til fysisk utforming? (Miljø, offentlige rom og infrastruktur).

Visjonen ligger til grunn for områdeplanen, noe som igjen stiller krav til infrastrukturen og offentlige rom.

Er de offentlige rom plassert med tanke på klimaforhold? (Vind og solforhold).

Stavanger Øst grenser mot sjøen, så det vil blåse langs promenaden og offentlige rom som ligger her. Så på den måten er det ikke tatt så mye hensyn til vinden, men det får folk heller akseptere. (Man kan ikke akkurat lage en 10 meter høy levegg langs kysten). I de offentlige rommene som ligger mellom bygningene og vekk fra sjøen er det nok tatt mer hensyn til klimaet.

Støy og mengde trafikk kan påvirke trivsel. Er dette noe det har blitt tatt hensyn til i visjonen?

Det finnes offentlige krav til støyskjerming, og blir støynivået for høyt kan man sette opp støymurer. Men dersom det skulle vært støymurer foran de offentlige rommene i bydelen ville nok rommene føltet lukket og mindre attraktive.

I dag er ikke støy fra bilene ett problem. Mange mener at trafikken vil øke og man vil oppleve store køer i fremtiden, men det har ikke skjedd enda. Vi planlegger for en bærekraftig bydel, noe som vil si lite biltrafikk. Om dette vil være realiteten vil tiden vise. Vi prøver vertfall å få til et bedre kollektivtilbud i området, med ruter som både kobler Stavanger Øst sammen med Stavanger sentrum, Forus og Tananger samt en ringbuss. Stavanger Øst er ikke en del av fylkeskommunens satsningsområde så vi må jobbe hardt med dette for å få det til.

Er de offentlige rommene tenkt inn i et sammenhengende forløp?

Grøntstrukturen er planlagt som fingre som strekker seg fra sjøen og sjøpromenaden. I tillegg skal sjøpromenaden på lang sikt være sammenhengende langs hele sjøfronten. I dag er den i bruddstykker og det ligger to industriområder langs sjøkanten, så det vil nok ta lang tid før den er helt sammenhengende.

Kommunen har lekeplassnormer som stiller krav til mengde lekeapparater, avstander osv. Setter visjonen og strategien andre krav til uteområdene enn disse?

Nei.

Stiller visjonen og strategien noen minimumskrav mht. avstand til offentlige arealer?

Kommunens normer stiller krav om avstand til kvartalslekeplasser. Men utenom kommunens normer stiller ikke visjonen krav til avstander. Men vi har prøvd å plassere grøntstruktur og offentlige rom jevnt over Stavanger Øst.

Flere av de nye prosjektene har parkering under bakken med parker over. Dette har ført til bilfrie fellesarealer og enkel adkomst for beboerne. Har dette vært en del av strategien?

Dette har blitt en naturlig del av all planleggingen på grunn av nasjonale føringer. Folk er lei av overflateparkering og ønsker at parkeringen blir lagt under bakken. I områdeplanene er det i tillegg lagt inn flere offentlige parkeringsanlegg, men flere av disse har vist seg vanskelige å få til økonomisk.

Hvem er transportårene planlagt for? (Bilister, syklister eller gående).

I dag går mesteparten av biltrafikken langs Haugesundgata. Ellers er de interne veiene for beboerne i Stavanger Øst. I tillegg arbeider kommunen med en plan for å gjøre om Ryfylkegata til en miljøgate

Beskriver strategien og visjonen noen konkrete kvalitetskrav til utforming av vei, gate, plass og parkområder?

Visjonen og strategien har ligget til grunn når reguleringsplanen ble laget. Og på den måten kan man stille noen krav til veiens bredde, bygningenes høyde, samt innhold i første etasje. Men føringene er ofte overordnende, noe som vil si at de kan tolkes og resultatet blir annerledes enn forventet.

Tilgjengelig og nærhet til funksjoner er viktig for mange. Har plassering og mengde av butikker, kafeer osv. vært viktig i planleggingen av Stavanger Øst?

Det er begrensninger til hvordan man kan tilrettelegge for programmering. Vi kan ikke styre helt hvor bedrifter skal etablere seg, men vi prøver å legge føringer. For oss er det viktig å ha god kontakt med næringslivet og jobbe for å få bedriftene til å etablere seg her.

Vi ønsker miksede formål i bydelen, og flere områder er satt av til dette i reguleringsplanene. Men det er fleksibilitet i planene, noe som gjør at utbyggerne bygger det markedet etterspør. Akkurat nå er det behov for boliger og ikke næring. I tillegg er det vanskelig for utbyggerne å få lån fra banken når mer enn første etasje er satt av til næring.

Vi prøver også å vise folk hvordan det kan være og etablere det etterpå. Blant annet arrangerte vi spiselig bydelsfest for at folk skulle få et mentalt bilde av matmiljøet i Stavanger Øst. Og nå er det bestemt at mathallen skal ligge i Stavanger Øst.

Flere bedrifter ønsker nå å flytte fra Forus og til blant annet Stavanger Øst. Dette er ofte større bedrifter som krever både store lokaler og mye parkering. Vi ønsker å få inn mindre bedrifter som passer sammen med bedriftene som allerede er etablert i området, men har ikke helt lykket med det enda.

Kan beboerne i Stavanger Øst utføre daglige ærender i bydelen eller må de inn til sentrum/andre steder for å ordne dette?

Det ligger noen matbutikker i Stavanger Øst, men det er ikke flere matbutikker som er i fokus når vi ønsker ny næring til området. Vi er opptatt av kvalitet og ønsker et attraktivt tilbud. Da er ikke avstanden det viktigste, har man et attraktivt tilbud er folk villige til å gå lengre. Det byggs i midlertid et mindre kjøpesenter i første etasje av 5 grader øst prosjektet like ved Ostehuset. Her planlegges flere butikker.

Stavanger Øst har før hatt status som «byens bakgård» og mange har assosiert området med dårlig vedlikeholdte bygninger og høy kriminalitet. Hva har blitt gjort for å snu områdets status?

Den spiselige bydel har vært med på å endre det mentale bildet som byens bakgård. Gjennom den spiselige bydel har det ikke skjedd så mye fysisk med området, men mentalt. Noe har jo blitt revet og nye bygg har blitt bygget, men det er også mange gamle bygninger som har blitt renoveret og fått nye funksjoner.

Trygghet har mye å si for at mennesker skal trives i et område. Har sikkerhetsmessige tiltak vært viktige i utviklingen av Stavanger Øst? (Fasadeuttrykk, belysning, vedlikehold, siktlinjer osv.).

Det er ikke så mye fokus på sikkerhet når arkitekter jobber med fasadene. Når det kommer til belysning er alle gatene opplyst med gatelys.

Badedammen skårer som sagt dårlig på kommunens levekårs-

undersøkelse og Nedre Banegate, Spilderhaug og Pedersgata oppleves som utrygg for mange av innbyggerne. Det er mye søppel her og mange bruker grøntområdet som et hundetoalett. Dette viser igjen at mengden utleieenheter skaper et problem i området og at de som bor her ikke bryr seg. For eksempel er det ingen av innbyggerne som stiller opp når det arrangeres ryddeaksjoner. Vi jobber nå med å forbedre området. Blant annet skal park og vei gå oftere for å plukke søppel og avføring fra hundene og det har blitt inngått et samarbeid med levekårsavdelingen og politiet.

I nedre banegate føler ikke innbyggerne seg trygge. Her ønsker de seg mer belysning, selv om dette området er like opplyst som resten av Stavanger Øst. Her ønsker vi å leke med farger og belysning for å snu området til en attraksjon og forbedre omdømmet (det arbeides med en felles søknad til bomiljøtilskuddordningen for å få til dette.).

Vi har også testet ut et nytt konsept ved Badedammen. I industriområdet ved Svankevigå hadde folk før en tendens til å sette fra seg søppel, byggene var lukket og romfolkene okkuperte området. Sammen med Eat the World (som jobber med innvandrere og mat) lagde vi en byttebod med matutvalg. Dette var med på å skape aktivitet, vi fikk ryddet opp området og vi endret menneskers mentalitet til «søppel». Innvandrere fikk praktisere her, noe som gjorde at de fikk arbeidserfaring på CV-en og norskopplæring, og stedet ble en lavterskel møteplass. Dette ga området et løft og vi fikk være med på å gi noe tilbake til byen.

Er Stavanger Øst planlagt med tanke på alle typer mennesker, eller er det rettet mot en målgruppe? (Enslige, barnefamilier, eldre).

Stavanger Øst er planlagt for alle, men utbyggere bygger det markedet ønsker og som det er behov for. Noen av områdene er nok mer tilrettelagte for barnefamilier, men det er en miks av leilighetsstørrelser i hele området.

Badedammen har fått mye kritikk for små leiligheter og kommunen stiller derfor i dag krav til en miks av store og små leiligheter. Det finnes selvfølgelig noen større leiligheter i Badedammen. Jeg har snakket med noen familier som ønsket å etablere seg her og bli boende over lengre tid, men de føler ikke at området er barnevennlig. En barnehage kunne for eksempel forbedret dette.

Tilbyr Stavanger Øst rimelige boliger for mennesker med lav inntekt?

Det ligger blant annet kommunale boliger i området. Det er også en god miks av billige utleieenheter og dyre toppleiligheter. Kommunen har også mulighet til å gå inn og si at for eksempel 5 % skal være kommunale boliger eller selvbyggetomter.

Vedlegg 3 - Samtykkeerklæring Urban Sjøfront

Utgangspunktet for masteroppgaven har vært å belyse de faktorene som er med på å skape et samfunn med god livskvalitet, og hvordan dette kommer til syne i Stavanger Øst. Gjennom intervju med utviklere og konsulenter søkes informasjon om visjoner og strategier bak planene og hvilke tiltak som har blitt gjort for å skape et miljø med god livability.

I løpet av intervjuet vil forskeren notere det som blir sagt. I ettertid vil notatene fra intervjuet bli renskrevet og returnert til intervjuobjektet for godkjenning. Informasjonen vil ikke bli benyttet uten intervjuobjektets samtykke, og intervjuobjektet kan velge å trekke seg etter at intervjuet er gjennomført.

For at masteroppgaven skal virke troverdig og pålitelig er det ønskelig å bruke intervjuobjektet/bedriftens navn i oppgaven, men dersom dette ikke er ønskelig kan informasjonen anonymiseres.

Svarslipp

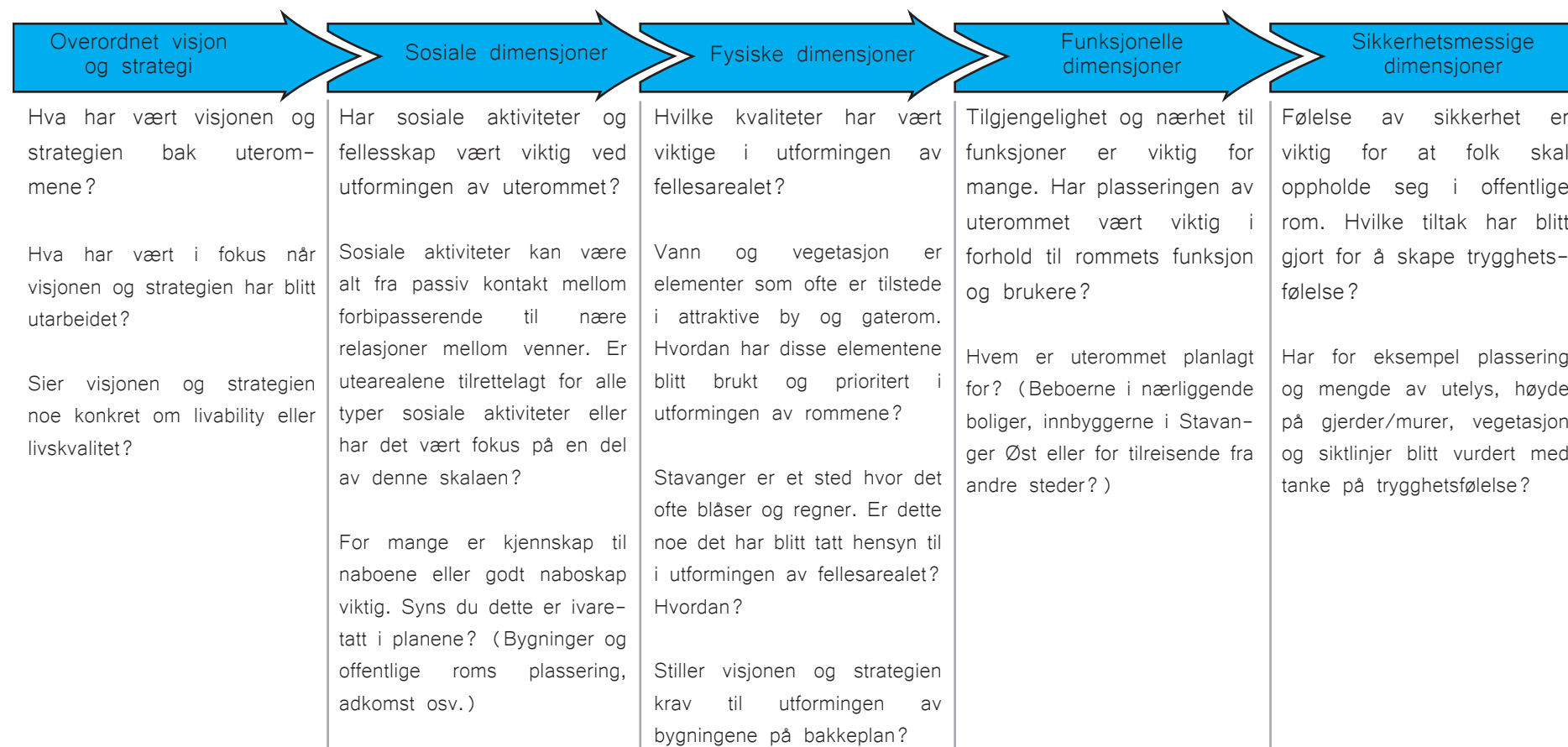
Jeg har lest informasjonen om intervjuet, og jeg samtykker til å delta i undersøkelsen.

Jeg tillater at mitt navn/bedriftens navn kan oppgis i masteroppgaven

Jeg ønsker at informasjonen anonymiseres

23.04.2015
Dato og underskrift

Vedlegg 4 - Intervjuguide Rambøll

Vedlegg 5 – Intervju med Rambøll

Hvem: Else Dybkjær, Seksjonsleder Stavanger

Når: onsdag 22.04.15 kl. 10:00–11:00

Hvor: Rambølls kontor

Hva har vært visjonen og strategien bak uterommene?

Det er arkitektene bak vannkanten som har laget visjonen og strategien for uterommene i forbindelse med konkurransen, ikke vi på Rambøll. Arkitektene ønsket et uterom med en klar akse gjennom hele rommet, og små øyer/soner til ulike aktiviteter. Siriskjær var det opprinnelige navnet og konseptet tok utgangspunkt i fjord- og vannlandskapet ved Stavanger. Både funksjon og estetikk har vært viktig, samt fysisk og visuell adkomst.

Sier visjonen og strategien noe konkret om livability eller livskvalitet?

Nei, strategien sier ikke umiddelbart noe om livability. Planene for vannkanten ble laget før begrepet ble så populært.

Har sosiale aktiviteter og fellesskap vært viktig ved utformingen av uterommet?

Ja, det har vært fokus på sosiale aktiviteter og fellesskap da uterommet ble utformet. Når mennesker bor i leiligheter med begrenset private utearealer er det viktig med gode fellesarealer. Det har vært fokus på sosiale aktiviteter og fellesskap, slik at beboerne kan/vil trives og det er lagt til rette for 'det gode liv'.

Sosiale aktiviteter kan være alt fra passiv kontakt mellom forbipasserende til nære relasjoner med venner. Er utearealene tilrettelagt for alle typer sosiale aktiviteter eller har det vært fokus på en del av denne skalaen?

Vi har lagt til rette for alle typer sosiale aktiviteter, men hvor på skalaen man havner kommer an på de som bor der og ikke minst hvordan de velger å bruke fellesarealet.

Hvilke aktiviteter har vært viktige i utformingen av fellesarealet?

Både varierte sittemuligheter, lekeapparater for alle aldersgrupper og ujevnt terreng som utfordrer barnas motorikk har vært viktig i utformingen av fellesarealet.

Fellesarealet er delt i flere områder/soner med ulike aktiviteter i de ulike sonene. I en er det lekeapparater for små barn, i en er det lekeapparater for større barn, det er en stor plen hvor man kan leke med ball eller har piknik og soldekk hevet fra bakken hvor man kan sitte eller ligge å sole seg.

Vann og vegetasjon er elementer som ofte er tilstede i attraktive by og gaterom. Hvordan har disse elementene blitt brukt og prioritert i utformingen av rommene?

Vann var ikke aktuelt. Fellesarealet er hevet en etasje fra bakken (første etasje er parkering), så det er vanskelig å legge til rette for vannelementer, i tillegg er det dyrt. Intensjonen har vært der, men etter dialog med byggherren har det blitt valgt bort.

Det er en ok mengde med vegetasjon med variert farge og blader i fellesarealet. Det meste av vegetasjonen er plassert langs bygningene og ytterkantene av fellesarealet, men det er også noen trær og blomsterkasser i rommet. Når utearealet er hevet en etasje fra bakken er det litt vanskelig med beplantning, fordi det finnes krav til mengde plantejord per tre/buske/bloms. Blant annet har vi laget en gresshaug for å få nok jord til å plante trær.

Stavanger er et sted hvor det ofte blåser og regner. Er dette noe det har blitt tatt hensyn til i utformingen av fellesarealet? Hvordan?

Det har vært tenkt mest på vinden. Bygningene er plassert på en måte slik at de skjermer fellesarealet for mye av vinden. Selv om det blåser et sted i rommet, blåser det ikke i hele. I tillegg skjermer vegetasjonen for noe av vinden.

Bygningene er også plassert på en slik måte at de ikke skal kaste så mye skygge på fellesarealet, men det er litt varierende hvor store skyggene vil bli fra hvert enkelt bygg.

Det er ikke tatt så mye hensyn til nedbør. Noen av bygningene er åpnet opp i første etasje, så her er vil en finne ly for regnet, men det er ikke satt opp overbygg/tak ute i fellesarealet.

Stiller visjonen og strategien krav til utformingen av bygningene på bakkeplan?

Visjonen har vært at bygningene og terrenget skal spille sammen

på en naturlig måte. I forhold til vedlikehold er det karv til 30 cm avstand mellom beplantning (jord) og fasadene, og dette har vi løst ved å bruke singel. På den måten sikrer vi, så godt det er mulig, at jord ikke spruter opp på fasadene når det regner. Mot sjøpromenaden er bygningenes fasadebekledning ført helt ned til terrenget for å skape en spennende overgang mellom fasaden og terrenget. Mot gaten er det parkeringskjelleren som er den synlige fasaden, og her er det ikke gjort det store i forhold til overgangen.

Tilgjengelighet og nærhet til funksjoner er viktig for mange. Har plasseringen av uterommet vært viktig i forhold til rommets funksjon og brukere?

Uterommet var allerede satt av arkitektene da vi skulle forbedre det.

Hvem er uterommet planlagt for? (Beboerne i leilighetene, innbyggerne i Stavanger Øst eller for alle).

Uterommet er i hovedsak planlagt for beboerne. Men siden fellesarealet er så stort blir det fort til en miks av semi-privat og semi-offentlig. De to uterommene som skal komme på nivå med promenaden er regulert til offentlige kvartalslekeplasser.

De fleste som bor i Stavanger Øst er aleneboere i alderen 20-49 år. Er fellesarealet tilrettelagt for dem?

Kommunens lekeplassnorm stiller krav til type og mengde lekeapparater. Så selv om det er lite barn som bor i leilighetene, er

vi nødt til å følge normen. I tillegg kan det jo hende at noen av de som bor i leilighetene har barnebarn som kommer på besøk og vil være ute å leke. Men det er en stor gressplen hvor man kan ha piknik, et grillområde og flere soldekk for eldre beboere og beboere uten barn.

Følelse av trygghet er viktig for at folk skal oppholde seg i offentlige rom. Hvilke tiltak har blitt gjort for å skape trygghetsfølelse?

Uterommene er kun indirekte formgitt med tanke på sikkerheten. Det er høye nok gjerder slik at man ikke kan dette ned en etasje. Ellers er fellesarealet stort og åpent slik at man har oversikt over hvem som oppholder seg i rommet og hva som skjer rundt en. I tillegg er rommet opplyst, noe som er et annet trygghetstiltak.

Har for eksempel plassering og mengde av utelys, vegetasjon, høyde på gjerder/murer og siktlinjer blitt vurdert med tanke på trygghetsfølelse?

Fellesarealet har store rom, mye belysning og ikke for høy eller for tett vegetasjon. Og som tidligere nevnt er gjerdet så høyt at man ikke kan falle ned, men det er heller ikke så høyt at man ikke kan se over.

Vedlegg 6 – Samtykkeerklæring Rambøll

Utgangspunktet for masteroppgaven har vært å belyse de faktorene som er med på å skape et samfunn med god livskvalitet, og hvordan dette kommer til syne i Stavanger Øst. Gjennom intervju med utviklere og konsulenter søkes informasjon om visjoner og strategier bak planene og hvilke tiltak som har blitt gjort for å skape et miljø med god livability.

I løpet av intervjuet vil forskeren notere det som blir sagt. I ettertid vil notatene fra intervjuet bli renskrevet og returnert til intervjuobjektet for godkjenning. Informasjonen vil ikke bli benyttet uten intervjuobjektets samtykke, og intervjuobjektet kan velge å trekke seg etter at intervjuet er gjennomført.

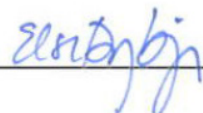
For at masteroppgaven skal virke troverdig og pålitelig er det ønskelig å bruke intervjuobjektet/bedriftens navn i oppgaven, men dersom dette ikke er ønskelig kan informasjonen anonymiseres.

Svarslipp

Jeg har lest informasjonen om intervjuet, og jeg samtykker til å delta i undersøkelsen.

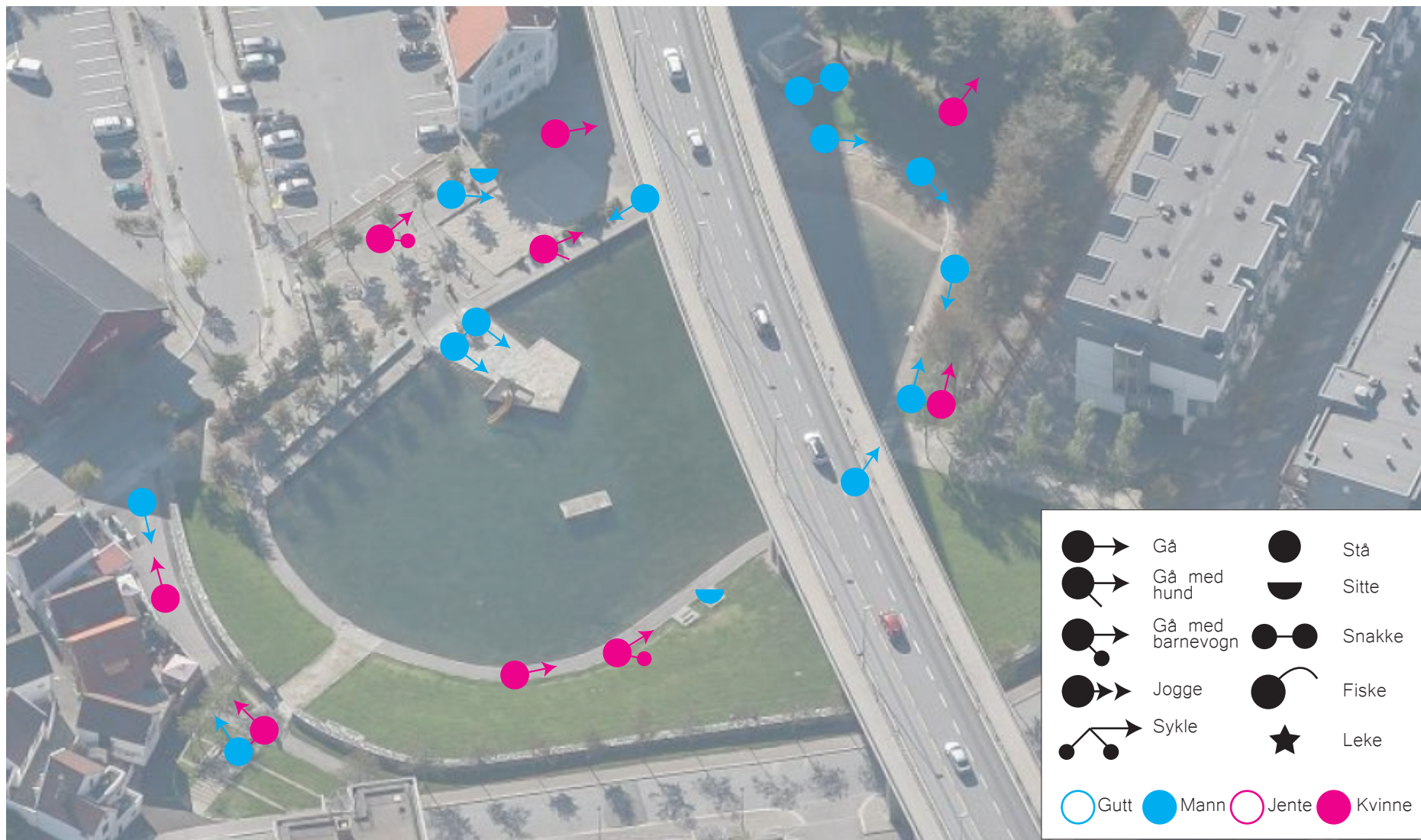
Jeg tillater at mitt navn/bedriftens navn kan oppgis i masteroppgaven

Jeg ønsker at informasjonen anonymiseres

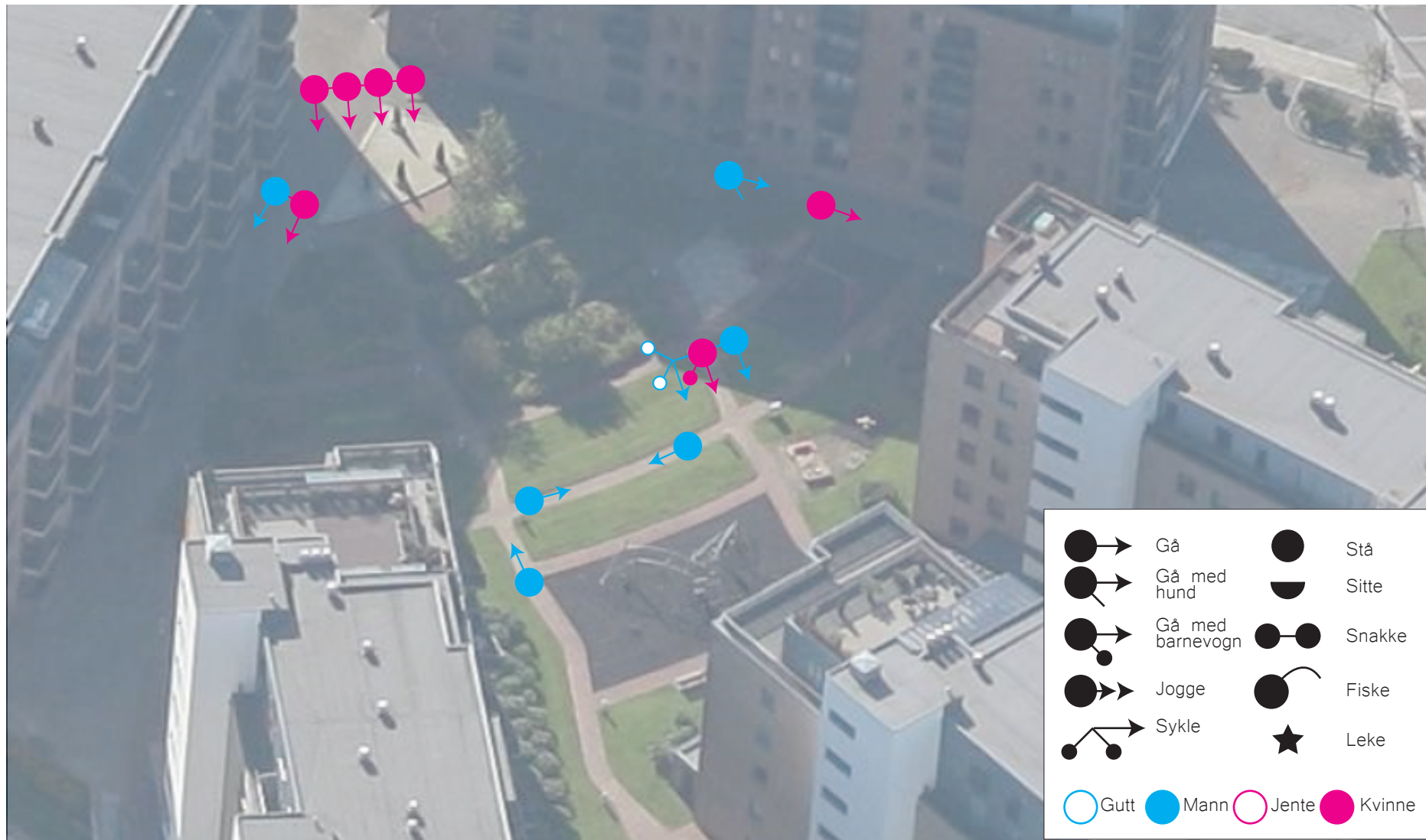
15/4 2015
Dato og underskrift

Vedlegg 7 - Observasjoner av sosiale dimensjoner

Badedammen - tirsdag 21.04.15 kl. 11:15-11:30

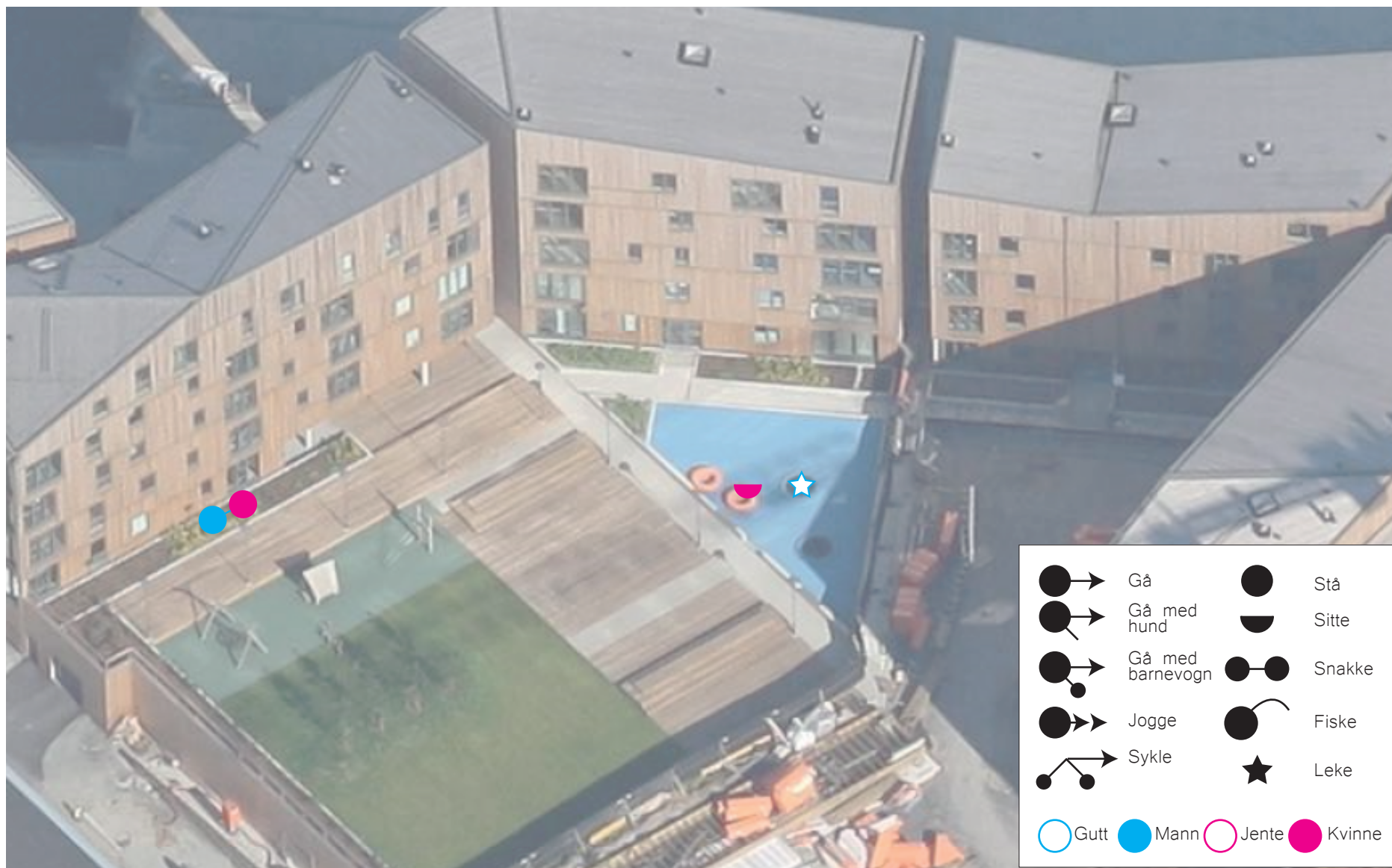
Verven 10-18 - tirsdag 21.04.15 kl. 11:40-11:55

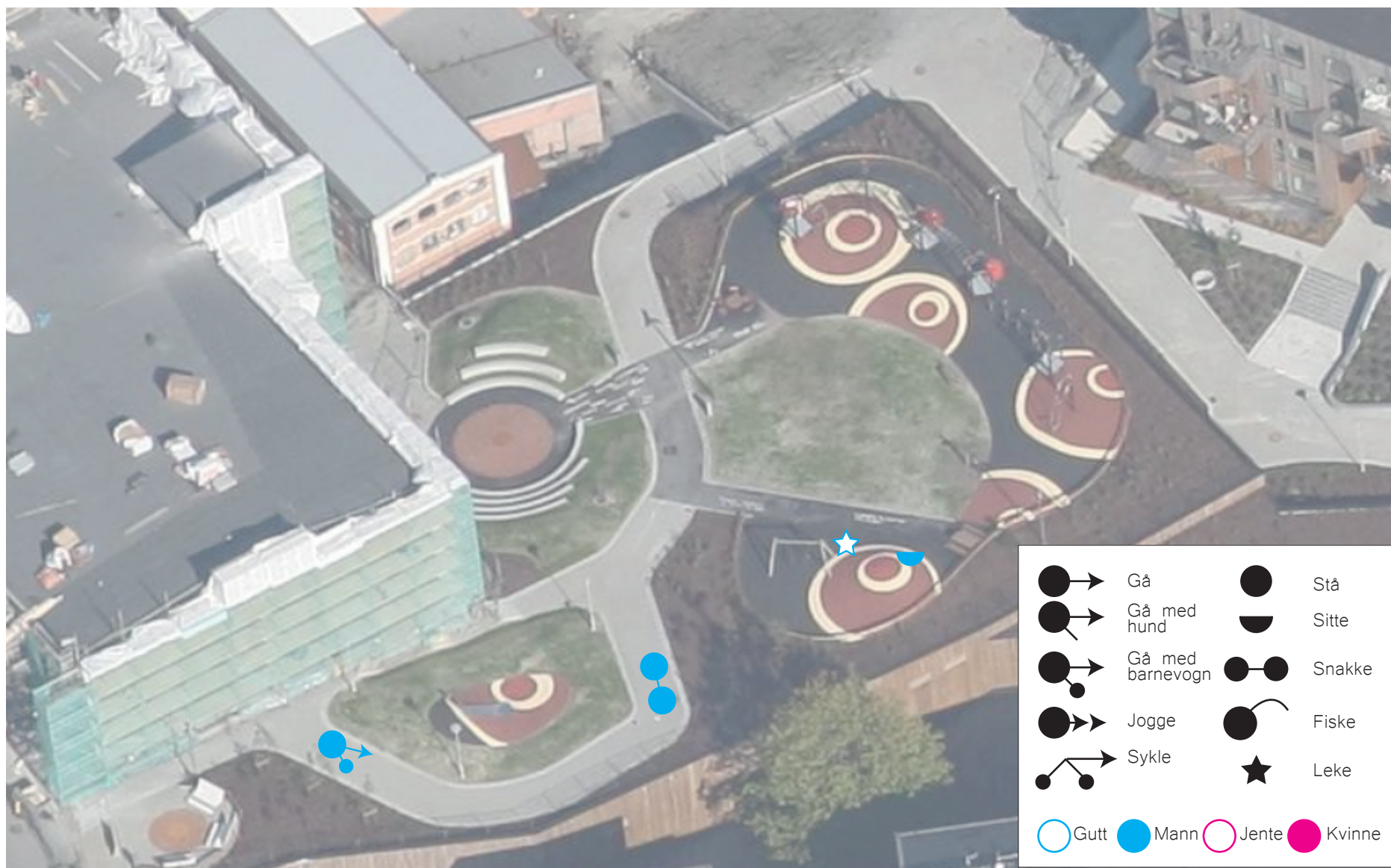
Sjøparken - tirsdag 21.04.15 kl. 12:15-12:30

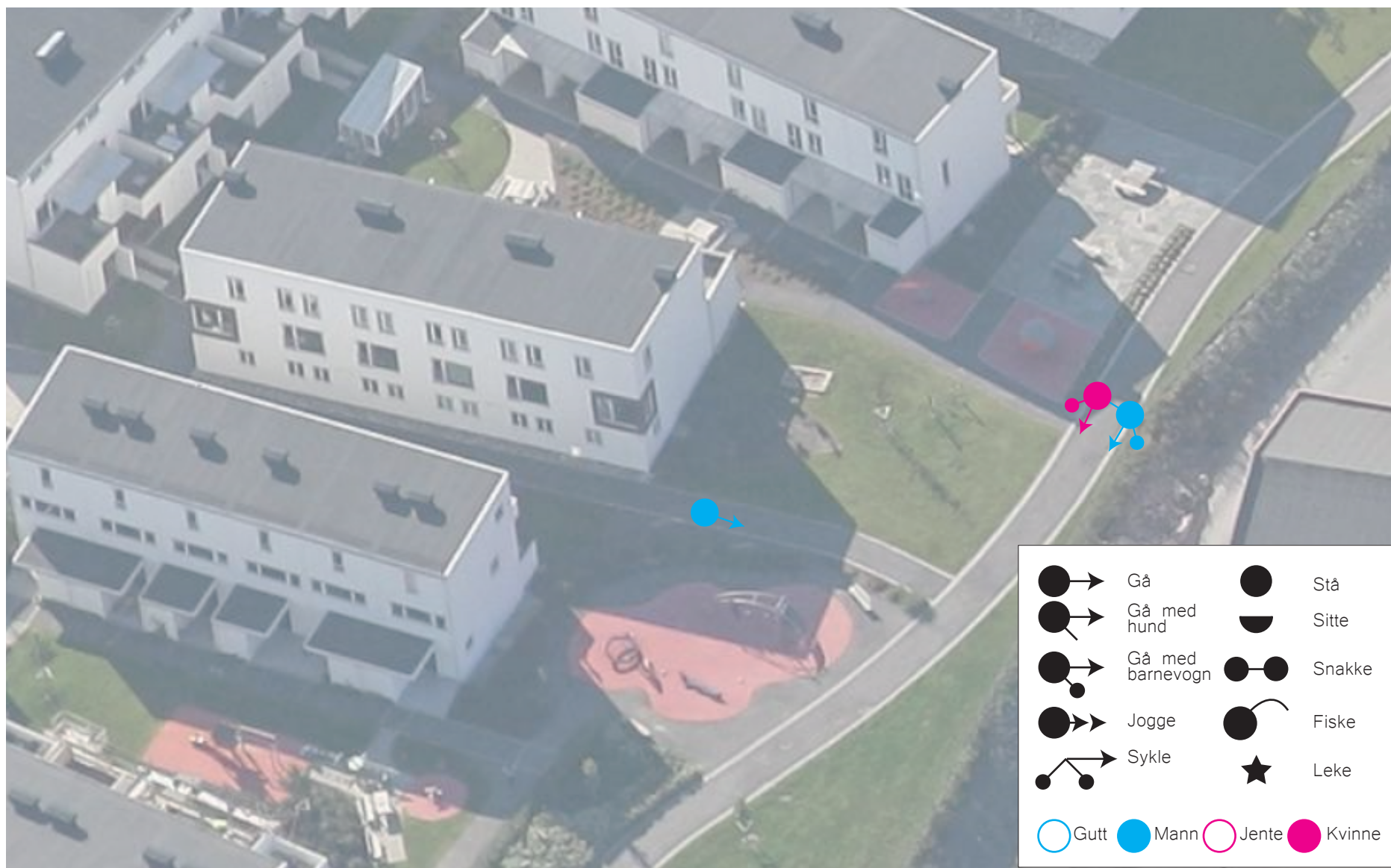
Vannkanten - tirsdag 21.04.15 kl. 12:30-12:45

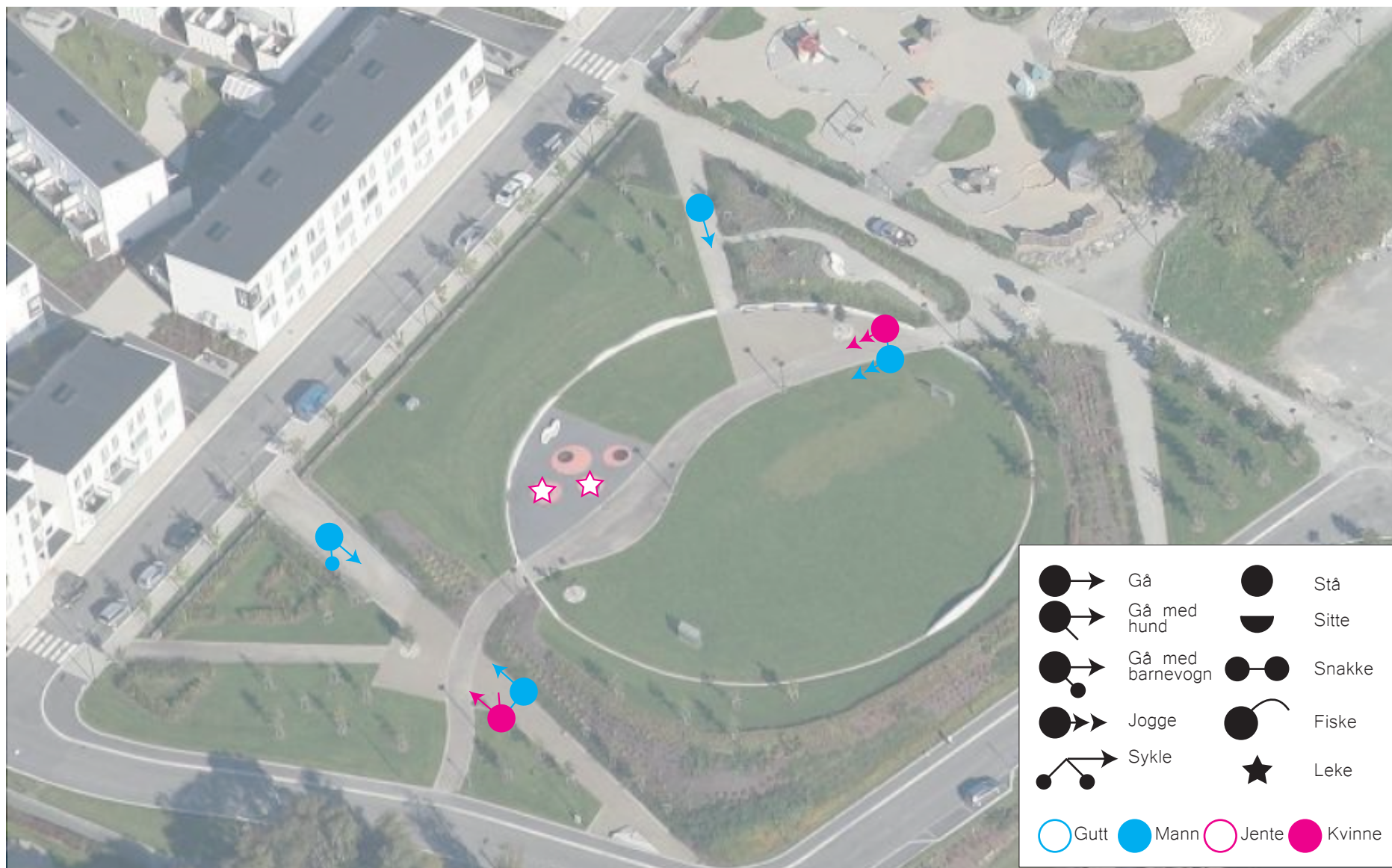
Lekeklassen ved Tou Scene - tirsdag 21.04.15 kl. 13:00-13:15

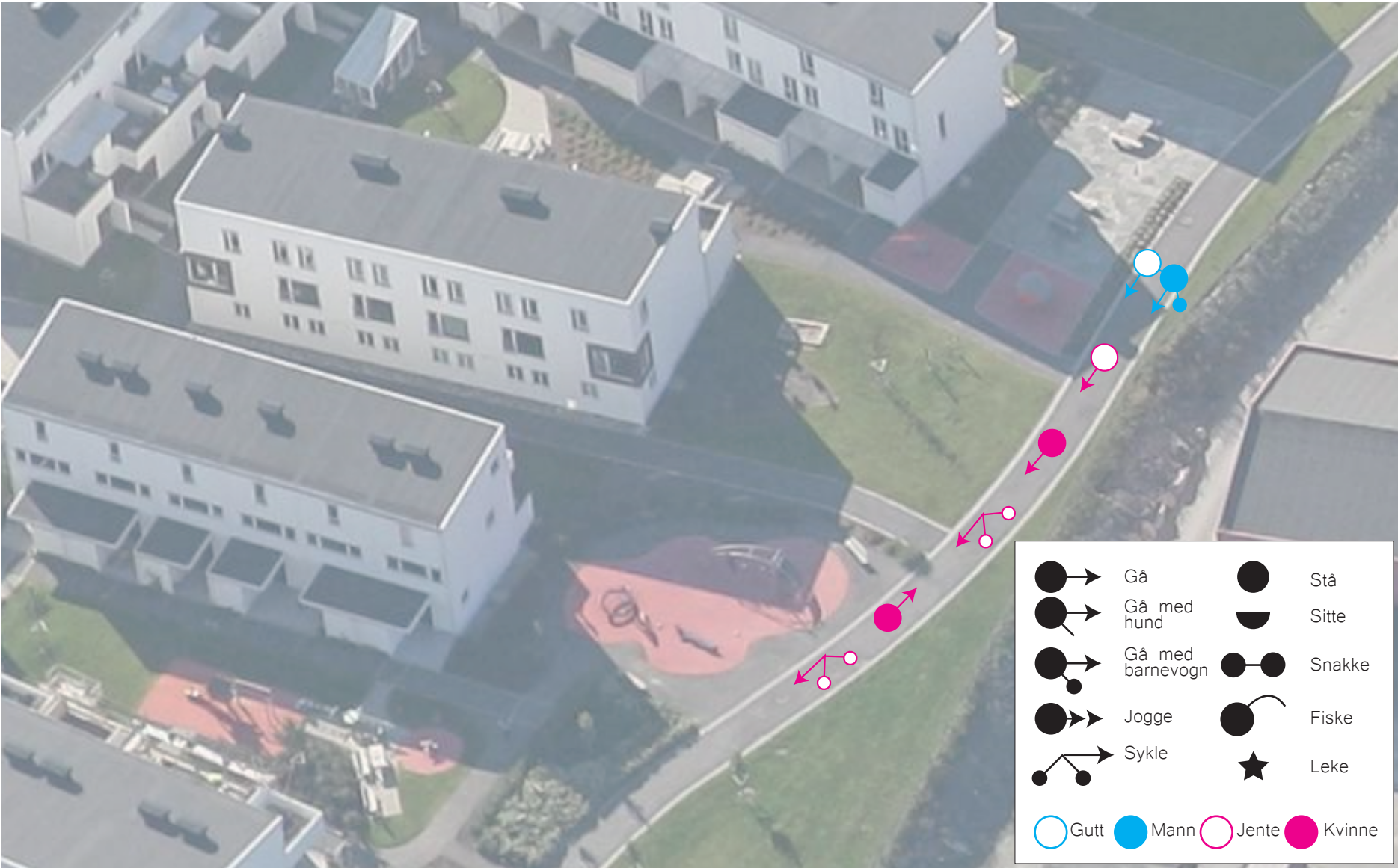
Fellesarealet til rekkehusene ved Lervig Brygge - tirsdag 21.04.15 kl. 13:30-13:45

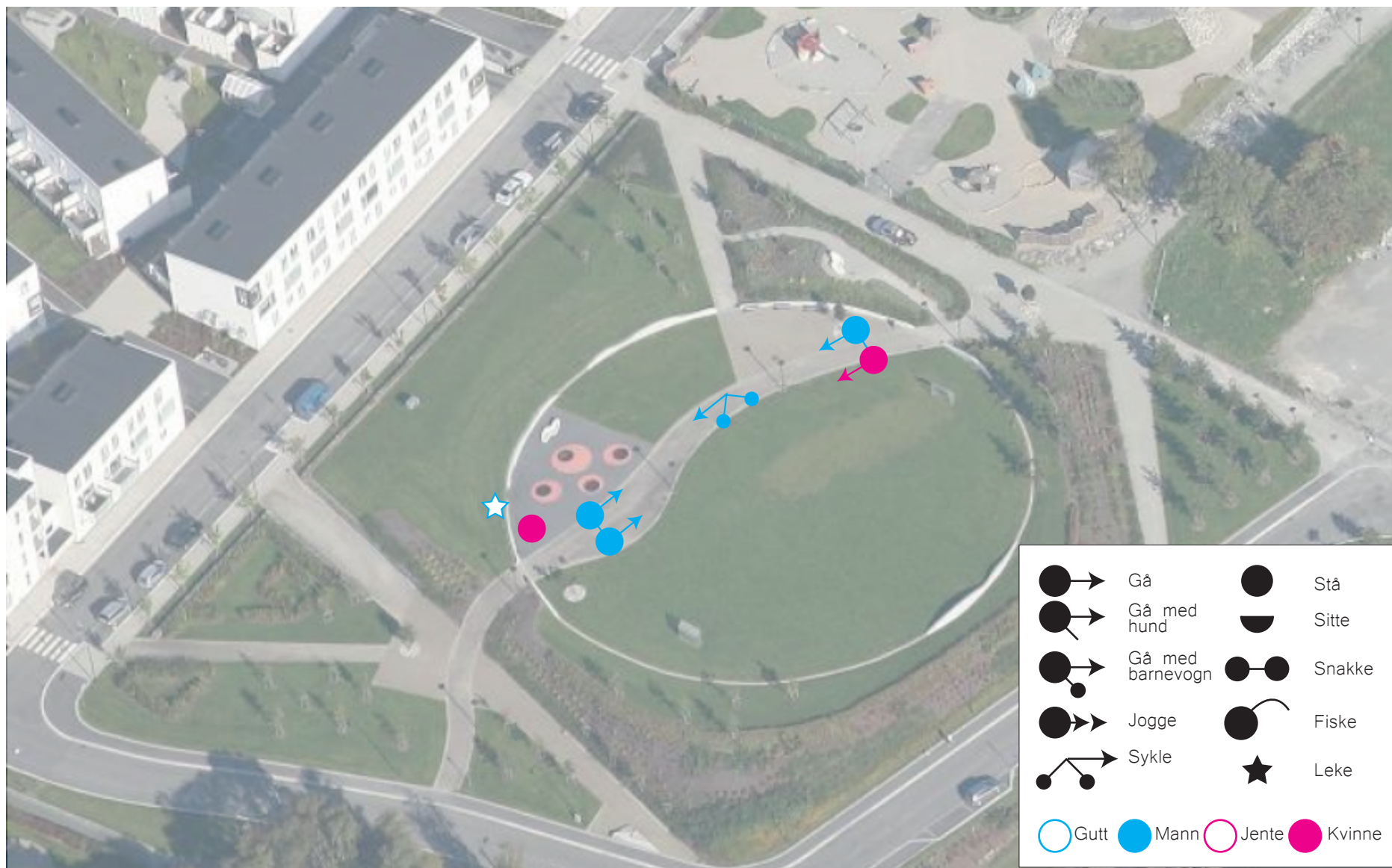
Breivikparken - tirsdag 21.04.15 kl. 14:50-15:05

Fellesarealet til rekkehusene ved Lervig Brygge - onsdag 22.04.15 kl. 14:15-14:30

Breivikparken - onsdag 22.04.15 kl. 14:35-14:50

Lekeklassen ved Tou Scene - onsdag 22.04.15 kl. 15:00-15:15

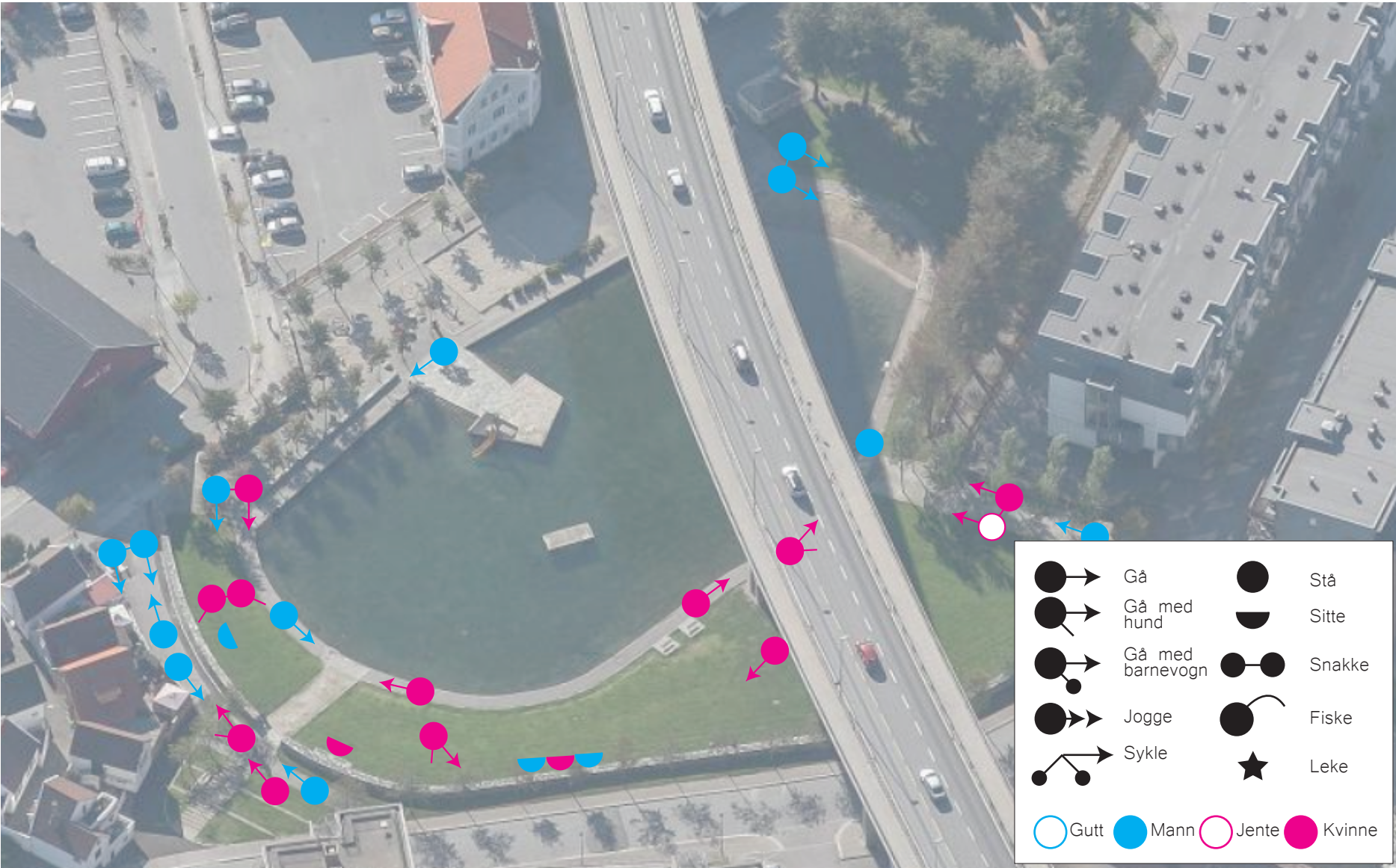
Vannkanten - onsdag 22.04.15 kl. 15:20-15:35

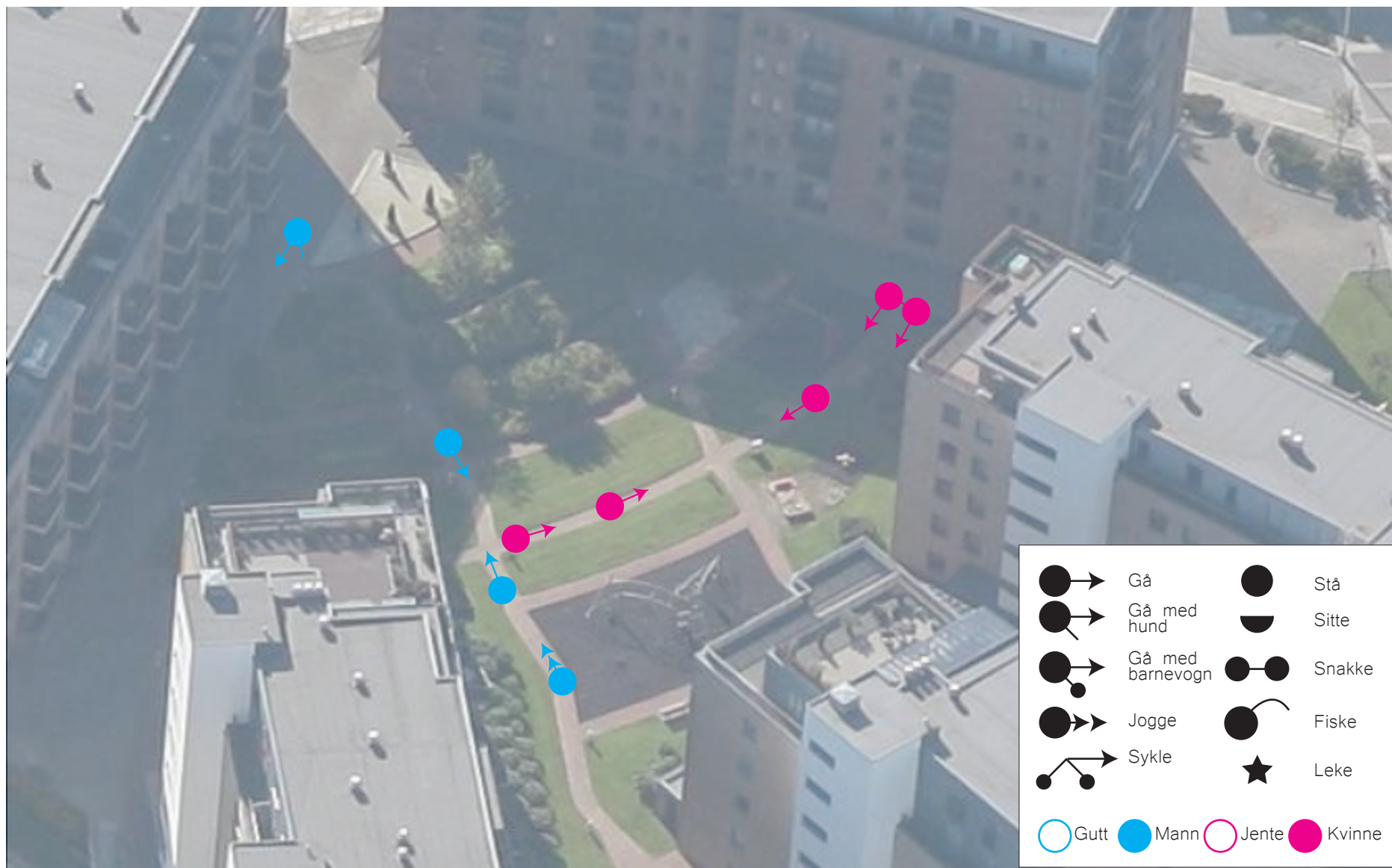
Sjøparken - onsdag 22.04.15 kl. 15:35-15:50

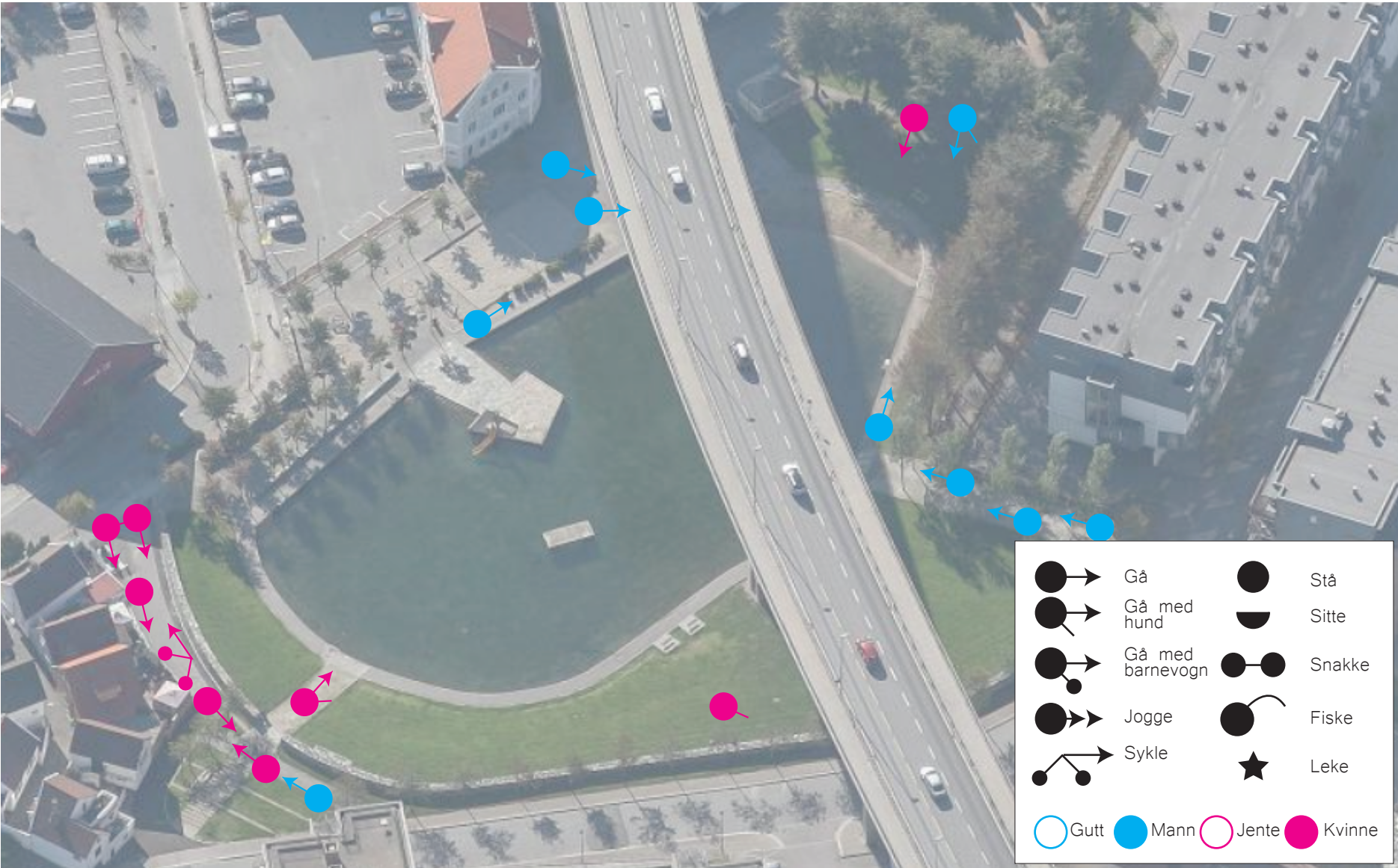
Badedammen - onsdag 22.04.15 kl. 16:00-16:15

Verven 10-18 - onsdag 22.04.15 kl. 16:20-16:35

Badedammen - torsdag 23.04.15 kl. 17:05-17:20

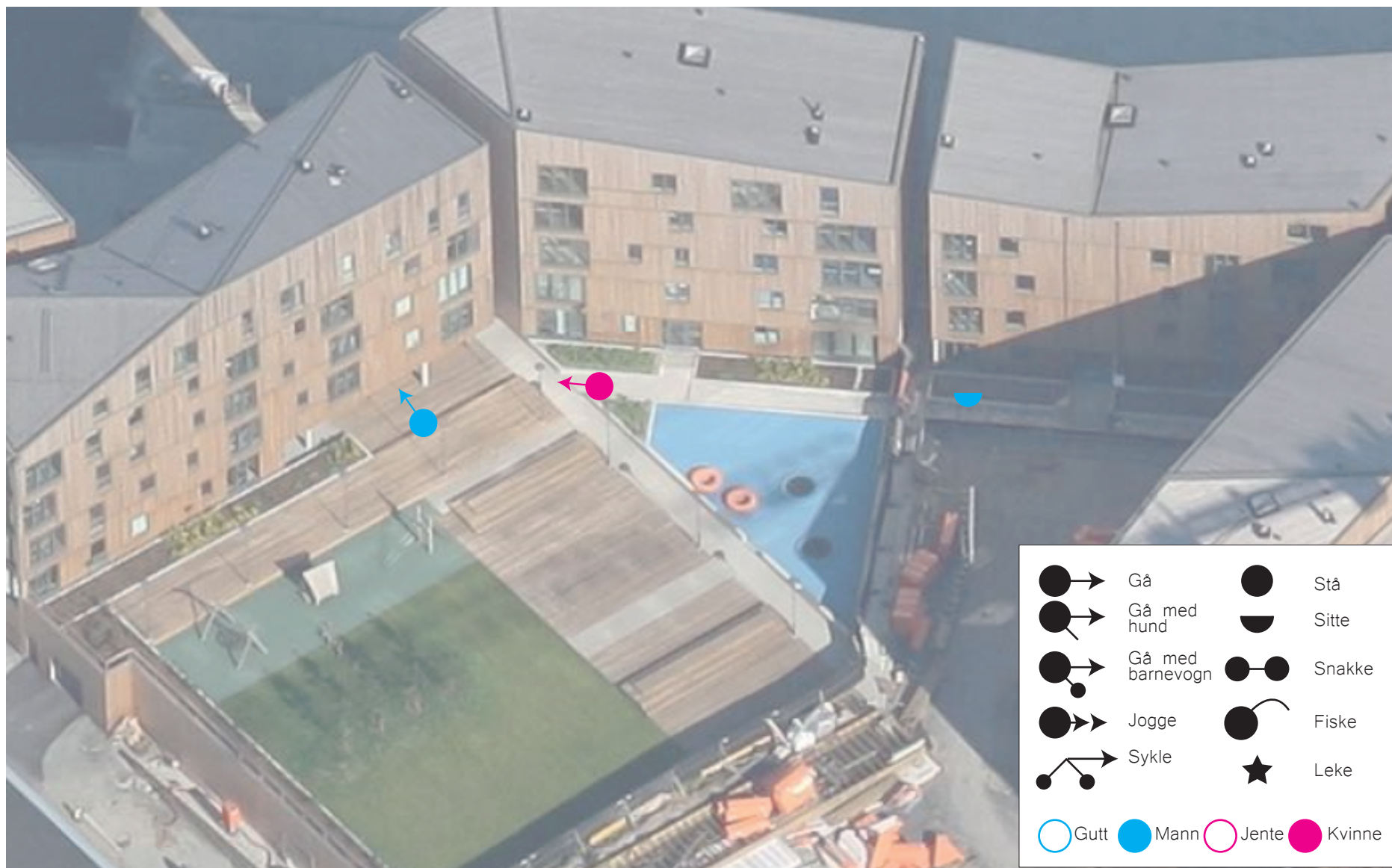
Verven 10-18 - torsdag 23.04.15 kl. 17:25-17:40

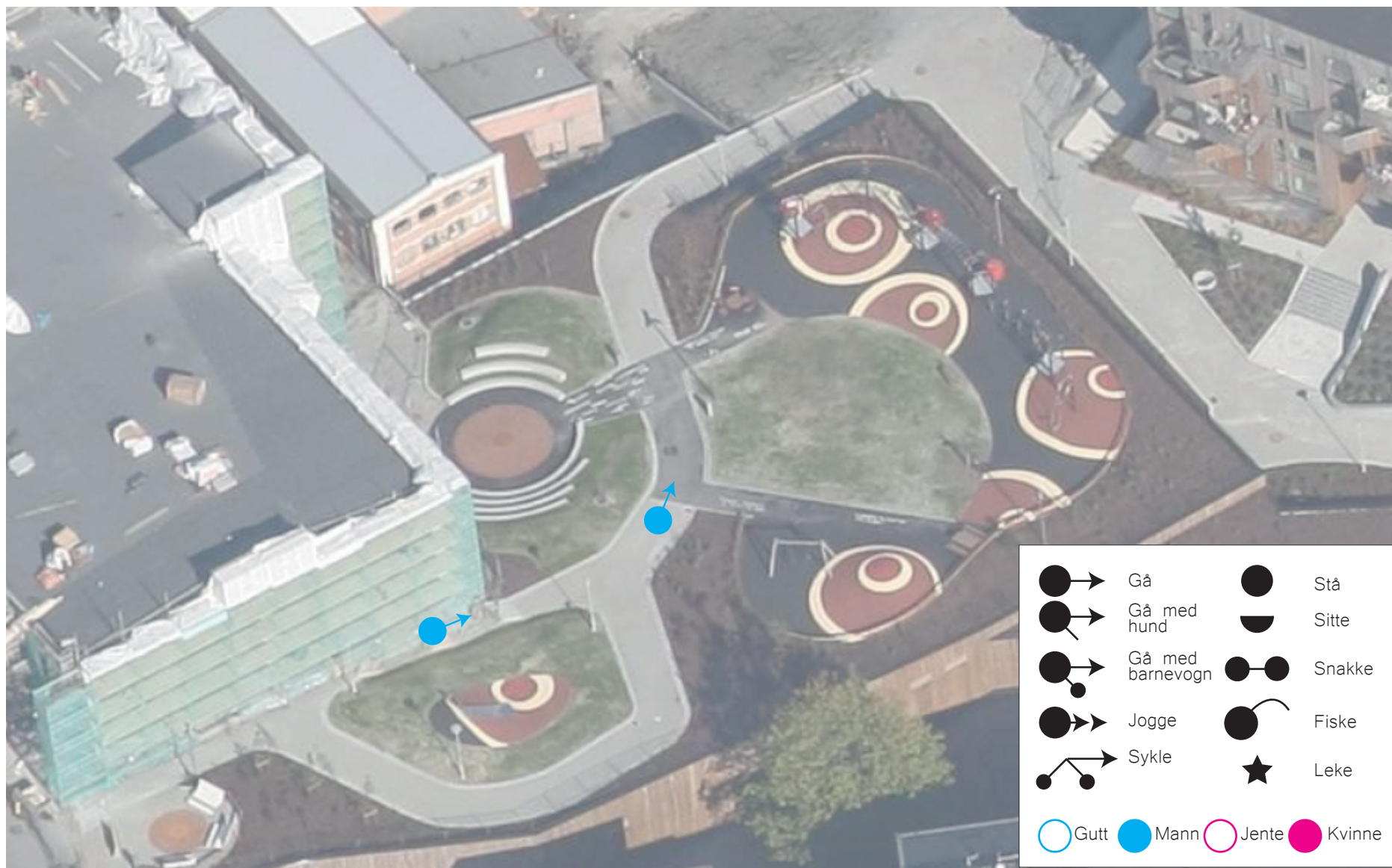
Sjøparken - torsdag 23.04.15 kl. 17:45-18:00

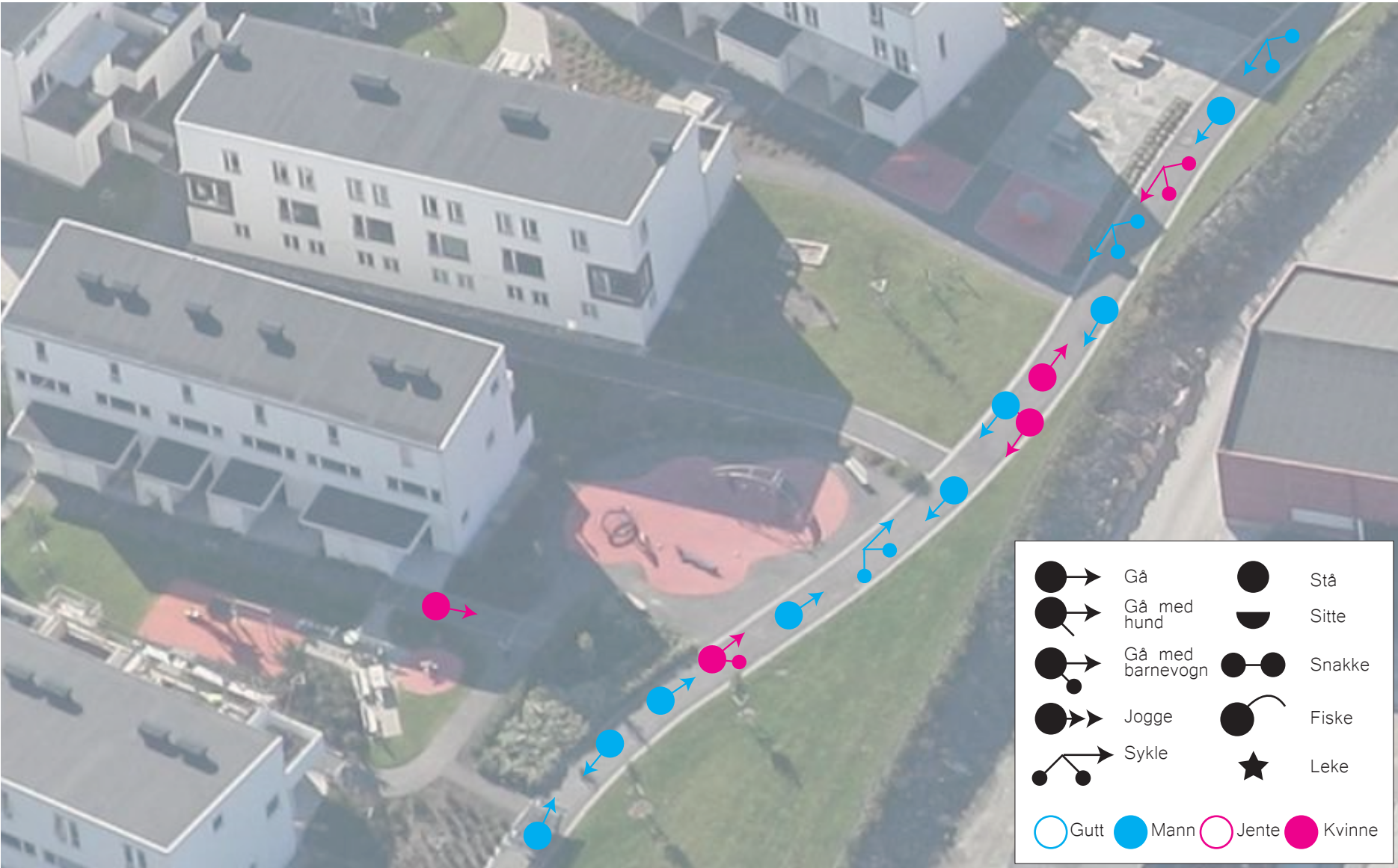
Vannkanten - torsdag 23.04.15 kl. 18:05-18:20

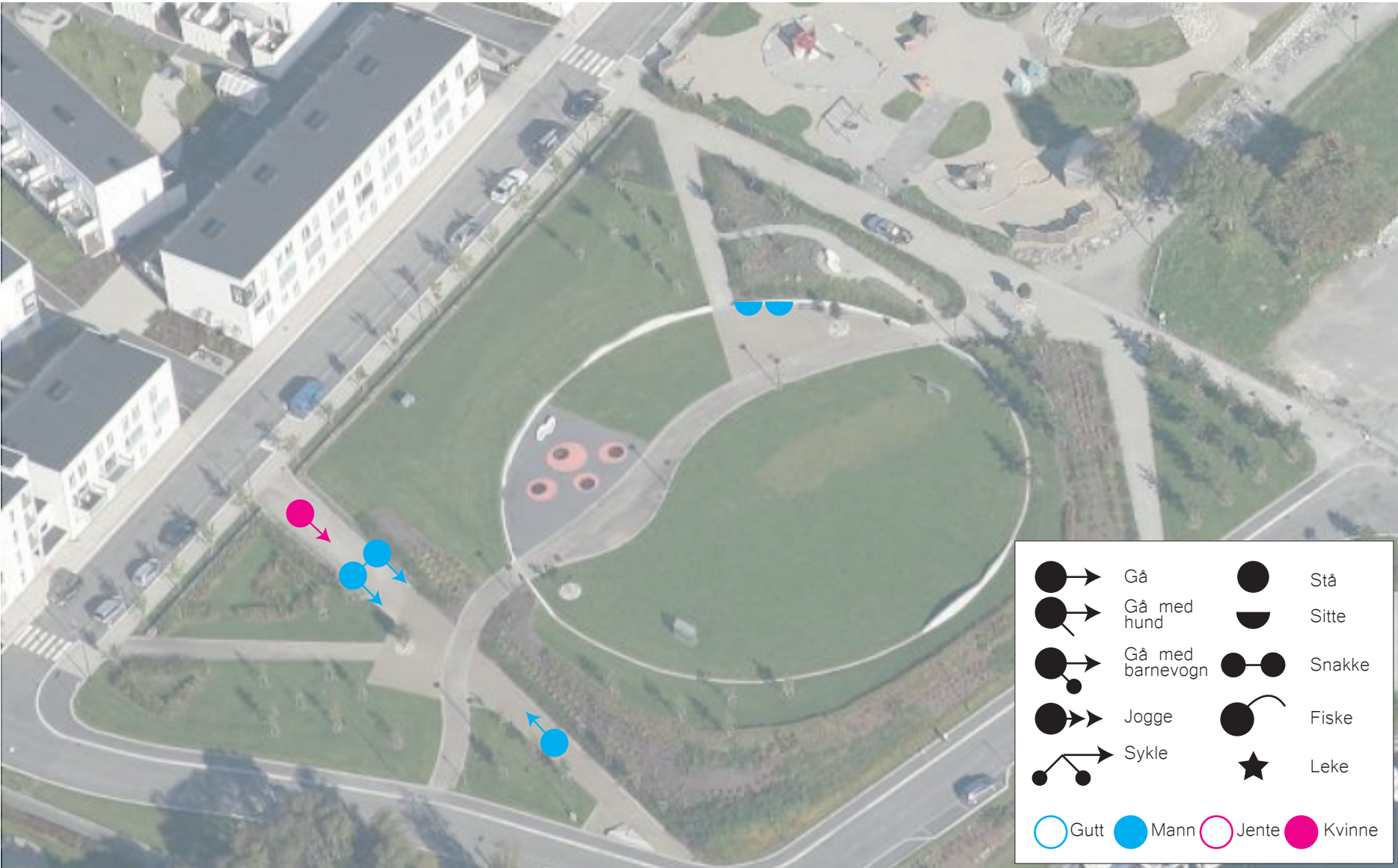
Lekeklassen ved Tou Scene - torsdag 23.04.15 kl. 18:25-18:40

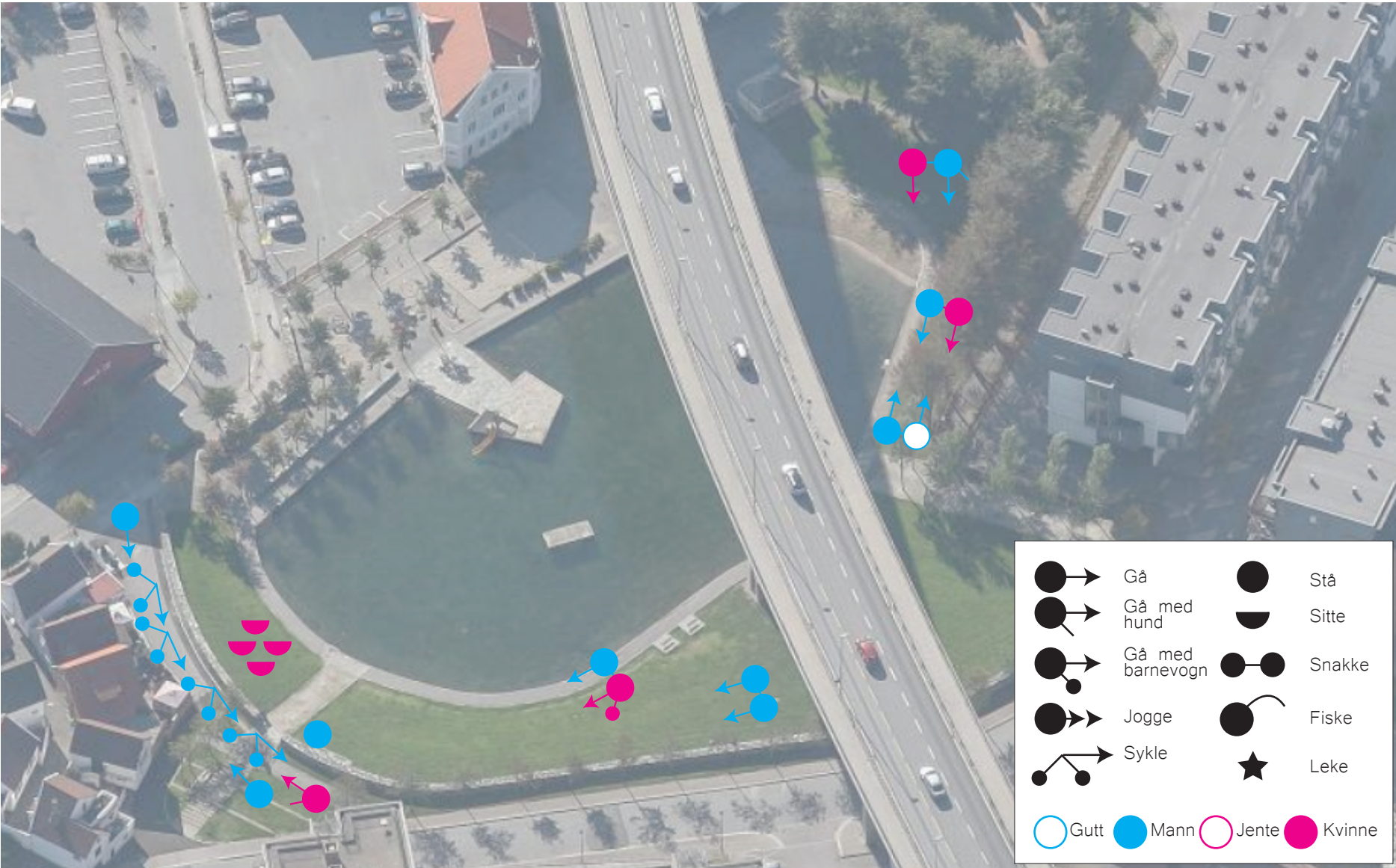
Fellesarealet til rekkehusene ved Lervig Brygge - torsdag 23.04.15 kl. 18:45-19:00

Breivikparken - torsdag 23.04.15 kl. 19:05-19:20

Badedammen - søndag 03.05.15 kl. 14:55-15:10

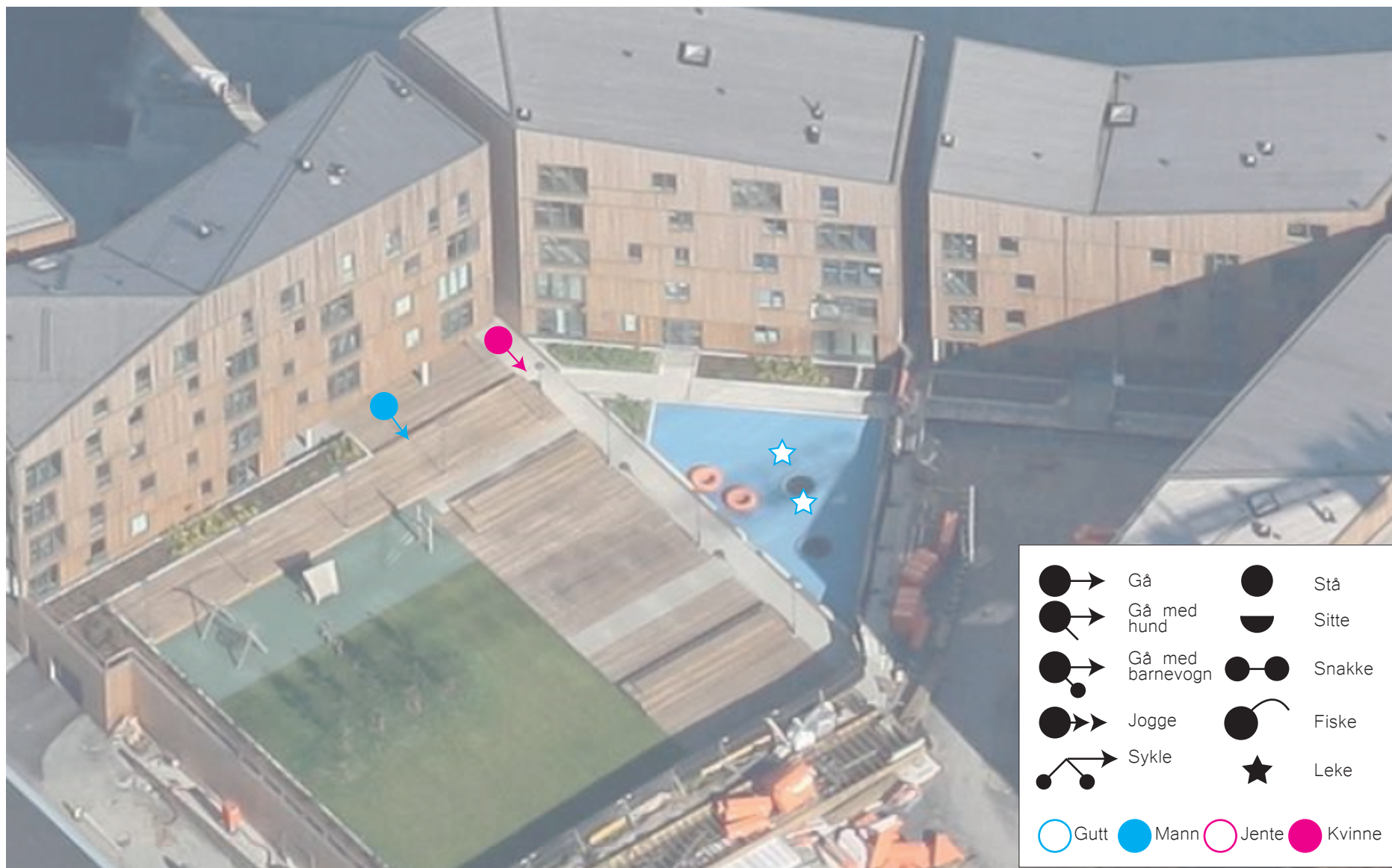
Verven 10-18 - søndag 03.05.15 kl. 15:15-15:30

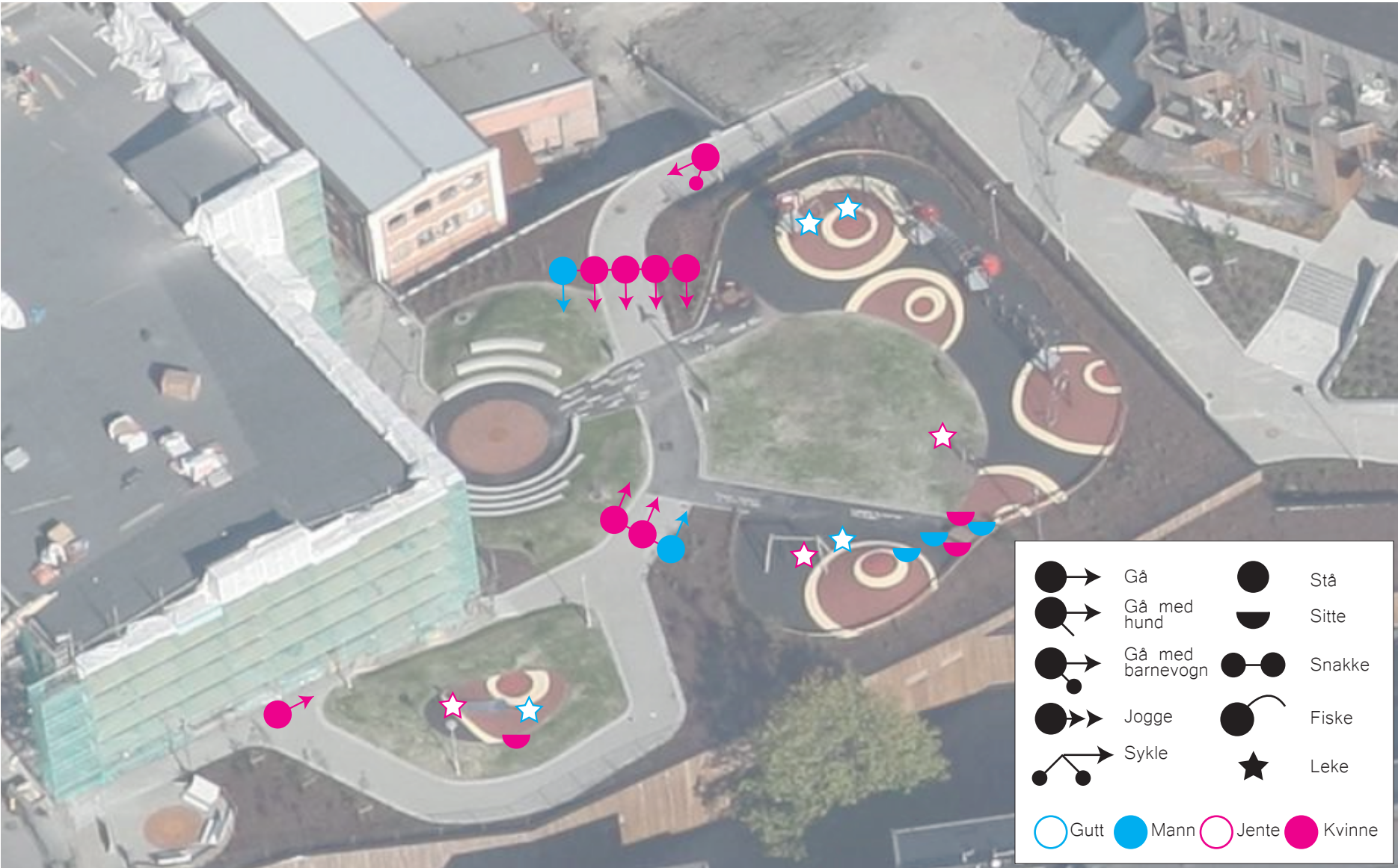
Sjøparken - søndag 03.05.15 kl. 14:35-14:50

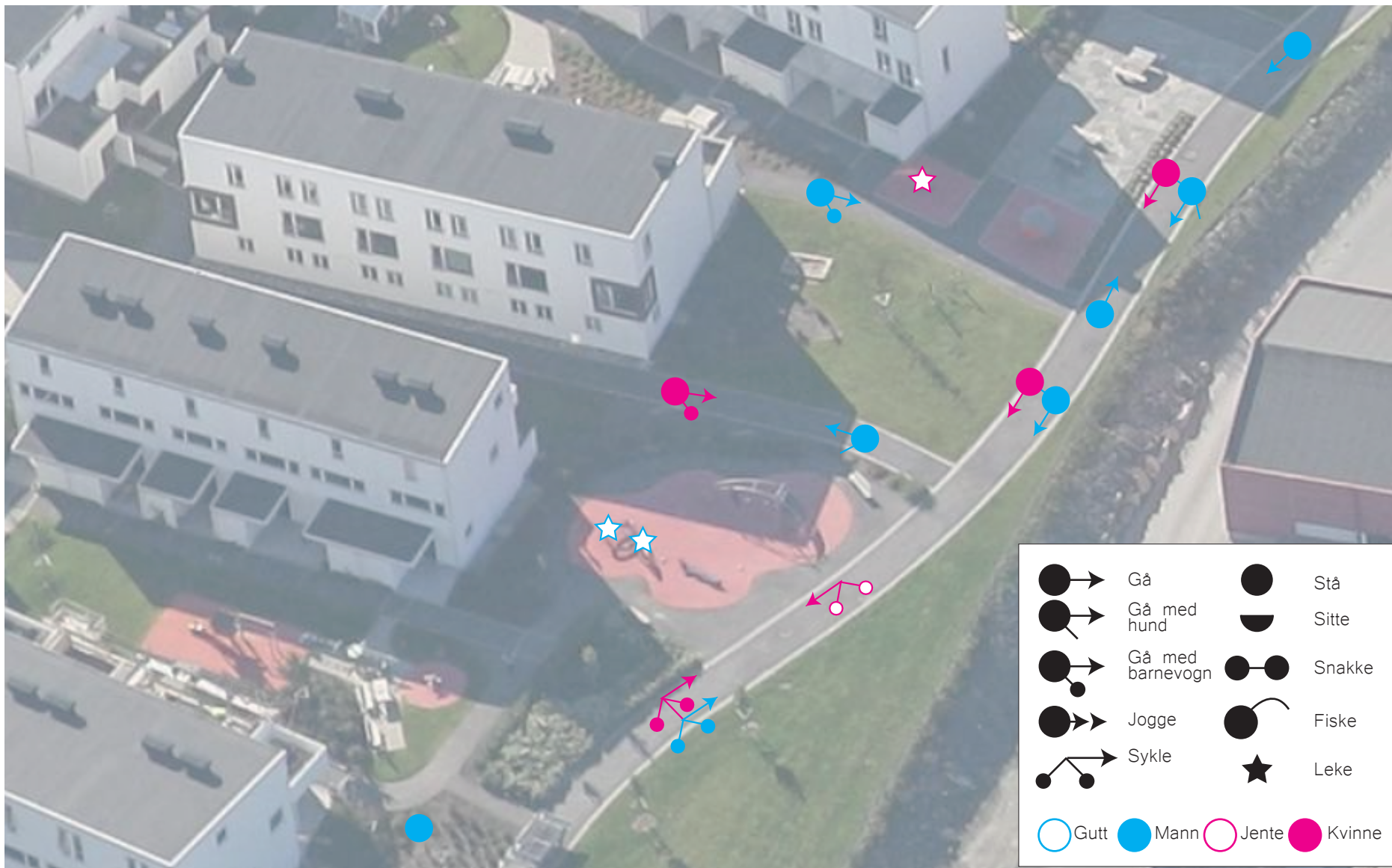
Vannkanten - søndag 03.05.15 kl. 12:30-12:45

Lekeklassen ved Tou Scene - søndag 03.05.15 kl. 13:55-14:10

Fellesarealet til rekkehusene ved Lervig Brygge - søndag 03.05.15 kl. 13:25-13:40

Breivikpakren - søndag 03.05.15 kl. 14:35-14:50

